

“กระบวนการสร้างสำนักการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สินแบบยั่งยืน”
กรณีศึกษาน้ำหน้วยทราย ตำบลแม่ท่า
กิ่งอำเภอแม่อ่อน จังหวัดเชียงใหม่

เหอตศักดิ์ กองพรอม

งานวิจัยชิ้นนี้เสนอต่อ¹
สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย ภาครัฐ (สก.ภาคร)
กรกฎาคม 2545

รายงานการวิจัย

การศึกษากระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยตนของจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน กรณี ศึกษา ของหมู่บ้านหัวยทราย ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

ที่ปรึกษางานวิจัย	คณะเจ้าหน้าที่ สก. ภาคเหนือ	คณะเจ้าหน้าที่ สก. ภาคเหนือ
น.ส.อัญชลี	พูลพาจักร์	รพ.แม่อ่อน
นายอันนัต	ดวงแก้วเรือน	กำนันตำบลแม่ทา
นายอดุลย์	ยกคำญู	กลุ่มแควร์รัมเกษตรกรภาคเหนือ
นายเสริม	อุปคำแดง	ส.อบต. แม่ทา หมู่ 4
นายสวัสดิ์	สุจันทร์	กรรมการป่าหัวยทราย
นางบุญมี	ดวงแก้วเรือน	แม่บ้านหัวยทราย
นายสมศักดิ์	สิงห์ทองแท้	เกษตรทางเลือก
นายประพัฒน์	ยกยมล	กรรมการกลางแม่ทา
นายวิรัตน์	สิงห์ทองแท้	กรรมการกลางแม่ทา
คณะวิจัย	เยาวชนบ้านหัวยทราย จำนวน 13 คน	
	นายเทอดศักดิ์	กอบพรหม
	นายกนกศักดิ์	ดวงแก้วเรือน
	นายยุทธศักดิ์	ยินน้อย
	นางสาวพรัตน์	ดวงแก้วเรือน
	นายศิลป์ชัย	ป้าคำน้อย
	นายพิเชฐ์ อุดมกุล	
	นายนิรุต แก้วน้อย	
	นายประพรวณุ์ แก้วใจ	
	นายเอกนิรันดร์ สุภารวล	
	นายพิชัย สุตีใจ	
	นายจำรัส ปัญญาสก	
	นายโภสล ลิงห์ทองแท้	
	นายประسنด์ ปัญญาสูล	

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากสำนักงานสนับสนุนการวิจัยภาคเหนือ ที่ได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยที่เรียกว่า "งานวิจัยชาวบ้าน" ได้ด้วยตนเอง โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชน หัวหน้าเขต ตลอดถึงคนที่ให้คำปรึกษาแก่กลุ่มเยาวชนและพี่ๆ ในพิมงานของสำนักงานสนับสนุนงานวิจัยภาคเหนือเอง ที่ได้ให้คำแนะนำและปรึกษา คำนวณความสอดคล้องในการศึกษาตลอดจนการเปิดโอกาสให้กลุ่มได้มีส่วนในการคิดและถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้ศึกษามาจากงานวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยเองขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี่

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ สำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแม่ท่า จำกัด(อ.ก.ส.แม่ท่า) และสหกรณ์การเกษตรแม่ท่าจำกัด (สหกรณ์ฯ) จังหวัดลำพูน ตลอดถึงท่านผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และท่านผู้อำนวยการสหกรณ์การเกษตรแม่ท่าจำกัด ที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ และร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลการเป็นหนี้สินของชาวบ้าน

สุดท้ายขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และพี่ๆ น้องๆ ในชุมชนบ้านห้วย ทรายที่ได้ให้ความร่วมมือ และเป็นตัวอย่างในการศึกษา สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จอย่างได้ด้วยดี

เหอศักดิ์ กองพร

กรกฎาคม 2545

ชื่องานวิจัย “กระบวนการสร้างสำนักการปลดปล่อยตนของจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน”

ชื่อผู้เขียน นายเทอดศักดิ์ กองพรหม

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยกระบวนการสร้างจิตสำนักการปลดปล่อยตนของจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาปัญหาหนี้สินของบ้านหัวทราย ตำบลแม่ท่า กิ่งอำเภอแม่อ่อน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาปัญหาหนี้สินของชาวนาในสังคมชนบทไทยปัจจุบันที่เริ่มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประเด็นสาธารณชนในการเรียกร้องต่อรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ในขณะที่องค์ความรู้ทางวิชาการยังคงเน้นการศึกษาปัญหาหนี้สินแบบแยกส่วน จึงทำให้ไม่เห็นรากเหง้าของปัญหาอย่างแท้จริง ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษา แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ ศึกษาปัญหาหนี้สินที่ชาวบ้านเป็นอยู่ว่ามาจากสาเหตุใดบ้าง แหล่งทุนส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านเป็นหนี้สินอยู่ อัตราดอกเบี้ยที่จะต้องชำระคืนเจ้านี้ ความเสี่ยงในการประกอบอาชีพ การแก้ไขปัญหาของชาวบ้านแต่ละคนเป็นอย่างไร และประสบผลสำเร็จมากน้อยแค่ไหน ตลอดจนอัตราเสี่ยงที่ชาวบ้านจะกลับเข้าไปสู่กระบวนการของการเป็นหนี้สินระยะยาวต่อไป โดยศึกษาปรากฏกรณีในชุมชนที่มีสถานการณ์ปัญหาหนี้สิน 1 ชุมชน ได้แก่ชุมชนบ้านหัวทราย กิ่งอำเภอแม่อ่อน จังหวัดเชียงใหม่ โดยเข้าไปศึกษากลุ่มเป็น 3 ระดับ คือระดับเขต (มี 12 เขต) ระดับปีก (มี 3 ปีก) ระดับหมู่บ้าน จำนวน 297 ครัวเรือน และกลุ่มชาวบ้านที่สร้างกระบวนการ การแก้ไขปัญหาหนี้สินของตนเองอีก 2 กลุ่ม คือกลุ่มนวลดแผนโบราณ(กลุ่มแม่บ้าน) และกลุ่มสร้างอาชีพใหม่ให้กับครอบครัว (กลุ่มพ่อบ้าน) โดยใช้ห้องวิธีการศึกษาวิเคราะห์เชิงปริมาณ ได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลทางเศรษฐกิจ และข้อมูลสินเชื่อของครัวเรือน และการศึกษาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ได้แก่การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิงลึกครัวเรือนชาวนาในชุมชน ซึ่งใช้ระยะเวลาการศึกษา 1 ปี 4 เดือน นับตั้งแต่เดือน เมษายน 2544 – กรกฎาคม 2545

ตัวแปรที่นำมาศึกษา คือ ลักษณะของการประกอบอาชีพ การหมุนเวียนรอบการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน(พืชเศรษฐกิจของชุมชน) รายได้- ค่าใช้จ่ายครัวเรือนสมาชิก ของใช้เครื่องอำนวยความสะดวก สะอาดต่างๆ จำนวนแหล่งหนี้ที่ชาวบ้านเป็นลูกหนี้ จำนวนเงินที่กู้ยืม/ข้อมูลจริงที่ได้จากแหล่งนี้ในช่วงเวลาต่างๆ

ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนักการปลดปล่อยตนของจากการเป็นหนี้สินของชาวบ้านหัวทราย พบว่า ลักษณะการประกอบอาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่ มุ่งเน้นที่จะปลูกเพียงพืชเชิงเดียว โดยมีการใช้ปุ๋ย-ใช้ยาอย่างเข้มข้น และมีการพึ่งพือค้าคนกลางอยู่ตลอดเวลา และไม่มีการวางแผนการผลิตที่ดีแล้วนั้น จะส่งผลถึงการแก้ไขปัญหาหนี้สินของตนเองได้ยาก ทั้งน้ำใจรายได้น้อย ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูง ตลอดกระบวนการสร้างจิตสำนักการปลดปล่อยตนของจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน

ถึงการยังยืดติดกับการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทำให้การสร้างจิตสำนึกเป็นไปได้ยาก หากตัวชาวบ้านเองไม่มีการวิเคราะห์นำเสนอเหตุแห่งหนึ่ง และการแก้ไขปัญหานี้สินของตนเองอย่างถูกวิธี ทั้งยังพบว่า ตัวชาวบ้านเองยังมีหนี้สินอยู่หลายแหล่งด้วยกัน (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, สหกรณ์การเกษตรแม่ท่า จำกัด, หนี้สินอกรอบบต่างๆ) หากชาวบ้านพยายามให้ตนเองมีหนี้สินอยู่เพียงแหล่งใด แหล่งหนึ่งที่มีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำที่สุดได้ นั้น จะมีแนวโน้มในการปลดปล่อยหนี้สินของตนเองได้ง่ายยิ่งขึ้น

ปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน คือปัญหาด้านการเกษตรที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการผลิตพืชเชิงเดียวมากจนเกินไป ซึ่งมีผลถึงการพึ่งพาตลาดและฟอค้าคุณกลางอยู่ตลอดเวลา และเป็นพืชที่ชาวบ้านคิดว่าง่ายไม่ต้องเสียงด้วยตัวเองติดต่อรองรับ, ระบบการศึกษาที่เด็กเรียนจบมาแล้วไม่มีงานทำ, ค่านิยมด้านการบริโภคต่างๆ ตลอดถึงของใช้เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ทำให้คนเกิดความอยากได้อยากมี โดยไม่ได้คำนึงถึงความสามารถของตนเองว่าจะสามารถรับภาระค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นในหน้าร้อนไม่obby มุขต่างๆ ที่คนในชุมชนยังเห็นว่าตนเองไม่สามารถจะเลิกได้ (ลดได้แต่ไม่เลิก) เพราะคิดว่าเป็นสิ่งที่น่าเสียงดัง ไว้เพื่อความจะดี ซึ่งชาวบ้านเห็นว่าปัญหานี้สินหากจะแก้ได้จะต้องมีการหาพืชตัวใหม่โดยต้องมีผู้เข้ามาสรับผิดชอบอย่างจริงจัง ทั้งเรื่องต้นทุนการผลิต มีติดต่อรองรับ ราคาเหมาะสม, ตลอดทั้งการหาแหล่งเงินกู้ที่ราคาต่ำมาให้ชาวบ้านไปใช้หนี้เงินกู้ที่ดอกเบี้ยแพง

กระบวนการเข้าไปสร้างความตระหนักของชาวบ้านในเรื่องปัญหานี้สินคือ ให้ชาวบ้านได้เห็นสาเหตุของปัญหาและร่วมศึกษาถึงสาเหตุและวิธีแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ศึกษาทุกกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และสร้างแรงกระตุ้นจากภายนอก (องค์กรต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง) ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา จะทำให้ชาวบ้านไม่รู้สึกว่าตนเองแก้ไขปัญหาโดยโดยติดต่อ ล้ำพัง

ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยนี้ คือ ชาวบ้านควรจะมีการทำบัญชีรายรับ – จ่ายประจำวันในครัวเรือนแบบง่าย ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงฐานะทางการเงินที่แท้จริง (ทั้งจะเห็นถึงสาเหตุของ การเป็นหนี้สิน และวิธีการลดหนี้สินได้) ตลอดถึงการทำบัญชี ต้นทุนการผลิตภาคการเกษตรต่างๆ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเราควรจะปลูกพืชชนิดใดในผืนดินนั้นๆ และในช่วงใดที่เหมาะสม เพื่อให้ชาวบ้านมีกำไรงามที่สุด เมื่อมีรายได้เกิดขึ้นแล้วก็ควรนำไปชำระหนี้สินบางส่วน เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระลงไปบ้าง โดยชำระหนี้แหล่งเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงให้หมดไปเสียก่อน เพื่อลดภาระดอกเบี้ยเงินกู้ที่แพงออกไป ทั้งเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ต้องดูตามความจำเป็นและฐานะทางการเงินของตนเองเป็นหลักก่อน เพื่อจะได้มีการวางแผนด้านการเงินที่ดี ทำให้ป้องกันการเกิดปัญหานี้สินเรื่อยๆ ได้

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	
บทคัดย่อภาษาไทย	
สารบัญตารางประกอบ	
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 คำถาມหลักของการวิจัย	2
1.4 ประโยชน์คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	4
1.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	4
1.6 งบประมาณดำเนินการ	4
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย	5
บทที่ 2 ทบทวนเอกสารรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	10
3.2 สถานที่ดำเนินการวิจัย	10
3.3 แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล	10
3.4 การวิเคราะห์และประมาณผลข้อมูล	27
บทที่ 4 บริบทชุมชน	
4.1 สภาพพื้นที่	28
4.2 ประชากร	30
4.3 สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม	31
4.4 ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการ และระบบกรรมสิทธิ์	38
4.5 สภาพทางเศรษฐกิจ/ชุมชน/สังคม	41
4.6 การเข้ามาริบงานวิจัยของกลุ่มเยาวชน	42

บทที่	5	ผลที่ได้รับจากการวิจัย	
	5.1	สถานภาพส่วนบุคคลของชาวบ้าน	45
	5.2	อาชีพที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหานี้สินของชาวบ้าน	47
	5.3	ตัวแปรที่มีผลต่อการเกิดหนี้สินของชาวบ้าน	49
	5.4	แหล่งเงินที่ชาวบ้านเป็นลูกหนี้อยู่	53
บทที่	6	บทสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
	6.1	สรุปผลการวิจัย	58
	6.2	ข้อมูลหนี้สิน	61
	6.3	ข้อมูลหนี้สินนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกได้จริงหรือ	62
	6.4	ผลกระทบที่ได้จากการวิจัย	63
	6.5	ข้อเสนอแนะ/แนวทางวิจัยต่อ	67
	6.6	ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการทำวิจัยเพื่อพัฒนา	68
	6.7	แนวทางการวิจัยและพัฒนาในอนาคต	69

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

□	แผนที่แสดงที่ตั้งของชุมชน	72
□	แผนที่ตั้งแสดงอาณาเขตของแต่ละหมู่บ้านในตำบลแม่ทา	73
□	รายชื่อคณะกรรมการหมู่บ้านหัวยทราย	74
□	แบบสำรวจข้อมูลหนี้สินครั้งที่ 1	75
□	แบบสำรวจข้อมูลหนี้สินครั้งที่ 2 – 4	76
□	แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานกลุ่มน้ำร่องฯ (พ่อบ้าน, แม่บ้าน)	78
□	ข้อมูลตัวเลขหนี้สิน(ครั้งที่ 2)	82
□	ข้อมูลตัวเลขหนี้สิน(ครั้งที่ 3)	83
□	ข้อมูลตัวเลขหนี้สิน(ครั้งที่ 4)	84
□	ต้นทุนการผลิตข้าวโพดฝักอ่อนช่วงฤดูแล้ง(1)	85
□	ต้นทุนการผลิตข้าวโพดฝักอ่อนช่วงฤดูแล้ง(2)	87

ประวัติผู้เขียน

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนของสมาชิกในครัวเรือนของบ้านห้วยทราย	45
2 เพศของสมาชิกบ้านห้วยทราย	46
3 ลักษณะการประกอบอาชีพ	47
4 การหมุนเวียนรอบการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน	48
5 รายได้ต่อครัวเรือนต่อปีของบ้านห้วยทราย	49
6 ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสมาชิกบ้านห้วยทราย	50
7 ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสมาชิกบ้านห้วยทราย	51
8 เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆในครัวเรือน	52
9 แหล่งหนี้สินที่ชาวบ้านเป็นลูกหนี้อยู่	53
10 จำนวนครัวที่เงินกู้	54
11 จำนวนเงินกู้ที่ชาวบ้านเป็นหนี้กับแหล่งทุน	55
 แผนภูมิที่	
1. แผนภูมิแท่งแสดงข้อมูลหนี้สินจากแหล่งเงินกู้ต่างๆ	56
2. แผนภูมิเปรียบเทียบข้อมูลหนี้สินในช่วงเดือนต่างๆ	57
 ภาคผนวกที่	
1. แผนที่แสดงที่ตั้งของชุมชน	72
2. แผนที่ตั้งแสดงสถานะของแต่ละหมู่บ้านในตำบลแม่ท่า	73
3. รายชื่อคณะกรรมการหมู่บ้านห้วยทราย	74
4. แบบสำรวจข้อมูลหนี้สินครัวที่ 1	75
5. แบบสำรวจข้อมูลหนี้สินครัวที่ 2 – 4	76
6. แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานกิจกรรมของชุมชน (พ่อบ้าน,แม่บ้าน)	78
7. ข้อมูลตัวเลขหนี้สิน(ครัวที่ 2)	82
8. ข้อมูลตัวเลขหนี้สิน(ครัวที่ 3)	83
9. ข้อมูลตัวเลขหนี้สิน(ครัวที่ 4)	84
10. ต้นทุนการผลิตข้าวโพดฝักอ่อนช่วงฤดูแล้ง(1)	85
11. ต้นทุนการผลิตข้าวโพดฝักอ่อนช่วงฤดูแล้ง(2)	87

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของบัญหา

ท่ามกลางกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม – เศรษฐกิจและการเมืองที่รวดเร็วตลอดระยะเวลา 4 ศตวรรษที่ผ่านมา ปรากฏการณ์ทางสังคมที่ก่ออุปและขยายตัวอย่างแพร่หลายในชุมชนชนบท คือการที่สังคมชุมชนภาคเข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์และผลิตภัยให้ภาระพึ่งพาทั้งในด้านปัจจัยการผลิตตลอดจนระบบตลาดมากยิ่งขึ้น ทั้งยังลงเข้าสู่คุณภาพน้ำที่สังคมในภาคชนบทไม่มีการตั้งรับที่ดี จนนำไปสู่การลงเข้าไปสู่วัฒนธรรมของประเทศทางตะวันตก ทั้งค่านิยมการกิน การอยู่ รวมไปถึงวิถีชีวิตร่วมกันที่ทันสมัยทั้งด้านเทคโนโลยี เครื่องใช้ต่างๆ จนลงลึมวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง ก่อให้เกิดการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น ซึ่งนำไปสู่สภาพการเป็น “หนี้สิน” ในหมู่ชาวบ้านในชุมชนชนบทในสังคมไทยปัจจุบัน (สุเทพ แสนมงคล 2543)

บัญหานี้สินซึ่งถือเป็นบัญหาหลักที่ชาวบ้านหัวหอยรายบะบูญในขณะนี้ เช่นเดียวกับชาวบ้าน(ชาวนาคนอื่นๆ) และเป็นบัญหาที่ไม่ได้มีการร่วมมิเคราะห์หาแนวทางการแก้ไขบัญหาร่วมกันของชาวบ้าน เดิมชุมชนบ้านหัวหอยรายส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ อาชีพเกษตรกรรม คือปลูกข้าว และปลูกพืชผักสวนครัวไว้กิน หลังจากที่ทางหน่วยงานรัฐได้มีการเข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านหันมาปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น คือการปลูกยาสูบ จนมาถึงการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน (ปัจจุบันยังมีการปลูกเป็นอาชีพหลักอยู่) ซึ่งชาวบ้านเองก็เริ่มเป็นหนี้สิน ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เมื่อจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวนั้น จากการแลกเปลี่ยนวิเคราะห์บัญหาร่วมกับชาวบ้าน เดิมราคាត้นทุนการผลิตพืชเดิมเดียวไม่สูง ราคาขายดี ดินยังมีคุณภาพ แต่เมื่อเราใช้ดินและใช้ปุ๋ยเคมีในผืนดินเดิมนานๆ ดินจะมีคุณภาพที่เสื่อมลง ประจำบัน ราคายังคงต้องการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเริ่มเพิ่มขึ้น และตลาดไม่ได้ประทับตราค่าต้นทุนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเริ่มเพิ่มขึ้น และตลาดไม่ได้ต้องการรับค่าหักภาษีก็จะมีผลต่อการขายต่อไป การใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงรายได้ที่ตนเองมีอยู่ กับรายจ่ายที่ตนเองใช้ไปรวมดูกันมากน้อยแค่ไหน และการส่งเสริมการศึกษาของภาครัฐที่มุ่งเน้นให้มีการศึกษาภาคอุตสาหกรรม การเข้าไปทำงานในโรงงานต่างๆ ซึ่งครอบครัวที่ต้องการส่งลูกไปเรียนสูงๆ จนต้องไปหาภัยมิเงินเพื่อส่งลูกเรียน เพื่อจบมาแล้วจะสามารถทำงาน ในบริษัทห้างร้านที่มีเงินเดือนสูงๆ สามารถจุนเจือครอบครัวได้ แต่หลังจากเกิดภาระเศรษฐกิจที่เรียกว่า “เศรษฐกิจฟองสบู่” โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ยุบตัวลง คนที่เรียนมาสูงๆ ก็ต้องงานกลับมาอยู่บ้าน บางคนก็เลือกงาน

เพาะต้นจนมา ก็ต้องการทำงานในอัตรารายได้ ที่เหมาะสมกับความรู้ของตนเอง ทำให้เกิดภาวะว่างงาน และจะหันมาทำเกษตรกรรมก็ไม่ได้ เพราะได้ปลูกจิตสำนึกรักษาดูแลพื้นที่ไปจากการภาคเกษตรไปแล้ว อีกส่วนคือปัญหาค่านิยมต่างๆที่รับเอามาทั้งทางสื่อ, สังคม ภายนอก เช่น ของใช้, การกินการอยู่ต่างๆ ซึ่งถือเป็นของใช้ฟุ่มเฟือย ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดภาวะหนี้สินได้

ดังนั้นจึงเป็นปัญหาที่ต้องการให้มีการแก้ไขร่วมกันแนวทางออก เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นภายในอนาคต เช่นปัญหาสิ่งแวดล้อม, ปัญหาการลักเล็กน้อย, ปัญหาอาชญากรรม ฯลฯ และปัญหาชุมชนล้มสลาย จากการที่จะต้องออกไปทำงานภายนอกเพื่อหาเงินมาใช้หนี้สินและอุดหนุนเจือครอบครัว และที่สำคัญคือจะต้องร่วมกันหาแนวทางสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิดของตนเอง ห่วงเห็นทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ให้มากที่สุด สร้างศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความเข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อสร้างศักยภาพ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ให้เกิดการรัก ห่วงเห็นบ้านเกิดที่ตนเองอาศัยอยู่
- 2) เพื่อคนในชุมชนจะไม่ได้เป็นหนี้สิน และไม่สร้างหนี้ให้กับตนเอง
- 3) เพื่อครอบครัวมีความอบอุ่น, ระบบเครือญาติมากขึ้น
- 4) เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง
- 5) เพื่อให้คนในชุมชนตระหนักรถึงข้อเสียของการเป็นหนี้สินและสามารถป้องกันตนเองจากการเป็นหนี้สินได้ โดยไม่ใช้เกิดได้ไม่轻易เกินเมื่อ

คำถามหลักของการวิจัย (สิ่งที่อยากรู้)

1. ข้อคิดเห็นกรณี การเป็นหนี้สินของชาวบ้าน
2. แหล่งทุนที่ชาวบ้านเป็นหนี้สิน
3. วิธีการสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิดความอยากรัก การลดการลดการเป็นหนี้สินของตนเอง

วิธีการศึกษา

จากคำถามที่ 1 มีวิธีการศึกษาดังนี้

- จัดเวลาที่ประชุมช้าวบ้านเพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนประเด็นข้อคิดเห็น กรณีปัญหาการเป็นหนี้สินของชาวบ้าน และวิธีการแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านทำและที่ชาวบ้านอยากจะทำว่ามีวิธีใดบ้าง (ทั้งระดับเขต, ระดับปีอก, ระดับหมู่บ้าน ตามระดับความสามารถของงาน)
- ศึกษาความเปลี่ยนแปลงจากการเข้าไปทำงานและศึกษาความเปลี่ยนแปลงของชาวบ้านที่มีต่องานศึกษา / หนี้สินที่ได้ทราบ

จากคำถามที่ 2 มีวิธีการศึกษา ดังนี้

- เก็บข้อมูลการเป็นหนี้สินของชาวบ้าน ตลอดจนรายรับ – รายจ่าย ภาระที่ชาวบ้านเป็นโดยเฉลี่ย/ปี พร้อมแหล่งทุนที่ชาวบ้านได้กู้ยืมเงิน ดอกเบี้ยต่างๆ เป็น ช่วงๆ
- ขอข้อมูลจากแหล่งทุนที่ชาวบ้านเป็นหนี้สินอยู่ และติดตามความเคลื่อนไหวของตัวเลข และข้อมูลหนี้สินที่ชาวบ้านเป็นอยู่ เป็นระยะๆ เพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลง
- ศึกษาความเป็นไปได้ในการลดปลดภาระหนี้สินของชาวบ้านในระยะยาวว่าควรจะเป็นไปในรูปแบบใด

จากคำถามที่ 3 มีวิธีการศึกษา ดังนี้

- จัดเวลาให้ข้อมูลผลสรุปจากการศึกษาข้อมูลแก่ชาวบ้าน ศึกษาความสนใจ และความกระตือรือล้น
- หากกลุ่มที่สนใจจะได้ไขปัญหาของตนเองโดยมาว่าตันเองต้องการแก้ไขปัญหารือใดบ้าง
- เมื่อรู้ปัญหาให้ทดลองหาแนวทางร่วมกัน (ศึกษาดูงาน, ลองผิดลองถูก, แลกเปลี่ยนประเด็นปัญหาภายในกลุ่ม)
- ให้ข้อมูลชาวบ้าน มีเวทีแลกเปลี่ยนการทำงานอย่างต่อเนื่อง ให้ชาวบ้านเห็นข้อมูล และผลการทำงานว่าไปถึงไหนแล้ว พร้อมกับพยายามสร้างผู้นำในกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินไปได้
- ติดตามผล พร้อมสรุปผลการทำงานร่วมกัน

ประโยชน์คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 1) ชาวบ้านรักและมีการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งและครอบครัวมีความอบอุ่น
- 2) ชาวบ้านรู้สึกเหตุของหนี้สินของตนเองและสามารถหาวิธีป้องกันการเกิดปัญหานี้สินได้ในระยะยาวได้
- 3) ชาวบ้านมีวิถีชีวิต โดยใช้ระบบการพึ่งพาอาศัยกันมีระบบการช่วยเหลือแบบเครือญาติมากขึ้น
- 4) ชาวบ้านมีระบบการใช้จ่ายเงินที่เป็นระบบ มีแบบแผนมากขึ้น

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การทำงานวิจัยนี้ต้องแรกผู้วิจัยคิดว่าการใช้ระยะเวลาการศึกษาวิจัยเพียง 1 ปี ก็สามารถจะศึกษาข้อมูลที่จะได้ ซึ่งในทางปฏิบัติจริงนั้น ไม่สามารถจะกระทำได้แม้ว่าผู้วิจัยจะขอเพิ่มระยะเวลาการวิจัยออกเป็น 1 ½ ปีก็ตาม การสร้างกระบวนการปลูกจิตสำนึกให้กับชาวบ้านในการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สิน ก็เพียงดำเนินไปได้เพียง 50 %เท่านั้นเมื่อเทียบกับผลที่คาดว่าจะได้รับ เพราะช่วงระยะเวลาที่ทางผู้วิจัยได้เสนอไปนั้น บางครั้งความพร้อมของชาวบ้านก็มีน้อยเนื่องจากปะจุบันกับงานของชาวบ้านที่จะต้องทำเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวของตนเอง ซึ่งระยะเวลาที่ทางทีมวิจัยได้ดำเนินงานนั้นคือ ระหว่างเดือน เมษายน 2544 - กรกฎาคม 2545

งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย

งบประมาณในการใช้ในการวิจัยทางผู้วิจัยได้จำแนกเป็น 2 ส่วน คือ

- งบด้านการบริหารจัดการ
เป็นงบที่ตั้งขึ้นในส่วนของ เงินเดือนผู้วิจัย เอกสาร งานเขียนต่างๆ
- งบกิจกรรม
เป็นงบที่ตั้งขึ้นในส่วนของกิจกรรมที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหานี้สินที่ยังยืน ซึ่งตัวกิจกรรมเอง บางครั้งจะต้องมีการปรับอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากงานเขียน และการนำไปปฏิบัตินั้นไม่สอดคล้องกันซึ่งหากจะยืนยันให้แผนงานที่กำหนดไว้เป็นหลักงานที่ออกมานี้ ก็ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของงานที่ได้คาดไว้ ซึ่งทางผู้วิจัยจะใช้ความพร้อมและความสอดคล้องของบริบทในชุมชนเป็นฐานในการทำงานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเราสามารถสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหาโดยให้ชาวบ้านเป็นผู้กำหนดและให้ชาวบ้านมีความต้องการ เกิดความคิดแก้ไขปัญหาของตนเองได้

นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

“กระบวนการปลดปล่อย” คือ ขั้นตอน/วิธีการที่ทำให้ตนเองรู้สึกหลุดพ้นจากปัญหานั้นๆ

“ตนเอง” คือ บุคคล / ครอบครัว

“หนึ้นสิน” คือ การถ่ายทอดพยัญชนะจากบุคคลอื่น ทั้งที่เป็นองค์กรทางการและไม่เป็นทางการ หรือแม้กระทั้งมี หรือไม่มี การนำสิ่งของไปจำนำ/จำนำไว้ แต่การนำทรัพย์สินของบุคคลอื่นไปแล้วจะต้องนำกลับคืนเป็นเจ้าของ ทั้งพร้อมมี หรือไม่มีคอกเบี้ยแฉะแต่เงื่อนไขการถ่าย

“ยั่งยืน” คือ ความมั่นคง

ผู้เขียนได้ให้ความคิดว่า “กระบวนการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนึ้นสินอย่างยั่งยืน” รวมได้ว่า “ขั้นตอน / วิธีการที่สามารถเสาะแสวงหาเพื่อให้ตนเอง/ครอบครัวได้รู้สึกหลุดพ้นจากปัญหาหนึ้นสิน และการสร้างเกравะให้กับตนเองเพื่อจะได้ไม่เข้าไปสู่วัยจักวังเวียนของหนึ้นสินได้ตลอดไป”

บทที่ 2

ทบทวนเอกสารงานวิจัยและงานพัฒนาที่ผ่านมา

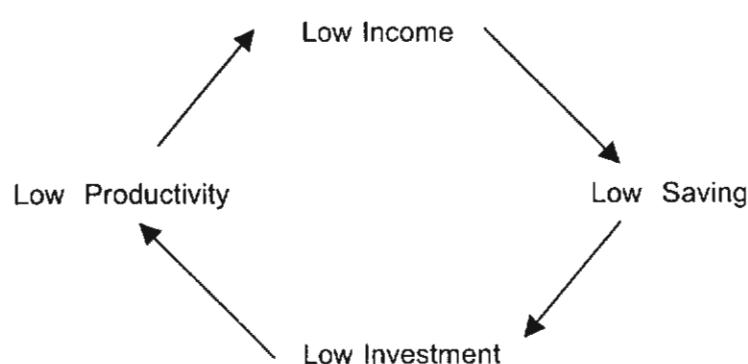
การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการปลดปล่อยตนออกจากเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน ของบ้านหัวยทรัพย์” ก็คือหาแม่ของ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยศึกษาเชิงปฏิบัติการเพื่อรวมรวมองค์ความรู้ต่างๆ ที่มีส่วนในการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนตระหนักถึงปัญหานี้สิน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง และมีความยั่งยืนในอนาคต

กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2536 : 2) “ได้อธิบายถึงการแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกร ไว้ว่า การแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกรไม่เพียงแต่จะพิจารณาระบบสินเชื่อ หรือการปลดปล่อยหนี้สินเพียงอย่างเดียว แต่การมองกลไกทั้งระบบเศรษฐกิจ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีภาระหนี้สินของตัวเกษตรกร ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมา ตลอดจนแผนงาน โครงการ องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้องในรูปแผนงาน มีองค์ประกอบกิจกรรม พัฒนาผลผลิต แผนการมุ่งเน้นการพัฒนาเฉพาะอย่างตั้งที่เคยเป็นมา โดยมีครัวเรือนเป็นกลุ่ม เป้าหมายสำคัญการพัฒนา แผนการมุ่งพัฒนาสินค้าหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

ดังภาพประกอบ

THE VICIOUS CIRCLE

(วงจรแห่งความยากจน)

พิชณ์(2538 : 24) ได้ทำการศึกษาสภาพนี้ (ไม่เป็นหนี้) ของเกษตรกรในรอบปีมีการเคลื่อนไหวตามฤดูกาล ซึ่งมีการเคลื่อนไหวของหนี้สินจะขึ้นอยู่กับข้อมูลรายละเอียด และปัจจัยของเกษตรกรเป็นหลักจำเป็นอย่างยิ่งที่จัดต้องมีข้อมูล ทั้งนี้เพื่อใช้ในการวินิจฉัยสภาพนี้ของเกษตรกรย้อนหลัง เพื่อคูพัฒนาชาระหนี้ หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่เกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น จนยากที่จะแก้พันธนาการนี้ด้วยตนเอง สาเหตุของภาระหนี้สิน (ถ้าสมมติว่าเกษตรกรซื้อสัตย์) พอกจะจำแนกได้ 3 ประเภท คือ ด้านการผลิตเป็นเรื่องประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกรแต่ละราย ด้านการตลาด (เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอน นอกเหนือการควบคุมของเกษตรกร) เป็นความผันผวนของราคา(ตกต่ำ) และการแทรกแซงของรัฐบาลอันเนื่องมาจากการที่รัฐบาลส่งเสริมประสบความล้มเหลว ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินพอกพูนขึ้นจนเกินกำลังที่จะแก้ไขได้ด้วยตนเอง

หนี้สินของเกษตรกร อาจจำแนกตามแหล่งที่มาได้เป็น 3 แหล่ง หนี้สินในระบบตลาดการเงิน(Organized Money Market) เป็นหนี้สินในตลาดการเงินที่เจ้าหน้าที่ทางการเงินของรัฐบาลที่มีอำนาจในการกำกับดูแล ได้แก่นี้สินของเกษตรกรที่มีกับ ธ.ก.ส. หนี้สินของเกษตรกรที่มีกับหน้าค้าพาณิชย์ทั่วไป หนี้สินของเกษตรกรที่มีกับสถาบันเกษตรกร สนงวนการเกษตรและกลุ่มเกษตรกร ตลอดจนหนี้สินของเกษตรกรที่มีกับหน่วยงานของรัฐบาล (ที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน) ส่วนหนี้สินนอกระบบตลาดการเงิน (Unorganized Money Market) เป็นหนี้สินนอกตลาดการเงินที่เจ้าหน้าที่ทางการเงินของรัฐบาลไม่มีอำนาจเข้าไปกำกับดูแล ได้แก่ หนี้สินของเกษตรกรที่มีกับเจ้าของโรงสี นายทุนในท้องถิ่น พ่อค้าคนกลาง ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน

กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2536 : 13) ได้ให้ความหมายของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถการชำระหนี้ของเกษตรกร เพราะกิจกรรมทางการเกษตรไม่เพียงแต่ความเสี่ยงภัยที่เกิดโดยธรรมชาติผลตอบแทนต่อการลงทุนก็นับว่าต่ำ และอาศัยระยะเวลาซึ่งเป็นไปตามฤดูกาล หากการชำระคืนด้วยอัตราดอกเบี้ยสูง ธุรกิจการทำฟาร์มไม่อาจจะเทียบได้กับธุรกิจด้านการเงิน ผลได้คงเป็นเจ้าของเงินทุนซึ่งก็ไม่เป็นการสนับสนุนแผนงานการยกระดับ และการ กระจายรายได้แต่อย่างใดเลย ซึ่งว่างๆของรายได้กลับจะก่อภาระมากขึ้น โดยที่ภาคเกษตรนั้นมีโอกาสที่ดีกว่าภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจขณะนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช(2531) กล่าวว่า การมีได้ใช้เงินกู้ในตามวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้ในรายงานของกู้จากสหกรณ์ ตามระเบียบว่าด้วยการใช้เงินกู้ระยะสั้นและระยะปานกลางแก่สมาชิกสหกรณ์การเกษตร ทำให้เงินที่สมาชิกกู้ไปไม่ก่อให้เกิดรายได้ แก่ครอบครัวและบังคับจำนำไปใช้ในทางที่ก่อให้เกิดผลเสียด้วย เช่น ใช้ในการพนัน หรือเสพสุราฯมาเป็นต้น

ทองโภจน์ (2521) มีเกษตรกรจำนวนมากที่มีภาระที่ต้องเผชิญอยู่กับหนี้สินโดยที่ไม่สามารถปลดปล้อได้โดยง่าย ก่อให้เกิดความวิตกกังวลและห้อดอย มีปัญหาในการดำเนินอาชีพเป็นอย่างมาก

จันทร์ศรี (2536) ได้ให้สมมติฐานในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระคืนสินเชื่อการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์คือ 1)ขนาดของฟาร์ม 2)ปริมาณหนี้สินในระบบ สหกรณ์ 3)ปริมาณหนี้สินของระบบสหกรณ์ 4)แหล่งเงินกู้ 5)การใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ 6) การทางการหนี้ของสหกรณ์ 7)มูลค่าหักประกันสินเชื่อ 8)ปัญหาการขาดทุนในกิจการฟาร์ม 9)รายได้ที่เปลี่ยนแปลงจากรายได้เฉลี่ยของเกษตรกร 10)ความรับผิดชอบ

ในจำนวนปัจจัยทั้ง 10 ข้อ มีเพียง 1 ข้อ กล่าวคือ ปริมาณหนี้สินในระบบสหกรณ์ เท่านั้นที่มีความสัมพันธ์ต่อการชำระคืนสินเชื่อการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์ ส่วนอีก 9 ข้อ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการชำระคืนสินเชื่อการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์แต่อย่างใด

ปัจจัยดังกล่าว คือ ปริมาณหนี้สินในระบบมีความสัมพันธ์ในทางลบกับการชำระคืนสินเชื่อการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับตัวแปรอื่นๆ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการชำระคืนสินเชื่อการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นลายความว่า "การที่สมาชิกชำระคืนสินเชื่อการเกษตรได้ในเบอร์เซนต์ที่สูงนั้น จะมีหนี้สินค้างชำระกับสหกรณ์น้อย

จากแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนผลงานวิจัยที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าเรื่องของหนี้สินนั้นได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากทุกๆฝ่าย ชุมชนบ้านห้วยทรายเป็นชุมชนนึงที่ให้ความสนใจและมองปัญหาหนี้สินเป็นปัญหาใหญ่ที่มีอยู่ในชุมชน และอาจจะเป็นปัญหาเรื้อรังได้ในอนาคตหากมีการจัดการที่ไม่ถูกวิธี สิ่งสำคัญที่จะแก้ไขปัญหานี้สินได้คือการ สร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้านให้เห็นถึงสาเหตุ โภช พลกระทบกที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หากเรายังมีหนี้สินอยู่

ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงได้เลือกปัจจัยต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อการสร้างจิตสำนึกรูปแบบนี้สิน เชน ลักษณะการประกอบอาชีพ, การมุ่งเน้นรอบการปลูกข้าวโพด, รายได้- ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน, ของใช้เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ, แหล่งน้ำที่ภูมิปัญม วิธีการแก้ไขปัญหาและการช่วยคืนหนี้สินของชาวบ้าน, ต้นทุนการผลิตพืช, ซึ่งผลของการวิจัยครั้งนี้ คาดว่าจะเป็นประโยชน์โดยตรงกับคนในชุมชน และพื้นที่ที่ประสบปัญหาคล้ายกัน เพื่อสามารถนำไปใช้ในการวางแผนและวิธีการแก้ไขปัญหานี้สินของตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา เป็นชาวบ้านในหมู่บ้านห้วยทราย กิ่งอำเภอแม่่อน จังหวัดเชียงใหม่ โดยแยกเป็น 2 ระดับ คือ

1. การศึกษาข้อมูลทั่วไปของชุมชน สภาพน้ำสิน ข้อคิดเห็นต่อหนี้สิน และการแก้ปัญหานี้ สินของชุมชน จากประชากรในหมู่บ้าน จำนวน 991 คน 297 ครัวเรือน อันประกอบไปด้วย กลุ่มผู้นำ, แม่บ้าน, พ่อบ้าน, เยาวชน
2. การศึกษากระบวนการแก้ปัญหานี้สินของเกษตรกร จาก 2 ก กลุ่มย่อย ได้แก่
 - กลุ่มแม่บ้าน (นวดแผนโบราณ) จำนวน 19 คน
 - กลุ่มพ่อบ้าน(หาแนวทางเลือกอาชีพใหม่ให้กับตนเอง) จำนวน 14 คน

1.2 สถานที่ดำเนินการวิจัย

สถานที่คือบ้านห้วยทราย ต.แม่ทา กิ่งอ.แม่่อน จ.เชียงใหม่ ซึ่งประกอบด้วยประชากร จำนวน 991 คน มี ครัวเรือน 297 ครัวเรือน

สำหรับเหตุผลในการเลือกบ้านห้วยทราย ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากบ้านห้วยทราย มีองค์กรกลุ่มต่างๆ อยู่หลายส่วนซึ่งมีการประกอบอาชีพที่หลากหลายและการให้ความร่วมมือในชุมชนมีค่อนข้างสูง และความพร้อม ปัญหานี้สินมีทีมที่สนใจจะร่วมทำงานร่วมด้วย แต่ยังประสบปัญหาการเป็นหนี้สินอยู่

1.3 แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เป็นแบบของคำถามที่ได้จัดขึ้นเป็นคู่มือในการสัมภาษณ์ เพื่อรวมรวม ความรู้ ความคิดเห็นและปัญหาต่างๆ ที่ชาวบ้านประสบอยู่ ซึ่งมีลักษณะ คำถาม แบบ ปลายเปิด (Open-ended Question) และคำถามแบบปลายปิด (Close-ended Question) โดยการสัมภาษณ์ ชาวบ้านในหมู่บ้านในแต่ละหลังค่าเรือนโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกในแต่ละครัวเรือนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านอื่นๆ

ตอนที่ 2 ลักษณะการประกอบอาชีพและภาวะหนี้สินของคนในชุมชน

ตอนที่ 3 ปัญหาข้อเสนอแนะ และความต้องการความช่วยเหลือของชาวบ้าน

2. การทดสอบแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์

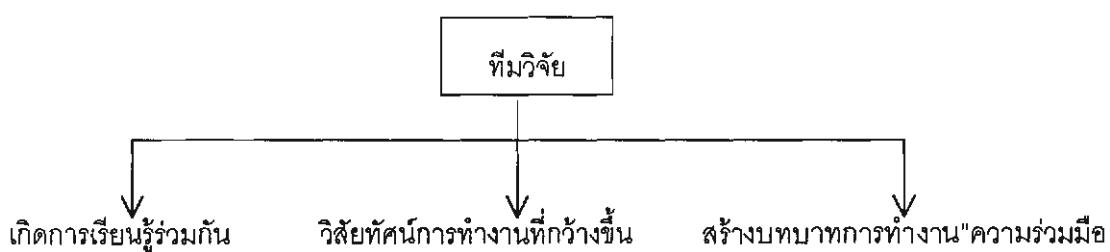
การทดสอบแบบสอบถามได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดย ทีมวิจัย,ทีมที่ปรึกษา และชาวบ้านเป็นผู้กำหนด ว่าเนื้อหาที่ต้องการรู้มีอะไรบ้าง และให้ชาวบ้านเป็นผู้กรอก รายละเอียดแบบสอบถามเอง ซึ่งเป็นชาวบ้านทั้ง 297 ครัวเรือน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มให้มีความสมบูรณ์มาก ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้จริงครั้งที่ 2 กับชาวบ้านทั้ง 297 ครัวเรือน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ ครั้งที่ 3 นำไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มน้ำร่องแก้ไขปัญหาในรูปของกลุ่ม จำนวน 2 กลุ่ม สมาชิก 33 คน

3. ประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนการลงพื้นที่

ขั้นตอน/กระบวนการ

- จัดเวลาที่โดยเชิญทีมเยาวชน 10 คน ทีมที่ปรึกษา 8 คน หัวหน้าเขต 12 คน
- นำเสนองานทำงานวิจัย และการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกรณีถึงปัญหานี้สิน และวิธีการเข้าไปสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหากับชาวบ้านในมุมมองของทีมวิจัย และข้อคิดเห็นของทีมทดลองถึงจุดยืนในการร่วมกันทำงานให้เกิดผล และมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยพูดถึงกลุ่มคนที่จะเข้าไปสร้างกระบวนการ และความต้องการของชาวบ้านเพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ในกระบวนการการทำงานได้
- กำหนด ปรับปรุงแผนการทำงานเดิมที่กำหนดไว้ให้สอดคล้องกับวิธีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้านมากที่สุด
- แบ่งบทบาทหน้าที่การเข้าไปทำงานกับชาวบ้าน

ผลจากการดำเนินงาน

มีการปรับแผนการทำงานจากเดิมที่จะมีการเข้าไปจัดเวลาที่ชาวบ้านระดับหมู่บ้านเพื่อแจ้งให้ชาวบ้านทราบถึงที่มาที่ไปของงานวิจัย และประเด็นปัญหานี้สิน แต่ทางทีมวิจัย มีข้อเสนอว่า ควรจะเข้าไปจัดเวลาที่กับชาวบ้านระดับเขตจำนวน 12 เขตก่อน เพราะจากการที่เคยมีการประชุมระดับหมู่บ้านทุกครั้งชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุมจะมาจำนวน 50 % ของชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน ซึ่งหากจัดในรูปของหมู่บ้านอยู่ ชาวบ้านจะได้รับข้อมูลไม่ทั่วถึง ความสนใจก็จะน้อยไปด้วย ดังนั้นหากเราเข้าไป

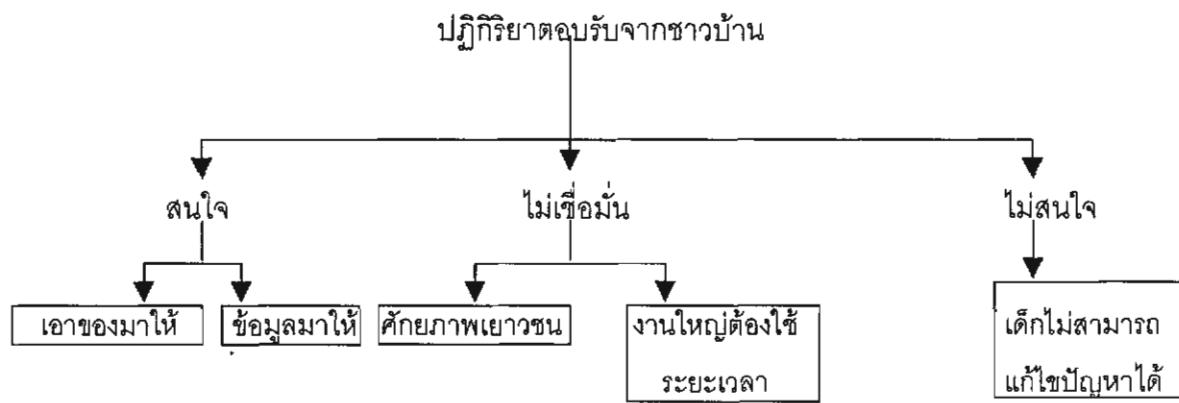
จัดเวลาที่ในเขต ซึ่งเป็นระดับอย่างจากหมู่บ้านไป ซึ่งจะมีหัวหน้าเขตเป็นผู้รับผิดชอบ และเรียก集衆เขต ประชุม ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ทางทีมเห็นว่าจะได้ผลมากกว่าระดับหมู่บ้าน คือ ใกล้บ้าน(เพราะประชุมบ้านหัวหน้าเขต, จำนวนสมาชิกเฉลี่ยเขตละ 18 – 26 คน) ซึ่งการสื่อสารข้อมูลทั่วถึง, สามารถเห็นประเด็นปัญหาที่จะต้องเข้าไปปั่นกับชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหาได้ ซึ่งทีมเองก็จะเกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานมากขึ้น

4. เวทีซึ่งจะทำความเข้าใจระดับเขต 12 เขต

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- ประชุมอยู่ที่มีเยาวชน เพื่อจดรูปแบบการนำเสนอพร้อมเตรียมข้อมูล / คนขึ้นนำเสนอ กับชาวบ้าน
- หัวหน้าเขตดัดประชุมลูกเสด โดยกำหนดเขตละ 1 วัน 12 เขต
- ประชุม โดยหัวหน้าทีมวิจัยนำเสนอที่มา – ที่ไปของงานวิจัย
- ทีมงานขึ้นนำเสนอสาเหตุการเป็นหนี้สิน / แนวทางแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านเห็นว่าควรจะเป็น โดยใช้ประเด็นหลัก พร้อมแลกเปลี่ยนชาวบ้านในประเด็นย่อยว่ามารจากสาเหตุใดบ้าง
- แจ้งการเก็บข้อมูลนี้สิน ครั้งที่ 1 โดยให้หัวหน้าเขตเป็นคนนำไปแจกกับชาวบ้าน ให้ชาวบ้านกรอกข้อมูลแล้วก็นำมาส่งให้กับหัวหน้าเขต เพื่อหัวหน้าเขตจะรวบรวมให้กับ เยาวชน เพื่อนำไปสั่งเคราะห์อีกที

ผลการดำเนินงาน

ผลจากการจัดเวลาที่ ครั้งแรกที่ทีมวิจัยได้เข้าไปจัดเวลาที่ร่วมกับชาวบ้าน ซึ่งมีปัญหาด้านการนำเสนอ เพราะไม่มีกับเวที กิจกรรมประหม่า และเมื่อนำเสนองานเสริจชาวบ้านไม่รู้ว่าจะแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างไร เวทีจึงเป็นการนำเสนอเพียงฝ่ายเดียว ชาวบ้านไม่เกิดการมีส่วนร่วม ดังนั้นเมื่อมีการเข้าไปจัดเวลาที่ในเขตต่อไป ทีมจึงได้มีการปรับการนำเสนอให้ลดเรื่องการเป็นทางการกับชาวบ้าน

ลง เป็นเวทีพูดคุยกับชาวบ้าน เมื่อนำเสนองานเรื่องก็จะยินคำชมแลกเปลี่ยนกับชาวบ้าน (พยายามให้ทุกคนมีส่วนร่วมในความคิดเห็น) ชาวบ้านจึงลดความประหม่า และกล้าแสดงความคิดเห็น ข้อสังเกตจากที่ทางทีมได้ดำเนินกิจกรรมลงพื้นที่ทำความเข้าใจชาวบ้านทั้ง 12 เขตแล้ว เศรษฯ จะเห็นได้ว่าชาวบ้านจะมีอยู่ 3 กลุ่มหลัก คือ

- กลุ่มที่สนใจ เพื่อคิดว่างานวิจัยเข้าไปแล้วจะเอาของมาให้ (ติดภาพเก่าๆ ที่มีองค์กรได้เข้าไป ก็จะแจกสิ่งของให้) เป็นส่วนใหญ่ จะมีบังก์บางส่วนที่เข้ามาศึกษาและพูดจะเข้าใจงานบังคับรู้ว่า งานวิจัยเข้าไปเพื่อศึกษาและให้ชาวบ้านเห็นปัญหาและสาเหตุการเป็นหนี้สิน
- กลุ่มที่ไม่เขื่อมั่น เพื่อปัญหานี้สินเป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งทั้งภาครัฐ และเอกชนกำลังให้ความสำคัญ ที่จะแก้ไขปัญหาอยู่ ซึ่งยากมาก หากเด็กจะเข้ามาทำประเด็นปัญหาดังกล่าวเห็นว่าเป็นไป ได้ยาก เพราะศักยภาพของกลุ่มเยาวชนเอง ซึ่งยังดือเป็นวัยที่ยังไม่มีความรับผิดชอบเท่าที่ควร และ แม้ผู้ใหญ่จะหาทางแก้ไขปัญหาอยู่ก็ยังทำได้ยากเลย
- กลุ่มที่ไม่สนใจ เพื่อจะยังติดภาพดีดเดิมๆ ของเด็กที่เคยผ่านชีวิตวัยรุ่น ที่เคยเป็นเด็กก้าวร้าว เกเร สังคมไม่ยอมรับ เมื่อเด็กสนใจจะมาทำงานชาวบ้านจึงไม่ให้ความสนใจ (ไม่เปิดโอกาส) บางครั้งยังตอกย้ำปมด้อยของเด็กที่เคยเป็นในอดีต ซึ่งก็เป็นข้อดีส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กต้องพัฒนาตนเอง ให้ชาวบ้านเกิดการยอมรับให้ได้

5. เก็บข้อมูลหนี้สินครั้งที่ 1

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- จัดเวทีทางกรอบรูปแบบการออกแบบสำราญข้อมูลพื้นฐานของชาวบ้าน ในที่มีวิจัยทั้งหมด ว่าควรจะมีหน้าตาเป็นอย่างไร ซึ่งในแบบสำราญเนื้อหาที่ทางทีมวิจัยเสนอว่าควรจะมีคือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (ไม่ต้องกรอกซื้อว่าใครเป็นผู้ให้ข้อมูล เพราะไม่ต้องการละเมิด สิทธิ์และเห็นว่าจะได้ข้อมูลที่เป็นจริง) , อาชีพที่ทำอยู่ , จำนวนหนี้สินที่ชาวบ้านมีจากแหล่งทุนต่างๆ, รายรับ – รายจ่าย(เฉลี่ยต่อวัน) , อบรมมุขต่างๆ, ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาบุตร เป็นต้น
- เมื่อได้รูปแบบข้อมูลที่ต้องการทีมหัวหน้าเขตก็นำข้อมูลไปให้สมาชิกในเขตของตนกรอก ข้อมูล แล้วให้นำไปส่งที่หัวหน้าเขต
- หัวหน้าเขตทราบความเสร็จก็จะส่งมาให้กับทีมเยาวชน เพื่อนำไปร่วบรวม สรุปความที่ ก่อนนำเสนอข้อมูลทั้งหมดในที่มีวิจัยอีกครั้ง

ผลการดำเนินงาน

ได้กรอบการเก็บข้อมูลตามที่ทางทีมต้องการ แต่เมื่อนำไปเก็บข้อมูล โดยวิธีให้ชาวบ้านเป็นผู้กรอกข้อมูลเอง ซึ่งยังถือว่าไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจาก ชาวบ้านส่วนใหญ่กรอกข้อมูลไม่เป็น คำนวนค่าใช้จ่ายเองไม่ได้ ซึ่งเมื่อเก็บข้อมูล (จากชาวบ้านที่ส่งกลับคืนมา) ได้ % ซึ่งข้อมูลที่ไม่ส่งมาเนื่องจากชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ เพราะไม่เห็นความสำคัญ ถือว่าเป็นการสร้างภาระให้กับตนเอง , ลืมเอาสัง ทางที่มีจึงเอาข้อมูลเฉพาะที่ชาวบ้านกรอกให้ไปร่วมรวม และวิเคราะห์ เพื่อจะได้นำข้อมูลไปแลกเปลี่ยนในทีมวิจัย เพื่อกำหนดทิศทางการทำงานต่อไป

6. เทหิวิเคราะห์ข้อมูลในคณะทำงาน

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- ทีมเยาวชนจัดเก็บข้อมูล 12 เขต – การเก็บข้อมูลนี้สิน
- ทีมเยาวชนประสานขอข้อมูลนี้สินจากแหล่งทุน คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแม่ท่า จำกัด และสหกรณ์การเกษตรแม่ท่าจำกัดเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ชาวบ้านให้
- นัดประชุมทีมวิจัย เยาวชน /หัวหน้าเขต / ที่ปรึกษา
- จัดประชุมสรุปผลการทำงาน โดยทีมเยาวชนเป็นผู้นำเสนอผลการทำงานตลอดจนข้อมูลนี้สินทั้งหมด
- นำข้อมูลมาวิเคราะห์แลกเปลี่ยนทั้งปัญหา/อุปสรรค/แนวทางแก้ไขปัญหาของชาวบ้านตลอดถึงข้อเสนอแนะ ปฏิกริยาตอบรับของชาวบ้านที่มีต่องานวิจัย
- วางแผนการทำงานช่วงต่อไปร่วมกัน

ผลการดำเนินงาน

- ทีมเยาวชนมีการแลกเปลี่ยนติดตามข้อมูลอย่างต่อเนื่องทำให้เห็นพัฒนาการและความเคลื่อนไหวของงานร่วมกัน เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงการทำงานของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดการยอมรับ
- แหล่งทุนที่ได้เข้าไปขอข้อมูล ไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เพราะอ้างว่าเป็นข้อมูลภายในองค์กรของตนเอง (ไม่อยากเปิดเผยข้อมูล) แต่ก็ให้ข้อมูลมาเหมือนกัน
- ข้อมูลนี้สินที่นำมาเปรียบเทียบ(จากข้อมูลแหล่งทุน/ข้อมูลที่ชาวบ้านให้) เห็นความแตกต่างกันมาก เพราะข้อมูลที่ได้จากชาวบ้านไม่ครบตามจำนวนครัวเรือนที่มีอยู่ในชุมชน ดังนั้นทางทีมวิจัยจึงมีมติว่า จะต้องเพิ่มรายละเอียดข้อมูลที่ต้องการศึกษาจากชาวบ้านเพิ่มเติมให้ละเอียดยิ่งขึ้นในแบบสำรวจ และต้องลงพื้นที่ไปเก็บข้อมูลอีกครั้งโดย

ปรับวิธีการเก็บข้อมูล คือให้ทีมเยาวชนเป็นคนเข้าไปเก็บข้อมูล(แบ่งคนรับผิดชอบทำงานร่วมกับหัวหน้าเขต เขตละ 1 คน) เพื่อจะได้รู้ปัญหาชาวบ้าน และความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมให้ข้อมูล และการรายงานเรื่องการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น

- มีการนำข้อมูลที่นำเสนอในเวที มาลำดับขั้นตอน และความสำคัญ ก่อนที่จะนำไปเสนอผลการเก็บข้อมูลในเวทีชาวบ้าน 12 เขต
- ทีมวิจัยเกิดกระบวนการการเรียนรู้และเปลี่ยนการทำงาน พัฒนาฝีมือการนำเสนอเพิ่มมากขึ้น ทั้งการสร้างวิสัยทัคณ์การทำงานของตนเองให้กว้างขึ้น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

7. เทห์นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเวทีชาวบ้าน (12 เขต)

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- นำข้อมูล / ข้อเสนอแนะจากเวทีวิเคราะห์ข้อมูลหนึ่งสิบ(ในทีมวิจัย) มารวมรวม ทำเป็นสื่อ เตรียมนำเสนอชาวบ้าน
- กำหนดคนนำเสนอผลการทำงานตามเนื้อหาที่นำเสนอ(ให้ทีมที่ปรึกษาร่วมเวทีประชุมด้วย)
- ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบล่วงหน้า ก่อนเข้าไปจัดเวที/หัวหน้าเขตเข้าไปแจ้งเชิญ ประชุมลูกเชดของตนเอง
- จัดประชุมสมาชิกเขต โดยมีเนื้อหาการนำเสนอ คือ
 - สาเหตุการเป็นหนึ่งสิบที่ชาวบ้านเคยนำเสนอทั้ง 12 เขต
 - แนวทางข้อเสนอแนะ การแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านต้องการ
 - ข้อมูลหนึ่งสิบจากที่ชาวบ้านให้ และจากแหล่งทุนเบรียบเที่ยบ
 - ปัญหา / อุปสรรคที่พบ
- แจ้งการลงพื้นที่เก็บข้อมูลครั้งที่ 2 ให้ชาวบ้านทราบ

ผลการดำเนินงาน

- ชาวบ้านเข้าร่วมประชุมมีน้อยกว่าการจัดเวทีครั้งที่ 1 มาก เนื่องจากการจัดเวทีอยู่ในช่วงฤดูฝน ชาวบ้านเริ่มทำงาน ชาวบ้านติดภาระกิจส่วนตัว ชาวบ้านรู้ว่าจะมาคุยเรื่องหนึ่งสิบก็เลยไม่ร่วม เพราะคิดว่าตนเองไม่ได้รับประโยชน์อะไร (ไม่มีสิ่งของมาแจก)
- ชาวบ้านเห็นข้อมูลหนึ่งสิบแล้วรู้สึกตกลใจในตัวเลขที่มีมาก ซึ่งชาวบ้านเองก็ต้องแก้ไขปัญหา แต่ไม่รู้ว่าจะให้วิธีใดในการแก้ไขปัญหา
- การนำเสนอ(การทำสื่อ) ไม่ดึงดูดใจชาวบ้าน ทั้งคนนำเสนองานเองก็มีความประหม่า ทำให้การนำเสนองานดูน่าเบื่อ

8. เก็บข้อมูลนี้สิน ครั้งที่ 2

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- ทีมเยาวชนแบ่งเขตวับผิดชอบการทำงานร่วมกับหัวหน้าเขต เขตละ 1 คน 12 เขต
- มีเยาวชนที่รับผิดชอบเขตนั้นๆ ลงพื้นที่เก็บข้อมูลกับชาวบ้านเอง สรุปโครงสร้างที่ไม่มีความถูกต้องในการไปเก็บข้อมูลก็จะให้ทางทีมที่ร่วงเข้าไปช่วย (ได้ทีมเยาวชนเพิ่มขึ้น จากการดึงเยาวชนเข้ามาทำงานด้วย จาก 13 คนเป็น 16 คน)
- เก็บข้อมูลโดยเข้าไปขอข้อมูลจากชาวบ้านเป็นรายหลังค่าเรือนไป และสอบถามความเป็นอยู่ของครอบครัว ดูความร่วมมือของชาวบ้าน การให้ความสนใจกับงานวิจัย
- ทีมเยาวชนนำข้อมูลที่ได้มารวบรวม วิเคราะห์ร่วมกัน แล้วจัดทำเป็นรูป สื่อ เพื่อที่จะได้นำข้อมูลไปนำเสนอชาวบ้านในระดับปีอก (เพราะเสนอชาวบ้านระดับเขตเมื่อชาวบ้านเริ่มให้ความสนใจอย่างจริงจัง จึงเห็นว่าควรจะนำเสนอในเขตที่ระดับปีอกโดยเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนที่หลากหลายและกว้างขวางขึ้น)

ผลการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยมีการพัฒนาความสามารถในด้านการเข้าไปพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหากับชาวบ้าน ทั้งการเรียนรู้ด้านการเก็บข้อมูล การกรอกแบบสอบถามต่างๆได้ ซึ่งเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกับสังคม / ชุมชนได้
- ชาวบ้านให้ความร่วมมือกับการให้ข้อมูลกับเยาวชนสูงแม้ว่าบางทีข้อมูลที่ได้อาจจะเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงเท่าไร (ชาวบ้านยังอยากรู้ว่าข้อมูลไปใช้ในทางไหน)
- รู้สาเหตุการเป็นหนี้สินของชาวบ้าน ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านเอง

9. นำเสนอเวทีระดับปีอก , หาแนวทางแก้ไข

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- จัดประชุมอย่างทีมเยาวชน เพื่อเตรียมข้อมูล/สื่อ นำเสนอต่อชาวบ้าน ตลอดถึงการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน
- ประชาสัมพันธ์ / หัวหน้าเขตแจ้งเตือนประชุมสมาชิกเขต
- จัดประชุมโดยวิธีรับนำเสนอเป็นปีอกฯ ไป (ข้อได้, ข้อ改良, ข้อเปี้ย) โดยมีเนื้อหา คือ
 - ทบทวนถึงที่มา ที่ไป ของงานวิจัย และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการผ่านมา
 - สาเหตุของหนี้สิน
 - ข้อมูลหนี้สินที่เก็บมาได้ เปรียบเทียบ กับ ข้อมูลจากแหล่งทุน(ต้นไม้ปัญหา)

- ข้อมูลรายรับ – จ่าย ของชาวบ้าน
- ข้อมูลนี้สินที่มีในเฉพาะแต่ละเขต ว่าเขตใดมีหนี้สินมากกว่ากัน
- แนวทางแก้ไข
- ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในชุมชน
- ประสบการณ์การทำงาน และการสร้างการยอมรับต่อสังคม
- แลกเปลี่ยนข้อถก นาแนวทางแก้ไขปัญหาไว้กัน
- แจ้งเรื่องการจัดทำที่นาแนวทางแก้ไขปัญหาหนี้สิน
- ติดตามดูปฏิกริยาตอบรับจากชาวบ้าน

ผลการดำเนินงาน

- ด้านบวก ชาวบ้านนำเสนอ แนวทางแก้ไขซึ่งเป็นความต้องการของชาวบ้านเองที่เห็นปัญหาหนี้สิน
- ชาวบ้านทราบข้อมูลนี้สิน ตกลงในข้อมูลที่ทราบ แต่เห็นว่าตนเองสามารถจะหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้เอง
- ชาวบ้านบางส่วนไม่เครียดสถานที่ (ดีมสุรา) ซึ่งทำให้การควบคุมเวทีเป็นไปได้ยาก บางคนถกโดยไม่ต้องการคำตوب (ถกมองภูมิความรู้ของเยาวชน)
- เรื่องประสบการณ์อย่างสะท้อนให้เห็นถึงการรวมกลุ่มและช่วยเหลือกันในกลุ่มแนะนำกันไปในทางที่ดีจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม รวมทั้งให้ความเชื่อมั่นในศักยภาพของทีมเยาวชน
- ทีมเยาวชนมีการพัฒนาเรื่องการนำเสนอและการใช้สื่อเพิ่มมากขึ้น และมีการสรุปผลการทำงานให้ทีมเป็นผู้สรุป เพื่อเป็นกระจากงานให้กับตนเองได้ ให้นำข้อมูลพ่วงไปปัจจุบันแก้ไขให้ดีขึ้น ทีมเองก็มีการยอมรับข้อมูลร่วมของตนเองและนำไปแก้ไข
- ชาวบ้านมีการนำข้อมูลไปคุยหลังจากมีการปิดเวทีและรวมกลุ่มกันเพื่อต้องการร่วมกระบวนการ การหาแนวทางแก้ไขหนี้สินของตนเอง ซึ่งมีอยู่หลายฯ เรื่องที่ชาวบ้านเสนอและเห็นว่าเป็นไปได้ (ชาวบ้านที่สนใจเข้ามาร่วมกระบวนการร่วมกับชาวบ้านในญี่ปุ่นได้ เข้าใจเรื่องแนวคิดและจิตสำนึก ที่เข้ามาเพื่อต้องการรายได้เพิ่มขึ้น มีเงินเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งทีมเองก็จะต้องนาวิธีที่จะเข้าไปสร้างจิตสำนึกกับกลุ่มนี้ร่วมกันให้มากยิ่งขึ้นต่อไป)

10. จัดเวทีกิจกรรมสนใจแก้ไขปัญหาโดยมีวิทยากร

ขั้นตอน/กระบวนการการทำงาน

- เวทีนี้เป็นเวทีที่กิจกรรมสนใจเข้าร่วมกระบวนการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สิน เข้าร่วมรับฟังแนวทางแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านในหมู่บ้านเสนอ (และเห็นว่าเป็นไปได้) ในเวทีระดับปีอก โดยมีวิทยากรจากหลายสาขาอาชีพที่มาให้ข้อเสนอแนะ
- หัวหน้าทีมวิจัยได้พูดถึงวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีดังกล่าว
- สรุปผลการลงพื้นที่ระดับปีอก
- แนวทางแก้ไขปัญหาที่ทางชาวบ้านเสนอ ทั้งอาชีพและแหล่งทุนอื่นๆ โดยได้ประสานวิทยากรที่มีประสบการณ์เรื่องการแก้ไขปัญหานี้สินของตนของเป็นวิทยากรให้ความรู้
- แบ่งกิจกรรมย่อย 2 กิจกรรม(พ่อบ้าน,แม่บ้าน) เพื่อแลกเปลี่ยนหาแนวทางแก้ไขเวทีย่อย /การรวมกิจกรรมโดยให้ทีมวิจัยเข้าร่วมแลกเปลี่ยน
 - โครงการหลวง
 - ข้าวโพดปลดสารพิษ
 - เกษตรทางเลือก (ผสมผสาน)
 - นวัตกรรมใบราณ
 - ปลูกถั่วถั่ว
 - เพาะเห็ดฟาง
 - รวมกิจมุนผัด – ขาย (ข้าวโพดผักกอ)
 - กองทุน พอช.
- นำเสนอเวทีร่วมกัน พร้อมกำหนดจุดยืนเป้าหมายของการทำงานร่วมกัน
- สรุปผลการจัดเวที

ผลการดำเนินงาน

- มีกิจกรรมที่สนใจเข้าร่วมรับฟังเกินเป้าหมายที่กำหนดไว้
- กิจกรรมแม่บ้าน สนใจรวมกิจกรรมเพื่อหารายได้เสริมคือ นวดแผนไทย และมีการทำโครงสร้างการทำทำงานและแผนงานร่วมกัน (กิจกรรมมีความตั้งใจทำงานสูง)
- กิจกรรมพ่อบ้าน เป็นการรวมกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ที่มีชุมชนท่า�ัน ซึ่งมีแนวคิดว่าต้องการจะปรับวิถีการผลิตของตนเองไปเลย แต่จะต้องมีการศึกษา และเวทีวิเคราะห์ปัญหาให้รอบคอบขึ้น ซึ่งยังหาข้อสรุปในเวทีนี้ยังไม่ได้ (ชาวบ้านสนใจรับฟังทีมวิจัยได้นำเสนอ/วิทยากรให้ข้อมูลที่ทางทีม

➤ หลังจากเวทีดังกล่าว ชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุมมีการนำข้อมูลไปประชาสัมพันธ์กับชาวบ้าน ซึ่งทำให้คนในชุมชนมีการตื่นตัว และสนใจที่จะหาแนวทางแก้ไขปัญหาเพิ่มมากขึ้น (ทั้งแก้ไขด้วยตนเอง, รวมกลุ่มแก้ไขปัญหา)

11. ได้กลุ่มเป้าหมาย

11.1 กลุ่มแม่บ้าน

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- - อบรมการนวด
- จัดทำโครงสร้างการทำงาน
- เวทีประชุมทุกเดือน
- บัญชีรายรับ – จ่ายในครัวเรือน
- อบรมทรัพย์ทุกเดือน
- หาอาชีพเสริมอื่นๆ เพิ่มเติม

ผลการดำเนินงาน

➤ ครั้งแรกกลุ่มมีความกระตือรือล้น ตีมาก เพราะชาวบ้านคิดว่าการทำงานเป็นกลุ่มเป็นเรื่องง่าย แต่ปัญหาอยู่ที่ ชาวบ้านเองไม่มีประสบการณ์การทำงานรูปแบบกลุ่มและความเสียสละยังมีน้อย ทำให้ต้องมีเวทีพูดคุยกันอยู่หลายครั้ง บางครั้งบางคนก็ไม่สามารถร่วมกิจกรรมด้วยได้ จึงต้องออกจากกลุ่มไปกัน แต่อย่างน้อยกลุ่มก็สามารถพัฒนาตนเองได้โดยการสร้างผู้นำในกลุ่มได้เองโดยธรรมชาติได้ ซึ่งมีหลักคนที่มีความตั้งใจจริง และพยายามพยุงให้กลุ่มสามารถอยู่รอดไปได้ ซึ่งกิจกรรมที่ทางทีมวิจัยได้เข้าไปสนับสนุนเสริมอย่างน้อยกลุ่มก็เห็นสามารถเหตุปัญหาของการเป็นหนี้สินและหาแนวทางลดการเป็นหนี้สินด้วยตนเอง โดยมองดูได้จากการบันทึกรายรับ – จ่ายประจำวันของครอบครัวสมาชิกกลุ่มนี้ร่องต่างๆ ทำให้รู้ว่ากลุ่มต้องการแก้ไขปัญหานี้สินของตนเองจริง แม้ว่าจะต้องใช้ระยะเวลาการทำงานอยู่บ้างก็ตาม

11.2 กลุ่มพ่อบ้าน

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- - จัดทำโครงสร้างการทำงาน
- วิเคราะห์ศึกษาปัญหาอุปสรรค การประกอบอาชีพทางเลือกในการประกอบอาชีพ
- ประชุมทุกเดือน
- บัญชีรายรับ – จ่ายในครัวเรือน
- จัดหากรองทุนช่วยเหลือสมาชิก

ผลการดำเนินงาน

➤ กลุ่มพ่อบ้านมีความตั้งใจสูงพอสมควร และมีการยกระดับตนเองขึ้นไปเป็นผู้นำได้หลายคน ซึ่ง มีวิธีการในการหาแนวทางปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สินหั้งยังลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ของตนเองได้ ซึ่งกลุ่มนี้เป็นประโยชน์ของการบันทึกรายรับ - รายจ่ายในครัวเรือนหั้งยังหนี้ทางแก้ไขปัญหาในรูปกลุ่มมีการแบ่งงานกันรับผิดชอบได้ดี ซึ่งมีทั้งการจัดทำแผนการทำงานไว้ ในอนาคตว่าอย่างให้กลุ่มเดินทางไปในทิศทางใดร่วมกันด้วย

12. เทพีประชุมกลุ่มน้ำร่อง (ติดตามงาน)

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- เตรียมประเด็นเนื้อหา ลำดับงานการประชุมและผลที่คาดว่าจะได้รับ
- นัดประชุมกลุ่มน้ำร่อง (พ่อบ้าน,แม่บ้าน,ที่ปรึกษา,เยาวชน,หัวหน้าเขต)
- กำหนดเวลาเปิด หัวหน้าที่มีวิจัย ขึ้นกล่าวนำและวัตถุประสงค์การประชุม พร้อมให้กลุ่มแสดง ความคิดเห็นถึงเป้าหมายที่กลุ่มเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกัน
- แบ่งกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม(พ่อบ้าน/แม่บ้าน)โดยทีมวิจัยเข้าไปปัจจัยเสริม โดยมีประเด็นคือ
 - การดำเนินงานที่ผ่านมาของกลุ่ม
 - ปัญหา / อุปสรรค
 - ความคาดหวังต่อโครงการ
 - ข้อดี/ผลที่ได้รับจากการทำงาน
- ให้กลุ่มพ่อบ้าน/ แม่บ้านนำเสนอและวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ร่วมกัน
- นำเสนอัญชี รายรับ - จ่ายของสมาชิกกลุ่มน้ำร่อง วิเคราะห์สาเหตุของปัญหานี้สินที่มีอยู่ใน แต่ละครัวเรือน ร่วมกัน
- กำหนดแผนงานและทิศทางการทำงานร่วมกันต่อไปในอนาคต

ผลการดำเนินงาน

➤ มีการเตรียมประเด็นเนื้อหาการลำดับขั้นตอนการทำงานล่วงหน้าทำให้งานดำเนินไปได้ตามที่ ได้วางไว้ แม้ชาวบ้านที่เข้าร่วมเองจะมาไม่ครบตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมก็จะ เป็นกลุ่มน้ำร่อง(พ่อบ้าน,แม่บ้าน) เพราะต้องการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ส่วนกลุ่มที่เข้าร่วมไม่ครบ คือกลุ่มหัวหน้าเขต เพราะบางคนยังไม่เข้าใจงานวิจัยเท่าที่ควร และไม่มีการติดตามงานทำให้ ข้อมูลไม่ต่อเนื่อง ทั้งความเสียสละการประกอบอาชีพที่ชาวบ้านต้องให้ความสำคัญอีก

- การจัดเวทีดังกล่าว กลุ่มมีความสนใจในประเด็นแลกเปลี่ยน เพราะทีมพยาบาลให้สมาชิกที่เข้าร่วมทุกคนนำเสนอข้อคิดเห็น และวิธีการทำงานของแต่ละคน เพื่อเป็นการสร้างการกล้าแสดงออกให้กับชาวบ้าน
- จากการแบ่งกลุ่มย่อย ห้อง 2 กลุ่ม มีการสรุปการทำงานร่วมกันและนำเสนอชิ่งเวทีดังกล่าวแม่บ้านจะมีความประหม่าในการนำเสนอบทเรียนการทำงานต่างๆ ของกลุ่มและทิศทางเป้าหมายที่กลุ่มต้องการ และมีการนำเสนอข้อมูลรายรับ – จ่ายในแต่ละครัวเรือนของสมาชิกในช่วงเดือนมกราคม 2545 นำเสนอและร่วมกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุปัญหานี้สิน จากข้อมูลรับจ่ายของชาวบ้าน ชิ่งกลุ่มเห็นว่ารายรับส่วนใหญ่มาจากอาชีพหลักที่ตนเองทำอยู่ และการรับจ้างเพิ่มเติม ตลอดจนถึงลูกหลานส่งมาให้ ชิ่งค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่คือค่าอาหาร, การลงทุนประกอบอาชีพ, งานบุญ, เลขหมาย สงสูกเรียนหนังสือ ชิ่งข้อ สังเกตุที่กลุ่มได้เห็นคือ
 - ค่าอาหารสังเกตดูคุณที่ปลูกผักไว้กินเองค่าอาหารจำไม่ค่อยมากที่จ่ายไป
 - ประเมินการทำงานบุญ/งานเลี้ยง ปัจจุบันจะเอาเงินเป็นตัวตั้งเราลงหันมาแบบเก่า ๆ คือไปช่วยกัน อย่างวันเกิดก็ไม่ใช่ประเมินบ้านเรา ถ้าให้ดีทำบุญตอนเข้าทำให้พ่อแม่มีความสุขนั่นแหล่ะคือสิ่งที่ดี
 - เลข(หมาย) เล่นแล้วลงมาวิเคราะห์ดูว่ามีผลกำไรหรือขาดทุน ถ้าอย่างจะรู้ทัดลงดู ยกตัวอย่าง 2 คน คนหนึ่งเล่นหมายตามปกติและลงจดบันทึกการจ่ายการรับดู ว่าคุ้มหรือได้เงินเก่าเราหรือไม่และอีกคน คนแรกเล่นแท้เราเก็บเท่านั้นลงบันทึกดูและสิ่นปีลงทางเปรียบเทียบกันดูว่าอย่างไหนจะดีกว่ากัน
 - สิ่งไหนที่เราผลิตได้ให้ทำแล้วใช้ ลดการพึ่งปัจจัยภายนอกจะทำให้เราลดค่าใช้จ่ายลงได้
 - น้ำมันรถเราไม่สามารถผลิตได้เราพยายามลดได้หรือไม่ ไปไหนที่มันไกล ๆ เดินหรือใช้รถจักรยานก็ได้จะได้ประหยัดช่วยตัวเราและช่วยชาติได้ด้วย
 - หลักสำคัญที่เราควรลงนำไปคิดและทดลองทำดูก็คือการลดค่าใช้จ่ายไม่จำเป็นต้องหาเงินเพิ่มให้มาก เพราะมันคือปลายเหตุ ถ้าเราสามารถลดค่าใช้จ่ายได้ เราก็จะมีเงินเก็บมากขึ้นให้รู้จักพอเพียงเราก็สามารถนำเงินส่วนที่เหลือนำไปใช้หนี้ได้
- เป้าหมายในอนาคต ของกลุ่มคือ ต้องการสร้างจิตสำนึกให้กับกลุ่มสมาชิกและขยายไปสู่กลุ่มต่างๆที่อยู่ในชุมชนไม่ให้มีหนี้สิน เป็นชุมชนเข้มแข็ง

13. เก็บข้อมูลรายรับ – จ่าย กลุ่มน้ำร่อง(วิเคราะห์)

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- ผู้วิจัยจัดทำกรอบข้อมูลที่ต้องการศึกษาข้อมูล รายรับ / จ่ายของสมาชิกกลุ่มน้ำร่องโดยมีเนื้อหาคือต้องการทราบรายรับ – จ่าย และสาเหตุของรายจ่ายตลอดถึงค่าใช้จ่ายที่สมาชิกสามารถลดลง เลิกได้โดยเบริญเที่ยบการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านในช่วง 3 เดือน
- นำข้อมูลมาวิเคราะห์เบริญเที่ยบให้เห็นผลตี เสีย

ผลการดำเนินงาน

- จากการเข้าไปเอกสารข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มน้ำร่อง ปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันได้ คือสมาชิกกลุ่มน้ำร่อง บันทึกข้อมูลรายรับ – จ่ายไม่เป็น(ไม่ได้บอกอย่างละเอียด)ทำให้ข้อมูลหลายส่วนที่ไม่สามารถน้ำร่องกันได้ ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่พ่อวิเคราะห์ได้ 8 ครัวเรือน จาก 31 ครัวเรือน ซึ่งจะต้องมีการจัดทำบัญชีรายรับ จ่ายของชาวบ้านใหม่ ซึ่งแม้ข้อมูลได้ไม่ครบแต่ผู้วิจัยเองก็พอสรุปเห็นผลว่ากลุ่มพยายามลด ค่าใช้จ่ายของตนลง (ตัวอย่างนายกำจัด อะติตะ ซึ่งเดิมเป็นคนชอบเล่นการพนันมาก และกิจกรรมงานสังคมต่างๆ ไม่เข้าร่วมด้วย แต่พอเข้าร่วมกับกลุ่มก็มีคิดที่เปลี่ยนไป คือ จากเดิมเคยเล่นห่วยเดือนละหลายพันบาท ก็ลดจำนวนลงเงินซื้อลงไปมาก (เดือน)มีการเข้าไปช่วยเหลืองานในชุมชนเพิ่มมากขึ้น สรุว่าที่เคยดื่มก็เลิก ทั้งยังหันมาวิเคราะห์อาชีพของตนเอง มีการบันทึกต้นทุนการผลิตพืชผลทางการเกษตรที่ตนเองประกอบอาชีพอยู่ (ข้าวโพดฝักอ่อน) ว่าช่วงได้ควรปลูกแล้วได้กำไรดี ช่วงได้คราลดหรือเลิก เพราะขาดทุน (ภาคผนวก) ซึ่งมีอีกหลายๆคนที่ทำเช่นนี้ อย่างไม่บ้านเองก็พยายามลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน การปลูกผักสวนครัว การลดการเล่นห่วย การหารายได้เพิ่มโดยการนวด ,ทำลูกปะcon, ยาสมุนไพรต่างๆ ฯลฯ
- ชาวบ้านเองมีความตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหานี้สิ่งของตนเอง แม้จะมีอุปสรรคปัญหาแต่ก็กลุ่มเองก็ไม่ได้ห้อ ซึ่งการแก้ไขปัญหาของกลุ่มที่ดีที่สุดคือการจัดเวทีประชุมพูดคุยหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

14. ศึกษาดูงานบ้าน สามา ต.หัวเสือ อ.แม่ทะ จ.ลำปาง

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- มีการประชุมปรึกษาหารือกลุ่ม ซึ่งมีมติที่ประชุมว่าจะมีการศึกษาดูงาน พื้นที่ที่เคยมีการแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยเสนอว่าต้องการไปศึกษาดูงานที่บ้าน 3 ข้า ตำบลหัวเสือ อ.แม่ทะ จ. ลำปาง โดยมีเป้าหมาย คือ

- ต้องการศึกษาเรื่องการรวมกลุ่มทำกิจกรรม การดึงคนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน
- การประกอบอาชีพของคนในชุมชน(เลี้ยงวัว,นาขของป่า)
- การแก้ไขปัญหาของชุมชนในด้านต่างๆ
- ประสบพื้นที่ พร้อมกำหนดเวลา สถานที่ดูงาน
- เข้าไปศึกษาดูงานร่วม (พ่อบ้าน ,แม่บ้าน ,เยาวชน,ที่ปรึกษา) ซึ่งต้องการศึกษาและแลกเปลี่ยน ข้อคิดเห็นประสบการการทำงานของชุมชน
- สรุปผลการดูงานพร้อม กำหนดทิศทาง / จุดยืนการทำงานของกลุ่ม

ผลการดำเนินงาน

- มีกลุ่มที่สนใจเข้าร่วมศึกษาดูงาน (กลุ่มพ่อบ้าน,แม่บ้าน,เยาวชน,ที่ปรึกษา) ซึ่งเดิมเคยตั้งเป้าไว้ว่า จะมีการศึกษาดูงานของกลุ่มพ่อบ้านเท่านั้น แต่กลุ่มอื่นๆ สนใจที่จะร่วมศึกษาดูงานด้วย ทางทีมวิจัยจึงจัดให้ไปศึกษาและแลกเปลี่ยนการทำงานร่วมกัน ซึ่งชาวบ้านเองก็มีความสนใจในการทำงานของคนในชุมชนมากพอสมควร และเห็นว่าผู้นำมีส่วนสำคัญในการจะให้กลุ่มคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน การใช้เวทีประชุมหมู่บ้านเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การยอมรับฟังข้อเสนอแนะของผู้อื่น สร้างการมีส่วนร่วม บทบาทการทำงาน จะทำให้งานบรรลุได้ตามวัตถุประสงค์

15. เวทีสรุปผลการศึกษาดูงาน

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- นัดประชุมกลุ่มน้ำร่อง + ทีมวิจัย เพื่อสรุปผลการไปศึกษาดูงาน
- ให้แต่ละกลุ่มที่ได้ไปศึกษาดูงาน เล่าถึงความประทับใจและข้อเสนอแนะที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชุมชน
- นำเสนอผลของงานวิจัยที่ผ่านมา (กิจกรรม,ปัญหาอุปสรรค,การแก้ไขปัญหา,ผลจากการทำกิจกรรม) การเก็บข้อมูลบัญชีรายรับ - จ่ายในครัวเรือนสมาชิกกลุ่มน้ำร่อง
- แบ่งกลุ่มย่อย เพื่อจัดทำแผนการทำงานระยะยาวของแต่ละกลุ่ม
- สรุปผลการทำงาน พร้อมแบบสำรวจข้อมูลหนี้สินครั้งที่ 3 ให้กลุ่มน้ำร่องและทีมวิจัยเก็บข้อมูลจากชาวบ้าน

ผลการดำเนินงาน

- ความประทับใจของกลุ่มที่ได้ไปศึกษาดูงาน มีดังนี้
 - การมีส่วนร่วมการทำกิจกรรมของคนในชุมชนมีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานชัดเจน
 - การรวมตัวของคนในชุมชน (เศรษฐกิจ, สถานีดene, ยาจิตใจ)
 - การจัดการบริหารงานด้านอาชีพของคนในชุมชน ตลอดจนจะเปลี่ยนแปลงที่คนใจชุมชนใช้ร่วมกัน
 - การทำงานในรูปทีมงาน(เน้นการมีส่วนร่วมทุกฝ่าย)
- ข้อเสนอแนะและทิศทางที่จะนำมาปรับใช้ในชุมชน
 - การจัดการบริหารกลุ่ม
 - กฎหมายเปลี่ยนชุมชนต้องมีความศักดิ์สิทธิ์
 - ผู้นำต้องเข้ามามีส่วนร่วม(ความร่วมมือของทุกฝ่าย)
- ชาวบ้านมีการวิเคราะห์มองปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาทั้งปัญหาระดับครอบครัวและปัญหาระดับชุมชน ให้มีความเกี่ยวโยงกันและมีการหาแนวทางร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ในระยะยาวร่วมกัน ซึ่งจากการวิจัยชาวบ้านมองว่าการจะทำงานชั้นได้ต้องมีสิ่งสำคัญคือการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย อย่างที่ผ่านมาในวิจัยเยาวชนเป็นผู้จัดกระบวนการและทีมเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งผลการทำงานยังประสบปัญหาหลายด้าน ซึ่งหากดึงผู้ใหญ่/ผู้นำเข้ามาร่วมดำเนินการ ด้วยงานจะดำเนินไปได้ดีกว่าที่เป็นอยู่ (เพราะประเด็นงานที่ทำปัญหานักพฤษศาสตร์)

16. เก็บข้อมูลหนี้สิน ชาวบ้าน ครั้งที่ 3

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- กลุ่มน้ำร่อง + ทีมวิจัย นำแบบสอบถามไปสอบถามชาวบ้านแต่ละหลังคาเรือน
- นำข้อมูลมาวิเคราะห์รวม
- สรุปผลในภาพรวมทั้งหมด

ผลการดำเนินงาน

- ทีมงานเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการทำงานร่วมและดำเนินการ ทั้งข้อมูลที่ทีมได้รับก ประสบผลสำเร็จในขั้นนี้ โดยข้อมูลที่ได้ชาวบ้านมีหนี้สินลดลงจากการเก็บข้อมูลครั้งที่ 2 (6 ล้านกว่าบาท) ซึ่งเห็นได้ว่าชาวบ้านเองก็มีการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้สินของตนเองอยู่พอสมควร

17. เวทีสรุป/ข้อมูลงานวิจัย และสรุปงานเบื้องต้น

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- นำข้อมูลผลการดำเนินงานตลอดช่วงงานวิจัยมา汇报รวมสรุปให้เห็นภาพรวมเบื้องต้นโดยทีมเยาวชน
- เชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเข้าร่วมรับฟังการสรุปผลการดำเนินงานวิจัย
- ทีมเยาวชนนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัย
- วิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมร่วมกับทีมวิจัย
- นำข้อมูลเสนอผลในเวทีหมุนบ้าน

ผลการดำเนินงาน

- มีการ汇报รวมผลการดำเนินงานวิจัยตลอดช่วงระยะเวลาางงานวิจัย โดยมีทางทีมวิจัยและกลุ่มที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมรับฟัง และมีการเสนอแนะเพิ่มเติมเนื้อหาที่ตกลงไปบ้าง เพื่อให้งานมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- มีการวางแผนอย่างมากของการทำงาน ความร่วมมือในอนาคตของกลุ่มคนในชุมชน มีการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทำงานในอนาคต

18. เวทีนำเสนอชาวบ้านระดับหมู่บ้าน

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- ทีมวิจัยนำข้อมูลผลการวิจัยมา汇报รวมจัดทำสื่อเตรียมนำเสนอให้กับเวทีชาวบ้าน
- ประชาสัมพันธ์ พร้อมทำหนังสือเชิญร่วมรับฟังสรุปผลงานวิจัย โดยให้ทีมวิจัยเป็นผู้ไปเชิญพร้อมทั้งเข็นตู้เชือรับหนังสือ
- จัดเวทีประชุมโดยทีมเยาวชนเป็นผู้นำเสนอผลการทำงานวิจัย ทั้งผลที่ได้รับ โดยใช้สื่อที่เข้าใจง่าย
- กลุ่มนาร่อง พ่อบ้าน, แม่บ้านนำเสนอผลการรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน และผลดี/ผลเสียที่ได้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มทีมวิจัยหนึ่งสิบ
- แลกเปลี่ยนกับชาวบ้านและความคาดหวังในอนาคตที่มีต่อชุมชน

ผลการดำเนินงาน

- มีการประชาสัมพันธ์และแจกหนังสือเชิญทำให้ชาวบ้านมีการตื่นตัวกันมากและในวันจัดเวทีดังกล่าวชาวบ้านสนใจเข้าร่วมมาก (200 คนร่วม) ทั้งเนื่องจากทางทีมงานเองมีการประชาสัมพันธ์และมีการดึงดูดความสนใจจากชาวบ้านโดยการจับรางวัลกับชาวบ้านที่เข้าร่วมด้วย

(ซึ่งส่วนหนึ่งที่ทางทีมวิจัยเห็นว่าเห็นสิ่งดึงดูดให้ชาวบ้านเข้าร่วมได้ด้วยแล้วนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งให้ชาวบ้านอยู่รับฟังและแลกเปลี่ยนประเด็นงานวิจัยร่วมกัน) เพราะความเสียสละของชาวบ้านในการประชุมส่วนใหญ่จะมีน้อย ซึ่งเป็นถูกอกถูกใจ ชาวบ้านส่วนหนึ่งก็จะอ้างว่าไม่มีเวลา ดังนั้นทางทีมวิจัยจึงใช้วิธีดึงดูดใจให้ชาวบ้านเข้าร่วม

- หลังจากเราที่ดังกล่าว ชาวบ้านมีการนำข้อมูลนี้สินออกไปพูดคุยกันในที่ทำงานของตนเอง ซึ่งจะเห็นได้ว่าชาวบ้านเองก็รู้สึกตกลงกับตัวเลขนี้สิน และก็พอยในข้อมูลว่าช่วงระยะเวลาที่งานวิจัยเข้ามายังชาวบ้านสามารถรับรู้ข้อมูลนี้สินว่าเพิ่มหรือลดลง เพื่อสามารถมองเห็นศักยภาพของคนในชุมชนว่าสามารถแก้ไขปัญหานี้สินของตนเองได้มากน้อยเพียงใด
- ชาวบ้านมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลงานวิจัยร่วมกัน ซึ่งเมัวจะไม่กังวลของในเวทีแต่ชาวบ้านก็ให้ความสำคัญกับปัญหามากขึ้น ตลอดถึงการส่งเสริมของกลุ่มผู้นำในชุมชน ในการพยายามแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนด้วย

19. จัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ / ปิดโครงการ

ขั้นตอน/กระบวนการทำงาน

- นำข้อมูลที่ได้นำมารวบรวมเป็นเอกสารฉบับสมบูรณ์ต่อไป

ผลการดำเนินงาน

- "ได้เอกสารรายงานสรุปผลการทำงานวิจัย"กระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยตนเองจาก การเป็นหนี้สิน" ฉบับสมบูรณ์สามารถนำไปเผยแพร่ให้กับคนในชุมชนต่างๆ ที่สนใจศึกษาได้

3.4 การวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จะนำมาจัดหมวดหมู่ และ บันทึกเป็นจำนวนตัวเลขของแต่ละครัวเรือน หลังจากนั้นก็จะนำไปวิเคราะห์ในรูปของจำนวนปีของทั้งหมู่บ้านและนำไปเปรียบเทียบ ตามช่วงเวลาต่างๆ อยู่ 3 ช่วง (แต่ให้ความสำคัญเปรียบเทียบ 2 ช่วง) ข้อแตกต่างระหว่างปี ของ ชาวบ้านที่มีผลต่อตัวเลขหนี้สินต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย

1. ข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อขอรับข้อมูลทั่วไปด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านอื่นๆ โดยการ หาค่าร้อยละ (Percentage) และหาค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean)
2. ข้อมูลจากการศึกษาทั้งหมดได้นำไปเสนอต่อเจ้าหน้าที่ มีการประชุมทีมวิจัย คณะกรรมการที่ปรึกษา กลุ่มผู้นำ ชุมชน และชาวบ้านทั้งหมด เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล พร้อมทั้ง รับข้อเสนอประเด็นวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ๆ ที่สามารถขอรับข้อมูลให้เจ้าหน้าที่ได้ ถูกต้องที่สุด และทุกคนมีความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งทีมวิจัยได้จัดทำวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระยะๆ หลัง จากดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรมแล้วเสร็จ และสิ้นสุดโครงการวิจัย

บทที่ 4

สถานภาพ สถานการณ์หรือ บริบทชุมชน

2.1 สภาพพื้นที่

ประวัติศาสตร์ชุมชน

ชุมชนในเขตตำบลแม่ท่า กิ่งอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ มีอายุมากกว่า 300 ปี จากประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่าในระยะแรกเกิดจากผู้คนอพยพหนีสงครามไทย – พม่าเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนชั้นชาวอ瑜ริมลั่น้ำในทุบเขามาแม่ท่า ในราชปี 2193 ต่อมาได้ย้ายไปอยู่ในตำบลท่าเนื้อ กิ่งอ.เมือง จ.เชียงใหม่(ตันล้าแม่ท่าในปัจจุบัน) และต่อมาในราชปี 2333 ผู้คนอพยพเข้ามาจากการถล่มและหน้าย้ายแล้ว ได้แก่ ชนเผ่าลัว ชนคง อพยพมาจากการเมืองเชียงใหม่ แบบบวบเบนแข่งหัวริน เนื่องจากหนี้ภัยสงครามในการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตัวเองจากการปกครองของพม่าและหลังการถูกเรียกเก็บภาษี 4 บาท แทนการเกณฑ์แรงงานของรัฐบาล กรุงเทพฯ ในขณะนั้น ส่วนชนเผ่าเชียงแสน จะอพยพมาทางเหนือของเชียงราย เนื่องจากภารหนี้ภัยแล้ว อีกชนเผ่าหนึ่งเป็นชนเผ่าลักษอน (ลำปาง) และขม(เชียงราย) สัญนิฐานว่าเป็นกลุ่มที่มาทหลังขณะนั้นได้เปิดให้มีการสัมปทานไม่ในป่าขุนแม่ท่า โดยกลุ่มลักษอนและขม ได้มา住จัง มีความรู้ด้านการป่าไม้ก้าวให้ข้างหน้า หลังจากการสัมปทานไม้ยุติลง กลุ่มคนดังกล่าวไม่ได้กลับภูมิลำเนาตนเอง อาศัยอยู่ในชุมชนแม่ท่าเหมือนกับกลุ่มอื่น ทั้งนี้บริเวณ พื้นที่ของชุมชนแม่ท่ามีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 74,208 ไร่ หรือประมาณ 128.3 ตารางกิโลเมตร

จากระยะเวลา 300 กว่าปีที่ผ่านมา ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงกันให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ผลกระบวนการทำบ้าและภัณฑ์ชุมชน ซึ่งมีลักษณะต่างกันในช่วงเวลาต่างๆ โดยสามารถแบ่งได้เป็น 4 ยุค คือ

1. ยุคก่อตั้งชุมชน (ก่อน พ.ศ. 2400)

มีชนเผ่าเดิม คือกระหรี่ยงเผ่าลัว จากนั้นก็มีการอพยพเข้ามาของคนพื้นราบ การทำการเกษตรด้วยเป็นแบบตั้งเดิม ไม่มีการจับจ้องที่ดินเป็นของตนเองอย่างถาวร มีการหาของป่า ล่าสัตว์ เพื่อนำมาเป็นอาหาร นับถือผีเทวดาภันอยู่ วิถีชีวิต จึงมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างสมดุลย์

2. ยุคตัดไม้ (พ.ศ. 2400 – 2500)

ป่านี้ถูกทำลายไปอย่างมาก เกิดผลกระทบทั้งด้านระบบภูมิเวศน์และสังคม รัฐให้สัมปทานบริษัทเอกชนถึง 3 ครั้ง โดยเฉพาะไม้สักขนาดใหญ่และขนาดกลางขนาดน้ำหนัก ครั้งแรกในระหว่างปี พ.ศ. 2444 – 2451 ให้สัมปทานแก่ บริษัท ลำปางป่าไม้ ได้รับจ้างสัมปทานทำไม้หมอนรถไป ปืนรถไฟ และไม้ทำฟืนต่อจากการรถไฟแห่งประเทศไทย มีผลทำให้ชุมชนมองว่าเป็นป่าของรัฐ การตัดไม้ขยายกิจกรรมขึ้น ผลกระทบดังกล่าวทำให้ป่าไม้และสัตว์ป่าลดจำนวนลง การพัฒนาลดลง เมื่อป่าเริ่ม

หายไป ปริมาณน้ำในลำห้วยสาขาของแม่น้ำท่าที่หล่อเลี้ยงนาข้าวก็เริ่มเหลือแต่เนื้อเดือดแห้ง การตัดไม้ยังทำให้เกิดพื้นที่โล่ง เป็นเหตุให้คนอพยพเข้ามาจับจองดั้งทุ่มชนใหม่ รวมทั้งคนจากทุ่มชนอื่นๆ ผลกระทบอีกทางที่สำคัญคือ ทำให้ประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับป่าและน้ำลดลงไปด้วย

3. ยุคพีชเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2500 – 2530)

จากการสร้างงานรากไฟ ทำให้มีการใช้ไม้เพื่อทำหมอนและฟืนรถไฟ โดยการโค่นจากป่า ของทุ่มชนการชนสังไม้ชูงະดวกขึ้น อีกทั้งยังมีการนำพีชเศรษฐกิจเข้ามาสังเสริมให้ทุ่มชนในลุ่มน้ำแม่ท่าปูลูกด้วยโดยเริ่มจากยาสูบและข้าวโพดฝักอ่อน จากการเพิ่มผลผลิตโดยการเพิ่มพื้นที่ทำนา เก็บบุกเบิกพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้น นอกจากนั้นยังมีการสร้างโรงบ่มในทุ่มชน โดยใช้ไม้จากป่าเป็นเชื้อเพลิง ผลที่ตามมาคือ มีการบุกเบิกที่ดินและป่าไม้มากขึ้น ข้าวบ้านหันไปพึ่งพาพีชเศรษฐกิจมากขึ้น พึงพาป่าน้อยลง และทำให้เกิดการสะสมที่ดิน และสะสมทุนมากขึ้น เกิดช่องว่างในทุ่มชนมากขึ้น

4. ยุคແຍ່ງໝັງທັນພາກ (พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน)

เนื่องมาจากการขยายตัวของประชากรอย่างรวดเร็ว ความต้องการใช้ที่ดินอย่างรวดเร็วและการขยายอาณาเขตของรัฐและองค์กรทุ่มชน ในการเข้ามาควบคุมและกำหนดการใช้ทรัพยากรภายในทุ่มชน เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆดังนี้

ที่ดิน รัฐได้ออกเอกสารสิทธิ์ให้ชาวบ้าน ทำให้ระบบกรรมสิทธิ์ของชาวบ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือระบบຈາກເຮືອປະເພດเนื่องมาเป็นระบบสิทธิ์เอกสาร

น้ำ รัฐเข้ามาสร้างอ่างเก็บน้ำในบางจุด ซึ่งส่งผลกระทบถึงระบบองค์กรเหมืองฝาย ซึ่งเป็นองค์กรธรรมชาติของชาวบ้านในการจัดการแบ่งปันน้ำมาตั้งแต่เดิม

ป่าไม้ รัฐประกาศแบ่งเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2502 และเตรียมประกาศเขตป่าอุทัยานในปี พ.ศ. 2536 ความไม่ชัดเจนก่อให้เกิดความสับสนในพื้นที่ทำกิน และท่อปูออาศัยถูกระบุว่าเป็นเขตอุทัยานเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐ (กรมป่าไม้) กับทุ่มชน(ชาวบ้าน)

สภาพทั่วไปของชุมชนแม่ท่า

ที่ดัง

ชุมชนตั้งอยู่ในแขวงที่ราบขนาดเล็กตามที่ราบลุ่มน้ำแม่ท่า ยางตามแนวเนินอีดี้ เว้าแหล่งตามแนวลำห้วย เป็นตำบลที่อยู่ห่างไกลจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 75 กิโลเมตร พื้นที่ประมาณ 80 % เป็นพื้นที่ทุบเขาที่ล้อมรอบด้วยภูเขา มีความสูงจากระดับน้ำทะเล โดยเฉลี่ยประมาณ 500 เมตร เป็นที่ตั้งของป่าต้นน้ำที่ให้กำเนิดลำห้วยเล็กๆ จำนวนมากในลิปปรวมกันเป็นลำน้ำสำคัญของพื้นที่บริเวณนี้ คือน้ำแม่ท่า ในลิปป์ต่ำบลหาเนื้อ ตำบลแม่ท่า และลิปป์ต่ำหัวดล้ำพูน ลิปป์กับแม่น้ำปิง รวมระยะทางประมาณ 95 กิโลเมตร พื้นที่โดยรวมมีภูเขาล้อมรอบอาณาเขตของตำบลแม่ท่า มีดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับตำบลลหาเนื้อ กิ่งอำเภอแม่่อน เป็นหมู่บ้านชาวปกาเกอะญอ

ทิศใต้ ติดกับตำบลลหาปลาดุก อ.แม่ท่า จ.ลำพูน

ทิศตะวันออก ติดกับ อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง

ทิศตะวันตก ติดกับ อ.บ้านชี จ.ลำพูน

2.2 จำนวนประชากร

ชาวบ้านหมู่ที่ 4 ต.แม่ท่า กิ่งอ.แม่่อน จ.เชียงใหม่ จำนวน 297 คน รวมเรือน ประชากรชาย 520 คน

หญิง 471 คน รวมประชากรหมู่ที่ 4 มีจำนวน 991 คน โดยแยกตามอายุดังนี้

ตาราง 2.1 จำนวนประชากรบ้านห้วยทราย จำแนกตามอายุ

อายุ	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60 ปี
ชาย	25	30	36	34	40	58	51	54	59	50	34	11	38
หญิง	18	42	37	35	37	44	37	52	49	46	24	20	30
รวม	43	72	73	69	77	102	88	106	108	96	58	31	69

ที่มา: สถานีอนามัยบ้านห้วยทราย (2544)

พื้นที่บ้านห้วยทราย หมู่ที่ 4 มีพื้นที่ทั้งหมด 8,625 ไร่ ที่ทำกินและที่อยู่อาศัย จำนวน 3,625 ไร่

เป็นพื้นที่ป่าใช้สอย 1,850 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จำนวน 3,150 ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ ชุมชนตำบลแม่ทามีลักษณะของภูมิประเทศเป็นแบบลูกคลื่นตอนล่าง ชนิดหินที่พบมี 3 ชนิดใหญ่ๆ คือ หินตะกอนส่วนใหญ่พบในหุบเขา และบริเวณลุ่มน้ำแม่น้ำแม่ปงกา ส่วนหินอัคนีพบในบริเวณภูเขา และพบบริเวณห้วยน้ำขุ่น ห้วยแม่เละ ห้วยทราย ส่วนดินมีลักษณะเป็นร่วน และร่วนปานทราย และดินเหนียว ในที่ราบหุบเขา (กรมพัฒนาที่ดิน 2536)

สำหรับลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเขตร้อน ฤดูฝนประมาณเดือน พฤษภาคม – พฤศจิกายน อุณหภูมิเฉลี่ยรายวัน 27 – 29 องศาเซลเซียส ฤดูหนาวประมาณเดือนธันวาคม – ธันวาคม อุณหภูมิเฉลี่ยรายวัน 21 – 23 องศา ฤดูร้อนประมาณเดือนมีนาคม – เมษายน อุณหภูมิเฉลี่ยรายวัน 28 – 31 องศา ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปีอยู่ระหว่าง 1,100 – 1,200 มิลลิเมตร จำนวนวันที่มีโอกาสฝนตก เท่ากับหรือมากกว่า 80 วันต่อปี

2.3 สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน

รายได้ของชาวบ้านชุมชนห้วยทรายส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพหลักคือปลูกข้าวโพดฝักอ่อนตลอดทั้งปี อาชีพรองลงมาคือ ทำนา นอกจากนี้ ก็จะเป็นการทำเกษตรควบคู่ไปกับการรับจ้าง บางกิรับจ้างอย่างเดียว บางกิรับกับอาชีพค้าขาย รับราชการ

สำหรับในภาคการเกษตร มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบัน จนสามารถแบ่งเป็นยุคๆ ได้ดังนี้

1. ยุคที่ชุมชนทำการผลิตเพื่อยังชีพ

ในยุคนี้แต่ละครอบครัวได้มีการจับจองที่ดินทำกิน และตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย โดยข้าวและพืชผลที่ปลูกเพื่อไว้บริโภคเป็นหลัก นอกจากนี้ ก็อาศัยแหล่งอาหารจากป่าที่อยู่ล้อมรอบชุมชน ผลผลิตที่เหลือจากการยังชีพ ชาวบ้านก็จะนำมาใช้แลกเปลี่ยนหรือขาย เพื่อได้เป็นเงินสดไว้ซื้อของที่จำเป็น เช่น เกลือ, ของป่า

ต่อมาธุรกิจที่กรุงเทพฯ มีการเรียกเก็บภาษีแทนการเกณฑ์แรงงาน ซึ่งเรียกว่า "ค่าหัว" และมีการให้สัมปทานทำไว้ในป่าให้ล้านบ้าน ส่งผลกระทบให้ระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบเงินตรามากขึ้น แต่ระบบการเกษตรของชาวบ้านยังคงทำการเกษตรเพื่อบริโภคอยู่ ผลผลิตที่ทำการแลกเปลี่ยนหรือซื้อขายกันส่วนใหญ่ ยังคงเป็นผลผลิตจากป่า มีบางคนที่ตัดขายที่ดินของตนและมีรายได้จากการเป็นลูกจ้างตัวไม่ให้บริษัทสัมปทาน

2. ยุคที่ชุมชนเปลี่ยนผ่านสู่ระบบการผลิตเพื่อขาย

เป็นยุคต่อมา ประมาณ ปี พ.ศ. 2490 – 2510 มีเหตุการณ์ที่สำคัญเกิดขึ้นหลายอย่างซึ่งส่งผลกระทบให้ระบบการผลิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบการผลิตเพื่อขาย คือ หลังจากที่มีการสัมปทานทำไม้ลังป้ายดิลังได้ 2-3 ปี ก็เกิดโรงบ่มยาสูบขึ้นมา ช่วงนี้ชาวบ้านจึงขยายพื้นที่ปลูก

ยาสูบเพิ่มมากขึ้น จากเดิมที่เคยปลูกไว้เพื่อบริโภค มีการค้าขายกับภายนอกเพิ่มมากขึ้น ถือได้ว่า ยุคนี้เป็นช่วงระยะเวลาที่ทุ่มชนได้ก้าวสู่ระบบการผลิตเพื่อขาย เกี่ยวข้องกับระบบตลาดภายใต้อิทธิพลของระบบทุนนิยมมากขึ้นตามลำดับ

3. ยุคที่ทุ่มชนทำการเกษตรแผนใหม่อย่างเข้มข้น

ในยุคนี้อยู่ในช่วงปี 2510 – 2530 ซึ่งรัฐบาลได้เริ่มดำเนินนโยบายอุดหนุนการหมุนเวียนการนำเข้าขยายการส่งสินค้าเกษตรกรรมมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้ชาวบ้านทำการเกษตรแผนใหม่โดยเฉพาะภาคเหนือ พืชพานิชย์ที่ส่งออกได้แก่ ข้าว กระเทียม หอมแดง หอมหัวใหญ่ และยาสูบเป็นต้น ในช่วงยุคนี้เป็นการปลูกที่ใช้ทุนมากกว่ายุคก่อนๆ เพราะนอกจากใช้ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเร่ง และปุ๋ยผง เพิ่มผลิตแล้ว ยังต้องลงทุนซื้อ หรือบางรายก็จ้างรถไถพรวนปูร์พื้นที่ ต่อมาในปี 2518 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ได้เข้ามามีบทบาทปล่อยเงินกู้ให้ชาวบ้าน ซึ่งถือเป็นสถาบันการเงินที่เข้ามากระตุ้นและเร่งให้ชาวบ้านทำการเกษตรแผนใหม่อย่างเข้มข้นอีกทางหนึ่ง ในปี 2519 – 2520 เกษตรตำบลได้เข้ามามีบทบาท มีการสนับสนุนเงินให้กู้ยืมของทางราชการ มีการนำข้าวพันธุ์ใหม่มาส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกและได้รับการยอมรับจากชาวบ้านมาก เพาะให้ผลผลิตสูงกว่าข้าวพันธุ์พื้นเมืองแต่ต้องใช้ปุ๋ยเคมี และตามมาด้วยพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ได้แก่ ข้าวโพดฝักอ่อน รวมทั้งให้สินเชื่อปุ๋ย ยา และเมล็ดพันธุ์ ชาวบ้านเริ่มเลียนแบบขยายเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

4. ยุคที่ทุ่มชนมีการเริ่มปรับเข้าสู่ระบบเกษตรทางเลือก

ในยุคนี้ อยู่ในช่วง พ.ศ. 2536 – ปัจจุบัน ชาวบ้านส่วนหนึ่งได้เรียนรู้และเข้าใจปัญหาและได้หาทางออกของปัญหาโดยกลับไปใช้วิถีชีวิตกลับไปสู่ระบบการผลิตแบบดั้งเดิม คือการทำเกษตรปลดสารพิษ เน้นการปลูกเพื่อกิน เหลือกินจึงขาย ทำให้ชีวิตครอบครัวมีความอบอุ่น ขึ้นสุขภาพดีขึ้น แต่ก็มีเพียงชาวบ้าน 6 % (ปี 2545) ของชาวบ้านทั้งตำบลแม่ท่า (1,363 ครัวเรือน) เท่านั้นที่ปรับมาให้ความสำคัญกับเกษตรทางเลือก (เกษตรยั่งยืน) ซึ่งก็ได้มีแผนงานที่จะขยายให้คนในทุ่มชนได้มองเห็นปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาให้ได้อย่างถูกวิธี

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

ยุคที่ 1

- การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนส่วนใหญ่จะปลูกบ้านตามฝั่งแม่น้ำแม่ท่าให้ประโยชน์ในที่ดินร่วมกัน การสร้างบ้านเรือนลักษณะบ้านเรือนจะใช้ไม้ไฟในการสร้างบ้าน ใบตองในการทำหลังคา มีการยกพื้นที่สูงเพื่อป้องกันสัตว์ป่าปลูกผักไว้กินเอง

ยุคที่ 2

- ชาวบ้านเริ่มขยายบ้านเรือนออกไปอยู่นอกริมฝั่งแม่น้ำ แต่ก็ยังอยู่ในระหว่างเดียวกัน การสร้างบ้านเรือนลักษณะบ้านเรือนจะเป็นใช้ไม้เนื้อแข็งในการสร้างบ้าน และใช้ใบคาในการมุงและต่อมาก็ใช้กระเบื้องสังกะสีปลูกผักไว้กิน

ยุคที่ 3

- การสร้างบ้านเรือนจะใช้ไม้เนื้อแข็งในการปลูกสร้างกระเบื้องใช้กระเบื้องลอนคุ่ปลูกต้นไม้ประดับมากขึ้น

ยุคที่ 4

- การสร้างบ้านเรือนจะมีการใช้ไม้เนื้อแข็งอย่างดี กระเบื้องลอน มีร้าวล้อมรอบอย่างมิดชิด ตันไม้ที่ปลูกบริเวณบ้านเป็นไม้ประดับเป็นส่วนใหญ่การซ่อมเหลือระบบเครื่อญาติ มีน้อยลง

ในอดีตตำบลแม่ท่าไม่ทาง遥远ต์ การสัญจรต้องเดินด้วยเท้าเปล่าการติดต่อโดยภายนอกต้องเดินด้วยเท้า เช่นไปเชียงใหม่ต้องเดินข้ามเข้า ให้ระยะเวลา 2 คืน 3 วัน ไปเดียงล่อง (นครเชียงใหม่) ในเวลา 2 คืน 2 วัน การติดต่อโดยภายนอกสมัยนั้น เพื่อติดต่อซื้อสินค้าบริโภค เช่นเกลือปัจจุบันการเดินทางเข้าพื้นที่ สามารถเข้าได้ 2 ทาง คือ เข้าได้ทางกั่งคำนาอแม่ขอน จังหวัดเชียงใหม่ และเข้าได้ทางคำนาอแม่ท่า จังหวัดลำพูนโดยใช้ถนนสาย รพช. เป็นหลักซึ่งตัดผ่านทิศเหนือผ่านตำบลทางเหนือไปจนถึงกิ่งอ.แม่ขอน จนถึงจังหวัดเชียงใหม่ ทิศใต้ ผ่านตำบลทางป่าดูก้า ไปถึงคำนาอแม่ท่า และถึงถนนสายซุปเปอร์ไฮเวย์ (ถนนเชียงใหม่ – ลำปาง) เป็นถนนสาธารณะได้ตลอดทั้งปี มีสถานีอนามัย ธนาคารช้าว ร้านค้าสหกรณ์ ตลาด เกือบทุกบ้านมีไฟฟ้าใช้ มีบริการโทรศัพท์ระบบการศึกษา

ประวัติศาสตร์ของโรงเรียนวัดห้วยทราย

โรงเรียนวัดห้วยทรายได้เปิดทำการเรียนการสอนเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2477 โดย พ.ต.ต.เจ้าไซยาราชชู ณ เชียงใหม่ อดีตนายอำเภอ สันกำแพง ทำพิธีเปิด โดยอาศัยศาลาวัดห้วยทราย ต่อมามีนักเรียนมากขึ้นประกอบกับทางราชการเห็นสมควรที่จะขยายการศึกษาให้กว้างขวางสืบไป จึงให้จินสมบทก่อสร้างอาคารเรียน แบบประณมศึกษาที่ 2 ขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือของกำนันตำบลแม่ท่า ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2, 3, 4 แพทย์ประจำตำบล และเจ้าอธิการ ก่อสร้าง สุคน โธ อดีตเจ้าคณะตำบลแม่ท่า เจ้าอาวาสวัดศรีบูญเรือง ตลอดจนถึง ผู้ปกครองนักเรียนได้สละกำลังทรัพย์ก่อสร้างขึ้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2483

การจัดชั้นเรียนได้เริ่มเปิดสอนชั้น ประณมศึกษาที่ 1 และได้ขยายสูงขึ้นตามลำดับจนถึงชั้น ประณมศึกษาที่ 4

ต่อมาอาคารหลังเดิมได้ชำรุดลงมากเกรงว่าจะเป็นอันตรายต่อนักเรียนและครูจึงได้ขออนุญาตรื้อถอน ทางราชการก็เห็นชอบด้วย ต่อมาก่อนจะรื้อถอน ผู้ปกครองนักเรียนได้มีมติจัดสร้างใหม่โดยมีพระอธิการอินดา เขมธมโม เจ้าอาวาสวัดสันกำแพงลง บ.สันกำแพง เป็นประธานได้ริเริ่มก่อสร้างอาคารเรียนแบบ 017 ขนาด 12 ห้องเรียนขึ้นโดยมีนายชล่อง นนท华สี ศึกษาอธิการอ.สันกำแพงเป็นผู้วางแผนคิลาทุกชั้น เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2510 สำเร็จเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2512 แต่ยังไม่ได้ตอกแต่งท้าวสีและได้ให้นามอาคารว่า “เขมธมโมราชภูรีอุปถัมภ์” และทำพิธีเปิดป้ายอาคารนี้เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2513 โดยมี ฯพณฯ นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานพิธีเปิด

ในปีการศึกษา 2513 โรงเรียนทำการสอนระดับชั้นประณมศึกษาตอนปลายขึ้น โดยเริ่มเปิดสอนระดับชั้นประณมศึกษาที่ 5 แต่ยังไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ

ต่อมากลุ่มบุคคล ของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลปี พ.ศ. 2518 ให้ทักษิณแต่งตั้ง อาคารเขมธมโมราชภูรีอุปถัมภ์

ได้ทำการซื้อที่ดินเพิ่มเติมเพื่อเตรียมสร้างอาคารเรียนประณมศึกษาตอนปลาย ออกไปทางทิศเหนือ เนื้อที่ 2 ไร่ 2 งาน 64 ตารางวา เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2515

ในปีงบประมาณ 2519 ได้รับงบประมาณสร้างอาคารเรียนแบบ ป.1 ก ตึ้งขนาด 4 ห้องเรียน ท่านเจ้าคุณพระครูธรรมนิเทศ(กมล ใจมินโต ป.ธ. 7) รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ รูปที่ 2 วัดสันป่าข่อยเป็นผู้ตั้ง นามอาคาร “ประชารัฐประสิทธิ์” ทำการเปิดป้ายอาคาร เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2521

ได้รับงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการประณมศึกษาแห่งชาติประจำปีการศึกษา 2525 สร้างอาคารเรือนกประสงค์แบบ สปช. 102 จำนวน 1 หลัง

ในปีงบประมาณ 2534 โรงเรียนได้รับเลือกเข้าสู่โครงการน่าร่องขยายโอกาสทางการศึกษา (ม.1-ม.3ป) ตามมติคณะกรรมการเปิดทำการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 2 ห้องเรียน เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2534

ได้รับงบประมาณ 2535 ได้รับงบประมาณจาก สปช. สร้างอาคารแบบ สปช. 105/29 1 หลังได้ทำการเปิดป้ายนามอาคาร “พัฒนาศึกษา” โดยมีนายภูมิพันธ์ สนธิทฤษฎี นายน้ำาอสัน กำแพง เป็นประธานพิธี และได้รับงบประมาณก่อสร้างสนามบาสเกตบอล(หน้าอ คาวพัฒนาศึกษา) ตามแบบกรมพลศึกษา 1 สนาม

ซึ่งในส่วนระบบการศึกษานอกโรงเรียน ทางชุมชนมีการเรียนการสอนนอกโรงเรียนอยู่ 1 แห่ง โดยการสนับสนุนของมูลนิธิศุภนิมิตฯ และองค์กรบริหารส่วนตำบลแม่ท่าในราชบุรี เนื่องสถานที่, วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และยังมีการเรียนการสอนในเรื่องเครื่องข่ายการเรียนรู้ ของชุมชนอยู่อีกด้วย เช่น เครื่องข่ายการเรียนรู้ก่อจุ่มแบบรูปกลุ่มผักปลอดสารพิษ (เกษตรยั่งยืน), เครื่องข่ายการเรียนรู้การจัดการทรัพยากรของชุมชน

การรักษาพยาบาล อนามัย

สถานีอนามัยบ้านหัวยทราย เริ่มเปิดให้บริการครั้งแรกในปี พ.ศ.2514 โดยเป็นอาคารไม้ มีแพทที่เข้ามาอยู่คุณแรกซื้อ หมอดง กับหมอด ญี่ เป็นสามี ภรรยา กัน ตอนนั้นไม่ค่อยมีผู้ป่วยมาก รักษาไม่ได้ 3 ปี ก็มีหมอมาแทน ซื้อหมอด่อน กับหมอดให้ญี่ จากนั้นมีหมอนิดกับหมอดก้าว มาแทน แล้วมาถึงหมอดเฉลิม พัฒนรังสีและหมอดหศนีย์ ค่ำค่า ตามลำดับจนปัจจุบัน และสร้างสถานีอนามัยใหม่ ในปี พ.ศ.2541 มีเนื้อที่รวมทั้งสิ้น 4.5 ไร่ รับผิดชอบทั้งหมอด 7 หมู่บ้าน รวม 1,185 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมอด 4,831 คน (ชาย 2,480 คน, หญิง 2,351 คน) ข้อมูลปี 2541

ประวัติการก่อตั้งวัดหัวยทราย

วัดนี้ตั้งอยู่ในอาณานิคมของตำบลแม่ท่า อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ตามประวัติ เดิมกล่าวว่าก่อตั้งหัวยทรายนี้ดังขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๗๓๕ ตรงกับ พ.ศ.๒๕๗๓ สถานที่นี้นับว่าเป็นอารามเก่ามากแต่เดิมสังเกตได้ด้วยมีธาตุ ถุนประมาณ ๑ ศอกกว่าตั้งอยู่ที่นั่น แต่ไม่ปรากฏว่ามีมาเมื่อไร จะนับสถานที่จึงมีแต่หมู่แมกไม้ก้อนมีลักษณะตั้งในถุนได้ระหูฐาน มีแต่เครื่องเข้าเเทวัลย์ได้พันล้านตั้งสลับกับไปมาจนไม่มีใครจะสามารถปฏิสังขรณ์ขึ้นได้ต่อมาจึงมีพระผู้สนใจในทางศาสนาปรากฏว่าพระเจ้า ได้มาจะคิดสร้าง พ่อริเริมก็ได้มีอุปสรรคขัดข้องซึ่งมีเปรดอสูรกาย เป็นต้น มากบกวนจึงได้นิมนต์พระผู้สามารถกว่าท่านมาปฏิสังขรณ์แทนตัวท่าน ปรากฏนามในประวัติว่าคุณบ้าปัญญา มากิเริ่มส่งเสริมต่อเดิมให้กำเนิดเกิดแห่งวัดหัวยทรายนี้ ให้เป็นวัดที่เจริญได้พอกเป็นสถานที่สักการบูชาชาวบ้านให้เป็นที่ประชุมพัฒนาชุมชนต่อๆกันไป ปัจจุบันได้รับการอนุมัติให้เป็นสถานที่สักการบูชาชุมชนต่อๆกันไป

ท่านประจা�ปุญที่วัดดอนซัยก่อนที่ท่านจะมาสร้างกู่ไม่พระและตัวพระเณรท่านก็ใช้ความอุตสาห์พยายามทำความเพรียรขอท่านตลอดถึงทั้งกำลังกายและกำลังใจ ก็ได้จัดการถากถางอารามนี้ให้สำเร็จเรียบร้อยดีแล้วท่านก็วางแผนทำกราดเนื้อที่ของอารามนี้ดูก็มีเนื้อที่ประมาณ ทั้งกว้างทั้งยาวมีประมาณ ๗ ไร่เศษ เมื่อท่านได้จัดการเรียบร้อยแล้ว ท่านก็ได้ดำรงตำแหน่งแห่งเจ้าอาวาสแต่ต่อนั้นก็มีคนเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาไม่เด็กมาศึกษาเล่าเรียนเป็นลูกศิษย์ของท่านแล้ว ท่านจึงจัดการบวชเณรเมรี ๒ – ๓ องค์ ก็นับว่าเจริญมาโดยลำดับ ต่อมามีพระนามว่า พระใจที่ได้ปรากฏนามข้างต้นแล้วก็ได้ข้ายามาจากวัดศรีบุญเรืองมาอยู่ด้วยท่านก็ได้เป็นรองเจ้าอาวาสและเมื่อย้ายมาพัฒนามีสามเณรตามมา ๒ รูป คือ ๑ สามเณรปัญญา ๒ สามเณรตีต่องี้เจ้าอาวาสได้ทำการบวชเด็กให้เป็นเณร ดังนี้ ปfrag ภากุณามในประวัติว่าสามเณรเสาร์ สามเณรชัยยา สามเณรสุก สามเณรหา สามเณรตัน สามเณรสาร สามเณรอนทร์ สามเณรไฝ ในขณะท่านมีพระและสามเณรมากแล้ว ท่านจึงคิดสร้างกุฎีวิหารสำรองไว้ เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยพระเณร ต่อมาก็ ท่านก็สร้างพระเจดีย์จนกว่าจะสำเร็จก็กินเวลานาน ถึง 7 ปี สาเหตุที่ทำให้สำเร็จช้านั้น เพราะก่อเจดีย์ขึ้นจนจะสำเร็จก็พังลงมา แต่ตัวท่านก็ได้ถึงแก่กรรมพากเณรที่เป็นลูกศิษย์ของท่านก็ได้สิบม่า โดยไม่มีเจ้าอาวาสปักครองดูแล เมื่อไม่มีเจ้าอาวาสเช่นนี้ พากเณรจะอุปสมบทก้อยุ่ไม่ครบ ได้พากันไปวิวัฒน์ นายสุริยา นาบวชอีกเมื่อเวลาเป็นเณรแล้วท่านอยุ่มากกว่าเณรทั้งหมด ในเวลาต่อมาได้มีจิตเลื่อมใส เป็นวันเดียวกันได้ทำการอุปสมบทให้เป็นพระโดยมีครูธรรมเสนาบดี เป็นอุปัชฌายะ แล้วได้ตั้งท่านให้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสต่อไป อยู่ได้ไม่นานก็ได้หนีไปเมืองหนองชึงเป็นเขตเชียงตุ่งสมัยเมื่อท่านยังประจายน้ำมีเด็กอยู่ 2 คน ซึ่งว่าเด็กชายหล้า เด็กชายผัด (วน) มาเป็นศิษย์แล้ว ได้จัดการบวชเด็กทั้งสองให้เป็นเณรส่วนหน้าอยุ่ครบ 21 ปีบริบูรณ์ก็ได้อุปสมบทพร้อมกัน ๒ รูป คือสามเณรไชยาองค์หนึ่งมีคุณธรรมเสนาบดีเป็นอุปัชฌายะแล้วได้ตั้งให้พระหล้าเป็นเจ้าอาวาสแทนมาได้ 20 ปีเศษก็ได้ลาสิกขารสี ปล่อยให้พระและเณรอยู่ตามยถากรรม คราวมีปีกมีทางกับนิปปะ เลขธุรังและไม่ปรากฏว่าไปอยู่ที่ไหนเป็นหลักแหล่งแต่ปรากฏว่าพระอยู่ได้หนีไปเมืองพร้าวเข้าจึงไปตามมาเป็นเจ้าอาวาสอยู่ได้ไม่นานก็ลาสิกขารสีอีกคนนั้น ธรรมดាតันไม่มีเมื่อต้นไม้ ปลายไม้ก็ขาดไป คือพากที่ยังเหลืออยู่ก็ต่างคนต่างไป จนไม่มีหลักฐาน ลึกบ้าง เที่ยวเรื่อนไปบ้างไปอยู่วัดอื่นบ้าง จะนั้นวัดจึงร้างอยู่ประมาณ 3 ปีเศษไม่มีครรซีบต่ออายุพระศาสนาเลย ตั้งแต่นั้นมาทางอ่าเภอจึงได้ออนุญาตให้อาลานวัดเป็นที่อาศัยตั้งโรงเรียนเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ระหว่างนี้ไม่มีพระและเณรอยู่สักองค์เดียว แต่ยังมีนายบ่ำแก้ว อะติถะได้สละกิจการของครา瓦สไปบวชอยู่ในสำนักพระคริวชัยนานก์มาบ้างที่ เมื่อมาอยู่ก็มาอยู่ได้เพียง 3 – 4 วันหรือ 7 วันเท่านั้น นอกจากนี้อยู่ไม่ได้ เพราะมีผู้เมียเดเป็นอิจฉาวิชยาคือเห็นเขาได้ดี ก็ทนไม่ได้ จะนั้นต่อมาก็คงจะและพระบ่ำแก้ว จึงได้พร้อมใจกันอาภานาพระเดิมที่วัดพระสิงห์เชียงใหม่มาเป็นเจ้าอาวาสอยู่ได้ไม่นาน ท่านก็กลับไปอยู่วัดเดิมของท่านเสีย ก่อนแต่เมื่อยังไม่มีโรงเรียนมาตั้งและพระเดิมยังไม่มากอยู่พาก

ศรัทธาจันใจ ก็ไปนิมนต์พระมารวัดดอนซ้ายมาเป็นเจ้าอาวาสอยู่ได้ไม่นานเพียง 1 ปีเศษเท่านั้นก็กลับไปวัดเดิมของท่าน นับว่าวัดร้างจะไม่มีเจ้าอาวาสอีกพากศรัทธาจันใจอีก ต่อแต่นี้ศรัทธาจันได้นิมนต์พระขาววัดดอนธรรมมาเป็นเจ้าอาวาสอีกอยู่ได้ไม่นานก็กลับไปวัดเดิมของท่านเสียอีก ฉบับนัดดังจึงว่างเจ้าอาวาஸลงอีก นับว่าวัดร้างอีก ต่อแต่นี้เข้าจึงครรภ์เด็กสาวเป็นโรงเรียนเมื่อโรงเรียนตั้งอยู่ในวัดแล้ว เขายังทำตามความชอบใจทุกอย่าง ก็มีแต่พระธรรมอยู่เป็นครั้งคราวเท่านั้น ไม่จำกัดคณะศรัทธา จึงได้พร้อมใจกันไปนิมนต์พระบั่นแก้ว มาเป็นเจ้าอาวาสแต่ท่านก็ไม่อยากมา เพราะในวัดมีโรงเรียนตั้งอยู่จึงทำความเข้าใจทำความเข้าใจศรัทธาพากันช่วยเหลืออาชีวะเรียนออก จากวัดก่อน ในเวลาันนี้เขากำลังสร้างโรงเรียนอยู่แต่ไม่สำเร็จ เพราะทางบ้านหัวยทรายไม่ยอมทำต่อ เมื่อพระบั่นแก้วมาอยู่เขายังยอมช่วยเหลือโรงเรียนจนเสร็จด้วยความเรียบร้อยถาวรมาจนตลอด เมื่อพระบั่นแก้วมาอยู่เป็นเจ้าอาวาสแล้ว วัดหัวยทรายนับว่าไม่ขาดไม่ร้างและเจริญถาวรรุ่งเรืองมาจนตลอดถึงการก่อสร้างศึกษาเล่าเรียนประพุติและปฏิบัติต่อท่านเป็นเจ้าอาวาสหลายปีแต่คิดจะสักจึงไปหาผู้สามารถแทนตัว และสืบต่ออายุพระศาสนาไว้แล้วก็ลาศึกษาไปเสีย (ประวัตินี้ได้สืบตามกับผู้สำคัญหลายท่านเช่นเจ้าคณะตำบล, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ผู้เฒ่าผู้บังคันได้ค้นหาและพิมพ์เพื่อเป็นประวัติไว้เป็นหลักฐานเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2490) พระอินถุ เขมอมโน ผู้คัดแต่งและสอบสวน

ชุมชนบ้านหัวยทรายชาวบ้านมีระบบความเชื่อ เรื่องประเพณีและวัฒนธรรมคล้ายกับคนเมืองเหนือทั่วไป ได้แก่ พิธีการเลี้ยงผีขุนน้ำ เทศกาลตลาดข้าวใหม่ เทศกาลสงกรานต์ พิธีเลี้ยงผีเสื้อบ้าน เทศกาลเข้า – ออก พราชา งานสลากร และประเพณีอีกเป็น ในปัจจุบันชาวบ้านยังคงรักษาประเพณีต่างๆ เหล่านี้ไว้และมีกิจกรรมปฏิบัติตามช่วงเวลาต่างๆ หมุนเวียนกันไปเกือบตลอดปี โดยเฉพาะพิธีเลี้ยงผีขุนน้ำที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับป่า และทรัพยากร ชาวบ้านจะทำพิธีเพื่อแสดงความสักการะต่อผีป่าและผีขุนน้ำที่ให้น้ำแก่ชุมชน และเป็นการบูนบานศาลกล่าวเพื่อให้น้ำท่าในชุมชนอุดมสมบูรณ์ตลอดไป ซึ่งในปัจจุบันพิธีการความเชื่อต่างๆ ยังคงสืบต่อ แต่ที่น่าเป็นห่วงคือการรับเข้าประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างจากภายนอกชุมชนเข้ามามากจนเกินไป เช่น เทศกาลเช่นงานบุญต่างๆ เดิมชาวบ้านจะทำข้าวต้ม ของหวานพื้นบ้าน แล้วเอาไปใส่โภยสลากร แล้วเอาไปถวายที่วัดโดยครรภ์ร่วมทำบุญถวายทานด้วยก็ไปร่วมที่วัด ไม่มีการจัดเลี้ยงที่บ้าน แต่มาปัจจุบันการทำกิจกรรมงานบุญต่างๆ ส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายในการจัดงานที่บ้านเพื่อเลี้ยงชาวบ้านในต่างหมู่บ้านที่เข้ามาร่วมทำบุญด้วย และจะมีเรื่องของมีนมาเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้มีกิจกรรมการทำงานบุญแล้วเสร็จกลับสร้างภาระค่าใช้จ่ายให้กับชาวบ้าน ในหมู่บ้านและการเข้าไปถวายทานที่วัดบางครั้งก็เข้าสิ่งของมุขเข้าไปในศาสนสถานซึ่งถือว่าไม่เหมาะสมกับคนชาวพุทธเช่น การเลี้ยงวันเกิด, ฯลฯ ซึ่งวัฒนธรรมที่ขาดหายไปโดยไม่ผู้สืบทอดได้แก่ การบักผ้า, ทอผ้า (โดยให้มือและไม่มีสี้อมผ้า) การปั้นหม้อ, การตักน้ำ, นาบสาหร่าย, ทำขันมีข้าวแคบ, ทำขันมีข้าวควบ เป็นต้น

ศาสนา ความเชื่อ และการเคารพนับถือ

ในอดีตชุมชนจะมีการนับถือศาสนาพุทธและพราหมณ์ จะเห็นได้ว่ามีวัดอยู่ในชุมชนมาก หมาย และมีพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ เช่น การขึ้นตัวตั้งสี (ชุมชนเหวดา) สีบจะต่าต่างๆ เรียก ขาวัญ (ช่องขาวัญ) การเลี้ยงผีขุนน้ำ, การเลี้ยงผีฝ่าย, การเลี้ยงผีตันตะรุก ตลอดจนความเชื่อทาง ไสยาศาสตร์ เวทมนตร์ ก็ยังมีอยู่นั้น

ระบบการปักครอง

ชุมชนมีระบบการปักครององค์กรต่างๆ ภายในชุมชนเพื่อจัดการให้ป้า และทรัพยากร ระบบ การทำงานชีวิตของคนภายในชุมชนดำเนินไปได้อย่างสงบสุข ซึ่งกลุ่มองค์กรตั้งกล่าวมีทั้งกลุ่มองค์กร ที่เป็นทางการ คือ กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มชาวบ้านที่รวมตัวกันโดยธรรมชาติคือกลุ่มที่ไม่มีตำแหน่งไม่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ ได้แก่ แก่เมือง, แก่ฝ่าย, แก่วัด ผู้นำ ตามความเชื่อ เช่นหมอดีเป็นต้น และกลุ่มองค์กรที่รวมตัวกันเพื่อทำหน้าที่และมีวัตถุประสงค์เฉพาะ อย่าง เช่นกลุ่มสหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารข้าว กลุ่มไร่นา สวนผสาน กลุ่มปุ๋ย กลุ่มสตีแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มปลูกข้าวโพด ธนาคารวัว ควาย กลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้ เป็นต้น

ชุมชนมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่สมัยเริ่มก่อตั้งชุมชน ซึ่งช่วงแรกชุมชนมีความสัมพันธ์กันใน ระบบเครือญาติ ช่วยเหลือซึ่งกันและ ต่อมามีเชื้อชุมชนเริ่มมีการขยายชุมชนใหญ่ขึ้น และมีเริ่มมีการ จัดการเรื่องระบบการปักครอง ซึ่งเป็นระบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้นำกับลูกบ้านในเรื่องการปักครองดูแล ด้านความเป็นอยู่ต่างๆ ต่อมาก็ได้เริ่มมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีเรื่องผลประโยชน์เข้ามา เกี่ยวข้อง ซึ่งมีระเบียบการจัดการของแต่ละกลุ่มไม่เหมือนกัน ทั้งที่เป็นระบบสังคม และระบบที่เป็น ทางการที่มีเงื่อนไขซึ่งกันและกัน ซึ่งมีการดำเนินงานกันมาย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง

2.4 ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการ และระบบกรรมสิทธิ์ พื้นดิน

ลักษณะพื้นดินของชุมชนเป็นดินร่วน ร่วนปนทรายและดินเหนียว ในที่หุบเขา การใช้ ประโยชน์ของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะมีใช้ในการเพาะปลูก ทำการเกษตรทั้งเกษตรดั้งเดิมและการ เกษตรแปลนใหม่ ที่มีการนำสารเคมีเข้ามาเกี่ยวข้องในปัจจัยการผลิต ซึ่งเดิมอาศัยส่วนใหญ่ของคน ในชุมชนคือ ทำนา และปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ซึ่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่พอมีพอใช้(ผลิต - กิน - ขาย)ต่อ มาทางภาครัฐได้ส่งเสริมการผลิตเพื่อส่งออกมากขึ้น (ผลิต - ขาย) เริ่มตั้งแต่การส่งเสริมการปลูก ยาสูบ ซึ่งต้องใช้ยาฆ่าแมลงในการพ่นใบยาสูบและต้องใช้ปุ๋ย (สารเคมีต่างๆ) ต่อมาปี พ.ศ. 2523 ชาวบ้านหันมาปลูกข้าวโพดกันมากขึ้น ซึ่งช่วงแรกของการปลูกข้าวโพดไม่มีการใช้สารเคมีใดๆ มา ใส่ทำให้ดินมีสภาพดีอยู่แต่เมื่อมีการปลูกข้าวโพดในผืนดินเดิมซ้ำๆ กันไปนานๆ ผลผลิตก็เริ่มไม่ดี

ประจำกับภาครัฐได้มีการส่งเสริมการปลูกพืชโดยเพิ่มปุ๋ย ยาฆ่าแมลงเข้าไปเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีขึ้น ชาวบ้านเริ่มน้ำสารเคมีมาใช้ในดินเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้สภาพดินเริ่มเสื่อมโทรมลง โดยคู่ได้จาก อดีตเมื่อเริ่มใช้ปุ๋ยเคมี จาพื้นที่ 1 ไร่ ใช้ปุ๋ยเคมี 1 กระสอบ (ปี พ.ศ. 2529) มาปัจจุบันมีการใช้ปุ๋ยมีเพิ่มขึ้นจากพื้นที่เดิม 1 ไร่ ใช้ปุ๋ยเคมีถึง 4 กระสอบ (ปี พ.ศ. 2541) จะเห็นได้ว่าดินมีค่าเป็นกรดมากขึ้น พื้นที่การเพาะปลูกต่างๆ ได้ผลผลิตไม่ดี ซึ่งได้มีคนคุ้มหนึ่งได้เลิงเห็นปัญหาดังกล่าว จึงเริ่มปรับภารกิจชีวิตจากการอาชีวกรรมการปลูกพืชเชิงเดียวที่ใช้สารเคมีมาก มาปลูกพืชผสมผสาน (ผักปลดสารเคมี) เพื่อลดการใช้สารเคมีในดินและป้องกันดูแลจากภัยได้รับสารเคมีมาก แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังยึดถืออาชีพปลูกข้าวโพดฝักอ่อนอยู่ เพราะไม่สามารถหาทางออกให้กับตนเองได้ และการปลูกพืช / การประกอบอาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่ในเรื่องการกีดครองที่ดินทำกิน ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกินแต่ยังใช้ประโยชน์ในที่ดินอยู่ อีกส่วนที่ได้รับเอกสารสิทธิ์ เช่น ใน น.ส.3 โฉนด ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ของชาวบ้านที่อยู่ในที่ดูแล ส่วนชาวบ้านที่อยู่ในที่ดอนขึ้นมาจะไม่มีเอกสารสิทธิ์กัน ที่ดินที่ชุมชนมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันได้แก่ วัด, โรงเรียน, สถานีอนามัย, ร้านค้า ซึ่งถือเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์(ไม่มีเอกสารสิทธิ์)

พื้นน้ำ

ชุมชนมีภารกิจชีวิตที่เพ่งพาอาชีวปาตันน้ำแม่ท่าในการเก็บหาอาหาร ของป่า อาชีวัน้ำแม่ท่าทั้งอุปโภคและบริโภค ยึดการทำนาปลูกข้าวเป็นหลัก และมีรายได้โดยการปลูกข้าวโพด ตั้งนั้นปาตันน้ำแม่ท่า และลำน้ำแม่ท่า จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ชาวบ้านจะต้องป้องกัน รักษาไว้ โดยเฉพาะปาตันน้ำแม่ท่าในหุบเขาลุ่มน้ำแม่ท่า ซึ่งมีสาขารอยู่ในเขตตำบลแม่ท่าอันได้แก่

ห้วยแม่บอน อยู่ในเขตหมู่ที่ 2-3 (บ้านท่าข้าม, บ้านค้อกกลาง)

ห้วยน้ำขุน อยู่ในเขตหมู่ที่ 4 (บ้านห้วยทราย)

ห้วยแม่ปงก้า อยู่ในเขตหมู่ที่ 5 (บ้านปานอต)

ห้วยแม่เคอา อยู่ในเขตหมู่ที่ 6-7 (บ้านดอนชัย, บ้านใหม่ดอนชัย)

ชุมชนมีภารกิจดูแลการน้ำในระบบแม่น้ำ – ฝาย ซึ่งจะมีแก่งเมื่อเป็นหัวน้ำดูแลแม่น้ำฝาย และชานบานที่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำฝายนั้นๆ เมื่อมีการทำนาปลูกข้าว เมื่อได้ข้าวมาแล้วก็จะมีการแบ่งข้าวให้กับแก่งเมื่องแก่งฝายที่รับผิดชอบดูแลเมื่องฝาย ไว้กินดัน ซึ่งแล้วแต่ขนาดของที่ทำกินของชาวบ้านอีกที่ว่าจะมีการแบ่งข้าวให้เท่าไร ซึ่งทุกปีชาวบ้านในชุมชนจะต้องมีการเลี้ยงฝาย ซึ่งวันก่อนจะมีการเลี้ยงฝายชาวบ้านจะต้องไปช่วยกันทำนุ่มนวลเมื่อง(ร่องเมื่อง)ก่อนแล้วจึงเลี้ยงฝาย ซึ่งถือเป็นความเชื่อถ้วนเดียวของชาวบ้านและเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของน้ำ และเป็นการขอพรให้ชาวบ้านมีน้ำกิน น้ำใช้ตลอดปี

ป้าไน้ และป้าชนชน

ชุมชนมีวิถีชีวิทที่พึงพาอาศัยปัตตันน้ำแม่ท่าในการเก็บหาอาหาร ของป้า อาศัยน้ำแม่ท่าทั้ง การอุปโภคและบริโภค ยึดการทำนาปลูกข้าวเป็นหลัก ดังนั้นปัตตันน้ำแม่ท่า และลำน้ำแม่ท่าจึงเป็น สิ่งสำคัญที่ชาวบ้านจะต้องป้องกัน รักษาไว้ โดยเฉพาะปัตตันน้ำแม่ท่าในหุบเขาลุ่มน้ำแม่ท่า จึงก่อ ให้เกิดบทเรียนการต่อสู้ของชาวบ้านในการรักษาป้า กับการทำลายทรัพยากรป้าไม้จากภายนอก เกิด การแย่งชิงทรัพยากรจากบุคคลภายนอก ดังนี้

ประวัติการแย่งชิงทรัพยากรจากภายนอก

1. การต่อสู้กับการสัมปทานป้าไน้ ที่รัฐบาลให้บริษัทเอกชนสัมปทานไม้ในเขตป่าใกล้หมู่บ้านถึง 2 ครั้ง ครั้งก่อนให้สัมปทานแก่บริษัทบอมเบิร์ด จำกัด ซึ่งขอสัมปทานตัดไม้บริเวณป่าขุนแม่ท่า แขวง เชียงใหม่ พร้อมกันแม่ดง ป้าแม่ถืบ ป้าไม้สาน แขวงลำพูน ป้าแม่หอก ป้าแม่เมะ ป้าแม่ลอด แม่ ทราบ ป้าแม่สุข แขวงเมืองลำปาง และป้าแม่จ่าย แขวงเชียงใหม่ ในระหว่างปี พ.ศ. 2444 – 2451 และได้ขอต่อสัญญาอีก 6 ปี และครั้งที่ 2 กรมป้าไม้ได้อนุญาตให้บริษัทเอกชนที่ลำปาง (บริษัท เย ไทยแสง ปี 2480 – 2507) เหมาทำไม้ลังป้า (ชัยโอม สุนทรสวัสดิ์ 2424) คือการทำไม้ที่ตัดในคน ไว้แล้วในป่าสัมปทานภาคที่ปิดและในป่าที่หมดอายุสัมปทานแล้วเรื่อยมาจนในช่วงปี 2500 บริษัท เอกชนที่ลำปาง ได้รับช่วงสัมปทานไม้มหอมนราไฟ และไม้ฟืนรถไฟต่อจากภาครถไฟแห่งประเทศไทย ช่วงปี 2517 ชาวบ้านได้ตัดไม้ฟืนเพื่อนำไปขายให้กับบริษัท ไทยแอมป์ยาสูบ ที่เข้ามาก่อสร้างโรง บ่มใบยาสูบตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาชาวบ้านในพื้นที่ได้ทำการคัดค้านมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อปีเริ่ม หายไป ปริมาณน้ำลำห้วยสาขาของแม่น้ำแม่ท่าที่หล่อเลี้ยงนาข้าวก็เริ่มเนือดหาย จึงเป็นเหตุให้ชาว บ้านในพื้นที่เกิดพลังในการคัดค้านการทำลายป่าจนสามารถรักษาปัตตันน้ำปืนสุดท้ายไว้ได้ จำนวน 4 จุดได้แก่

- ป้าแม่บอน ป้าแม่แทน ติดเขต อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง
- ป้าหัวยันน้ำขุน ติดเขต กิ่งอ.บ้านธิ จ.ลำพูน
- ป้าแม่เลาะ ติดเขต อ.แม่ท่า จ.ลำพูน
- ป้าแม่ปงก้า ติดเขต อ.บ้านธิ จ.ลำพูน

2. ป้าผืนใหญ่ที่หลังเหลืออยู่เป็นพื้นที่ที่มีการลักลอบตัดไม้เถื่อนอยู่เสมอ โดยพ่อค้าไม้จากจังหวัด ลำปาง จังหวัดลำพูน และจังหวัดเชียงใหม่ ร่วมมือกับผู้มีอำนาจจิทธิพลในพื้นที่ ทำให้การควบคุม ดูแลโดยกำลังของเจ้าหน้าที่ป้าไน้ ป้าอุทยานแม่ตะไคร้และป้าอุทยานดอยขุนตาล ไม่เพียงพอต่อ การป้องกันหรือจับกุมในปี 2533 ชาวบ้านในเขตด่านแม่ท่า จึงรวมตัวกันจัดตั้งคณะกรรมการดู แลรักษาป่าขึ้น โดยดำเนินการตั้งค่าบ้านสักด้วยไม้เถื่อนที่ออกมายจากป้าอุทยานแม่ตะไคร้ไม่ให้ผ่านออก จากหมู่บ้าน และได้ตั้งกฎระเบียบห้ามสามารถซึ่งกันและกันในตำบลทุกคนรับเงินจากนายทุนค้าไม้โดยเด็ดขาด มี การจับคนลักลอบตัดไม้มาปรับใหม่ หากผิดครั้งที่ 2 จะมีการจับส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ กระบวนการ

ดังกล่าวได้ทำให้พังพาราบ้านสามารถหยุดอิทธิพลการทำไม้เดือนลงได้ ซึ่งทำให้เกิดการตื้นตัวในการอนุรักษ์ป่า และแบ่งแนวเขตป่าชุมชนของเดื่อละหมู่บ้านได้ชัดเจน มีการตั้งกฎระเบียบการใช้สอยป่า และการอนุรักษ์พื้นฟู รวมทั้งการแบ่งกำลังของชาวบ้านออกตรวจป่าตามสายน้ำไปจนถึงต้นน้ำ

วิถีชีวิตรับเปลี่ยนมาสู่การผลิตของระบบเกษตรแบบใหม่ ทำให้ป่าใกล้หมู่บ้านถูกบุกเบิกทางเป็นไร่เพื่อปลูกยาสูบ โดยมีครุภัณ ครูเทพ เป็นผู้เข้าไปส่งเสริม ปัญหาราคายาสูบตกต่ำ เดบัม ไม่มีเงินจ่ายให้ชาวบ้าน ชาวบ้านได้ส่งตัวแทนไปพบ ส.ส. ในที่สุด ครูเทพ ครุภัณ ต้องขายเดบัมให้กับบริษัทอินทนนท์ ชาวบ้านบางส่วนพากันไปตัดไม้ฟืนขายให้โรงบ่มใบยาสูบ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่คือบริษัทอินทนนท์ ซึ่งได้ดำเนินการส่งเสริมปลูกยาสูบในลักษณะการทำเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน และต่อมาก็ได้ขยายกิจการให้กับบริษัทไทยแอมยาสูบ (ธุรกิจการเกษตรข้ามชาติ) ชีวิตของคนเมืองท่าเริ่มอัตตัดขาดสนับสนุนยาสูบ จนเป็นหนี้สินเรื่องรังมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เรื่อยมา ชาวบ้านได้ถูกนำสู่ระบบผูกมัด โดยแรงกระตุ้นจากสถานบันการเงิน ธ.ก.ส. ปล่อยเงินกู้ให้กับชาวบ้าน ปัจจุบัน 90 % เป็นลูกค้า ธ.ก.ส. มีจำนวน 30 กว่ากลุ่มในตำบลแม่ท่า พومานปี 2523 ได้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ ได้แก่ ข้าวโพดฝักอ่อน เพื่อขายให้กับบริษัทแต่ก็มีปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตสูง (เมล็ดพันธุ์, ปุ๋ย, สารเคมีกำจัดโรคแมลง) และมีการผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพของเกษตรกรจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชรวมทั้งผู้บริโภคที่ได้รับสารพิษตกค้าง และสภาพดินเสื่อมลงอย่างมาก ผลการศึกษาของเจ้าหน้าที่โครงการพบว่า ในพื้นที่แม่ท่ามีการใช้ปุ๋ยเคมี 1 กระสอบ ต่อ 1 ไร่ (ปี พ.ศ. 2529) แต่ปัจจุบันต้องใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้นเป็น 4 กระสอบต่อ 1 ไร่

2.5 สภาพปัญหาของชุมชน / สังคม

ชาวบ้านจึงหาทางออกที่แตกต่างกันออกไป บ้างปลูกพืชเศรษฐกิจตัวให้ บางคนก็อพยพแรงงานไปนอกหมู่บ้านและในเมือง ขณะที่บางคนหันไปทำนาหากินกับไม้ โดยเป็นลูกมือรับจ้างผู้มีอิทธิพลในการตัดไม้ในป่าอีกด้วย ซึ่งกลุ่มคนที่อพยพแรงงานเข้าสู่เมืองบ้างก็อพยพเข้ามาด้วย ทั้งลูกและภรรยาอยู่ในหมู่บ้าน บางก็อพยพทั้งครอบครัว เข้ามาขายแรงงานในเมือง หรือตามนิคมอุตสาหกรรม ภาคเหนือ มีคุณภาพชีวิตที่ตกต่ำ บ้างก็มีอาชีพขายบริการทางเพศ ส่งผลกระทบตามมาหลายด้าน เช่นปัญหาครอบครัวล้มละลาย ภาคการเกษตรล้มเหลว ทรัพยากรถูกทำลายมากขึ้น เหตุและปัจจัยในการทำลายป่าดันน้ำและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปสู่ระบบเกษตรแบบใหม่ ซึ่งทำให้คนมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันได้ทำให้ชาวบ้านในลุ่มน้ำแม่ท่าได้รับผลกระทบเป็นกลุ่มแรก ตั้งแต่ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ได้เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ทำให้คุณภาพชีวิตโดยเฉพาะปัจจัยสี่ได้สูญเสียไปเกือบหมด ทางออกของชีวิตได้ดำเนินไปสู่ความไม่ยั่งยืน เชื่อมโยงไปสู่ปัญหาในระยะยาวอีกมาก many อาทิ การยั่อนกลับทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น เป็นต้น

2.6 ความเป็นมาในการเข้ามาทำงานวิจัยครั้งนี้ของกลุ่มเยาวชน

กลุ่มเยาวชนบ้านห้วยทราย เดิมมีชื่อว่า กลุ่มหนุ่มสาว มีการก่อตั้งขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 ซึ่งเป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน เอกภัจจ์ เช่น รวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมเกี่ยวกับ ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่ง ต่อมาในปี 2540 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น กลุ่มเยาวชน ซึ่งเดิมที่เป็นสมาชิก จะมีอายุระหว่าง 15 – 25 ปี ซึ่งกิจกรรมที่ทำร่วมกันคือ การจัดการส่งเสริมด้านงานกีฬา, กิจกรรม ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมซึ่งจะมีคณะกรรมการของกลุ่มซึ่งจะมีการจัดทำแผนกิจกรรมประจำปี ของชุมชน ในช่วงปี พ.ศ. 2542 ได้ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ในระดับตำบลในตอนนั้นมีกิจกรรมมาก นัยที่ทำร่วมกัน แต่พอช่วงเปิดภาคเรียนกิจกรรมกีตดลงจนไม่มีคนทำงาน เพราะต้องไปเรียน หนังสือกันและในช่วงเดือนตุลาคม 2543 กลุ่มเยาวชนก็ได้รับมอบหมายจากองค์กรชาวบ้านให้รับ ผิดชอบในการจัดสถานที่สำหรับงานวัฒนธรรมระดับชาติการทำางานเป็นช่วงเวลาหลายวัน ทำให้ เกิดความสนใจสนใจกันจึงได้มีการรวมกลุ่มกันเองโดยรวมชาติหลังจากการนั่งเรียนสิ่งที่ได้เรียน หนังสือและบางส่วนก็เรียนจบแล้วมาอยู่ที่บ้าน ซึ่งมีการแบ่งเป็นฝ่ายงานรับผิดชอบอยู่ คือฝ่าย ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรม, ฝ่ายกีฬา, ฝ่ายอาชีพ, ฝ่ายทรัพยากร, ฯลฯ เป็นรูปโครงสร้างการดำเนิน งาน ซึ่งจะมีการประชุมกันทุกเดือนเพื่อสรุปผลการดำเนินงานของแต่ละฝ่ายกิจกรรมพร้อมวางแผน การทำงานช่วงต่อไปร่วมกัน ซึ่งเป้าหมายของกลุ่มเยาวชน คือ ต้องการให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการดูแลชุมชนให้พึ่งตนเองได้ ซึ่งส่วนหนึ่งที่กลุ่มเยาวชน สามารถทำกิจกรรมได้ มาจากการให้การสนับสนุนจากองค์กรผู้นำในชุมชนในการความร่วมมือการ ทำกิจกรรมร่วม และมีการดึงกลุ่มเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยก่อนที่ทางทีม เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานวิจัยขึ้นนั้น ทางชุมชนได้มีการจัดเวทีวิเคราะห์สถาน การณ์ปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ ว่ามีอะไรบ้าง โดยมีประเด็นแตกเปลี่ยนคือ

- ปัญหาเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- ปัญหาเรื่องกิจกรรมงานพัฒนาต่างๆ ส่วนขององค์กรบริหารส่วนตำบล
- ปัญหาเรื่องเยาวชน, ยาเสพติด
- ปัญหานี้สิ่น

ซึ่งจากการวิเคราะห์ทั้ง 4 ประเด็นปัญหา มีข้อสรุปคือ ปัญหาเรื่องการจัดการทรัพยากร, ปัญหากิจกรรมงานขององค์กรบริหารส่วนตำบล, ปัญหาเรื่องของเยาวชนยาเสพติด ทุกปัญหาถือ เป็นปัญหาที่มีองค์กรส่วนงานที่มีการแก้ไขอยู่เบื้องต้นแล้ว คือปัญหาเรื่องการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนมีกรรมการป่าที่เป็นส่วนในการจัดการดูแล ปัญหาองค์การบริหารส่วน ตำบลเป็นปัญหาที่ผู้นำองค์กรชุมชนเข้าไปประสานความร่วมมือ ปัญหาเยาวชนเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ หากพันธุ์วงศ์ชี้เป็นผู้ใหญ่ความรับผิดชอบต่างๆ ก็จะเกิดขึ้น เมื่อคุยกันปัญหา หนึ่สิน ซึ่งทุกกลุ่มต้องเป็นปัญหาที่ใหญ่และจะต้องมีการร่วมมือการแก้ไขปัญหาร่วมกัน จากข้อมูลปี พ.ศ. 2543 ชุมชนในตำบลแม่ท่ามีหนี้สินอยู่ทั้งสิ้น 45.6 ล้านบาท (ข้อมูลจาก ธนาคารเพื่อการ เกษตรและสหกรณ์การเกษตรแห่งเดียว) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ทุกกลุ่มองค์กรให้ความสนใจในตัวเลขมาก เมื่อมาวิเคราะห์หาสาเหตุของหนี้สินร่วมกัน แล้ว มีแนวโน้มที่จำนวนหนี้สินจะเพิ่มขึ้นหากไม่ได้รับ การแก้ไขอย่างเร่งด่วน อันจะส่งผลกระทบให้กับชุมชนในด้านต่างๆ ต่อไปซึ่งอาจเป็นปัจจัยให้น้ำ ไปสู่ชุมชนล่มสลายได้

ผลสรุปในเวทีดังกล่าวปัญหาที่ต้องหารือแนวทางแก้ไขร่วมกันอย่างเร่งด่วน คือปัญหานี้สิน ซึ่งสิ่งที่จะแก้ไขได้ในระยะยาวคือการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนได้เห็นปัญหาและหาแนวทางแก้ ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งจากเวทีพูดคุยดังกล่าวก็มีเยาวชนได้มีการนำมารถกเปลี่ยนในเวทีเยาว ชนและสนใจจะศึกษาเชิงปฏิบัติการในการหากระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยตนเองจาก การเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน โดยใช้งานวิจัยเป็นสื่อกลาง เนื่องจากเยาวชนก็เป็นสาเหตุส่วนหนึ่งใน การสร้างภาระหนี้สินให้กับครอบครัว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนล่มสลายได้หากไม่มีการเร่ง ทำการแก้ไขปัญหาร่วมกัน และได้นำเสนอความต้องการดังกล่าว ในเวทีประชุมกลุ่มองค์กรชุม ป้านในระดับตำบล เพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและสนับสนุนการทำกิจกรรม ซึ่งมติที่ประชุมเห็นด้วยที่ ควรจะต้องการมีศึกษาและหาแนวทางแก้ไขอย่างจริงจัง โดยให้ชุมชนบ้านห้วยทรายเป็นหมู่บ้าน ทดลอง เมื่อประสบผลสำเร็จแล้วค่อยขยายไปสู่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป

จากบริบทชุมชนที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ซึ่งเป็นส่วนนำเข้าสู่ปัญหานี้สิน และกระบวนการแก้ไขปัญหา ของคนในชุมชน ซึ่งจากการดำเนินการศึกษาที่มีวิจัย ได้ผลของการดำเนินงาน วิจัยในการเข้าไป สร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้านในการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สิน ซึ่งจะได้กล่าวในบทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 5

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยหนี้สินของชาวบ้านห้วยทราย กิ่งขาขอกแม่โขน จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อสร้างศักยภาพ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ให้เกิดการรัก ห่วงแห่งบ้านเกิดที่ตนเองอาศัยอยู่
2. เพื่อคนในชุมชนจะไม่ได้เป็นหนี้สิน และไม่สร้างหนี้ให้กับตนเอง
3. เพื่อครอบครัวมีความอบอุ่น , ระบบเครือญาติมากขึ้น
4. เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง
5. เพื่อให้คนในชุมชนตระหนักรึ่งข้อเสียของการเป็นหนี้สินและสามารถป้องกันตนเองจากการเป็นหนี้สินได้ โดยไม่ใช้เกิดได้ ไม่จ่ายเกินมี

ชิ้นงานนำเสนอผลการศึกษานี้ ได้รวมรวมผลการวิจัยโดยนำเสนอเป็นตอนๆ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลของชาวบ้าน(เก็บข้อมูลครั้งที่ 2,4 เปรียบเทียบ)

ตอนที่ 2 อาชีพที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชาวบ้าน(ข้อมูลครั้งที่ 2,4 เปรียบเทียบ)

ตอนที่ 3 ตัวแปรที่มีผลต่อการเกิดหนี้สินของชาวบ้าน(ข้อมูลครั้งที่ 2 – 4 เปรียบเทียบ)

ตอนที่ 4 แหล่งหนี้สินที่ชาวบ้านเป็นลูกหนี้อยู่(ข้อมูลครั้งที่ 2 – 4 เปรียบเทียบ)

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลของชาวบ้าน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของบ้านหัวยทราย

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 63.36 ในปี 2544 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 – 4 คน และลดลงเหลือร้อยละ 57.96 ในปี 2545 รองลงมา ร้อยละ 18.75 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5 – 6 คน และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 24.12 ในปี 2545 ร้อยละ 15.63 ในปี 2544 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1 – 2 คน และมีจำนวนครัวเรือนที่สมาชิก 1 – 2 คน เพิ่มขึ้นอีกเป็นร้อยละ 15.56 ในปี 2545 และมีเพียงร้อยละ 2.23 เท่านั้นที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 2.34 ในปี 2545 อย่างไรก็ตี จำนวนสมาชิกบ้านหัวยทรายโดยเฉลี่ย เท่ากับ 3.58 ในปี 2544 และเพิ่มขึ้นเป็น 3.84 ในปี 2545 และแสดงว่า ชาวบ้านมีจำนวนสมาชิกอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัวใหญ่พอดี สมควร ซึ่งเปรียบเทียบในครัวเรือนน้อย ภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนจะไม่สูงมากนัก เมื่อสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น (เด็กหรือทารก) ภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ก็จะสูงตามไปด้วย ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ มาจากกลุ่มอายุตั้งแต่ (20 ปีขึ้นไป) ซึ่งเป็นวัยที่หารายได้ให้กับครอบครัวได้ (เด็กที่เกิดมา หรือเด็กทารกไม่สามารถหาเงินมาใช้เองได้ ทำให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นโดยที่รายได้มีเท่าเดิม)

(ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1

จำนวนของสมาชิกในครัวเรือนของบ้านหัวยทราย

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน(คน)	จำนวนคน (ข้อมูล 2544)	ร้อยละ	จำนวนคน (ข้อมูล 2545)	ร้อยละ	ผลต่าง	ร้อยละ
1 – 2	35	15.63	40	15.56	5	1.95
3 – 4	164	63.39	149	57.98	-15	-5.84
5 – 6	53	18.75	62	24.12	9	3.50
มากกว่า 6 คนขึ้นไป	5	2.23	6	2.34	1	0.39
รวม	257	100	257	100		

- จำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำสุด 1 คน
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือนสูงสุด 10 คน
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.58 คน ในปี 2544
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.84 คน ในปี 2545

เพศของสมาชิกบ้านห้วยทราย

ผลการศึกษาพบว่าจำนวนเพศชายที่สำรวจ เริ่มตั้งแต่ปี 2544 – 2545 มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 2.92 เป็นเพศหญิงซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2544 ร้อยละ 4.15 ของสมาชิกบ้านห้วยทราย ซึ่งเพศหญิงสามารถหารายได้จากการภาคอุตสาหกรรมได้(นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ) ส่วนเพศชาย จะหารายได้ส่วนใหญ่จากการภาคเกษตรกรรมหรืองานก่อสร้างเสียเป็นส่วนใหญ่ (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2

เพศของสมาชิกบ้านห้วยทราย

เพศ	จำนวนคน (ข้อมูล 2544)	ร้อยละ	จำนวนคน (ข้อมูล 2545)	ร้อยละ	ผลต่าง	ร้อยละ
ชาย	482	52.33	511	51.72	29	2.92
หญิง	439	47.67	477	48.28	38	4.15
รวม	921	100	988	100	67	3.51

ตอนที่ 2 อาชีพที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชาวบ้าน

การประกอบอาชีพของชาวบ้าน

ชาวบ้านส่วนใหญ่ร้อยละ 70.04 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในปี 2544 และหันไปประกอบอาชีพอื่นซึ่งลดลงเหลือร้อยละ 61.87 ในปี 2545 รองลงมาได้แก่อาชีพรับจ้างร้อยละ 36.96 ในปี 2544 และชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพนี้เพิ่มเป็นร้อยละ 56.42 ในปี 2545 มีคนประกอบอาชีพค้าขายร้อยละ 16.73 ในปี 2544 และได้หันไปประกอบอาชีพอื่น เหลือร้อยละ 8.17 ในปี 2545 และอาชีพเดิมสัตว์มีร้อยละ 29.57 ในปี 2544 หันไปประกอบอาชีพอื่น ลดลงเหลือร้อยละ 21.40 ในปี 2545 ซึ่งจากตารางจะเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาชาวบ้านส่วนหนึ่งได้ปรับวิถีระบบการผลิตของตนเองออกไปโดยหันไปประกอบอาชีพรับจ้างมากขึ้น เปรียบเทียบจากครัวเรือนที่สำรวจได้ 257 ครัวเรือน

(ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3

ลักษณะการประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพ (257 ครัวเรือน)	จำนวนคน (ข้อมูล 2544)	ร้อยละ	จำนวนคน (ข้อมูล 2545)	ร้อยละ	ผลต่าง	ร้อยละ
เกษตรกรรม	180	70.04	159	61.87	-21	-8.17
รับจ้าง	95	36.96	145	56.42	50	19.46
ค้าขาย	43	16.73	21	8.17	-22	-8.56
เดิมสัตว์	76	29.57	55	21.40	-21	-8.17

หมายเหตุ

ครัวเรือนหนึ่งสามารถประกอบอาชีพได้มากกว่า 1 ชนิด

การหมุนเวียนรอบการปลูกข้าวโพด

ชาวบ้านส่วนใหญ่ร้อยละ 54.47 ปลูกข้าวโพด 1 รุ่น ในปี 2544 และเพิ่มจำนวนคนปลูกเป็นร้อยละ 55.25 ในปี 2545 รองลงมา r้อยละ 50.58 ปลูกข้าวโพด 2 รุ่น และมีคนเพิ่มจำนวนรอบปลูกร้อยละ 51.36 ในปี 2545 r้อยละ 33.85 ในปี 2545 ปลูกข้าวโพด 3 รุ่น และเริ่มลดรอบการปลูกข้าวโพดลงเหลือร้อยละ 31.52 ในปี 2545 และรุ่นที่ 4 ในปี 2544 มีร้อยละ 24.90 เท่านั้นที่ปลูกข้าวโพดและลดรอบลงเหลือร้อยละ 22.57 ที่ยังคงปลูกอยู่

จากตารางจะเห็นได้ว่าชาวบ้านส่วนหนึ่งได้มองระบบการผลิตของตนเองว่าควรจะปลูกพืชชนิดใดในแปลงเกษตรของตนเองเพื่อให้ได้ผลกำไรมากยิ่งขึ้น โดยชาวบ้านได้ลดรอบการผลิตพืชลงเดียว เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวผลผลิตที่ได้ไม่คุ้มกับต้นทุนที่ผลิต (ดูตารางที่ 4)

ตารางที่ 4

การหมุนเวียนรอบการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน(จำนวน 257 ครัวเรือน ที่ปลูกข้าวโพด)

การปลูกข้าวโพดฝักอ่อน	จำนวนครัวเรือน (ข้อมูล 2544)	ร้อยละ	จำนวนครัวเรือน (ข้อมูล 2545)	ร้อยละ	ผลต่าง	ร้อยละ
รุ่นที่ 1	140	54.47	142	55.25	2	0.78
รุ่นที่ 2	130	50.58	132	51.36	2	0.78
รุ่นที่ 3	87	33.85	81	31.52	-6	-2.33
รุ่นที่ 4	64	24.90	58	22.57	-6	-2.33
รวม	421		413		-8	

ตอนที่ 3 ตัวแปรที่มีผลต่อการเกิดน้ำสินของชาวบ้าน(ข้อมูลครั้งที่ 2 – 4 เปรียบเทียบ)
รายได้ต่อครัวเรือนของสมาชิกหมู่ที่ 4

รายได้ชาวบ้านต่อปีของชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการเกษตรและนักการเกษตร โดยยังไม่ได้นักค่าใช้จ่ายใดๆ พ布ว่า ร้อยละ 22.96 มีรายได้มากกว่า 100,000 บาท(ข้อมูลปี 2544) และมีรายได้ลดลงเหลือร้อยละ 18.68 คนเท่านั้นที่มีรายได้มากกว่า 100,000 บาท และจะเห็นได้ว่า ร้อยละ 6.61 ในปี 2544 คือ รายได้ระหว่าง 40,001 – 50,000 บาทชาวบ้านมีรายได้เพิ่มเป็นร้อยละ 10.51 ครัวเรือนในปี 2545 ซึ่งจะเห็นได้ว่าช่วงระยะเวลาการทำงานของชาวบ้านนั้น ชาวบ้านมีรายได้ลดลง เนื่องมาจากการปรับระบบวิถีการผลิตของตนเอง, การค้นหาสาเหตุของหนี้สินของตนเอง (ดูตารางที่ 5)

ตารางที่ 5
เปรียบเทียบรายได้ต่อครัวเรือนต่อปีของบ้านหัวยทรัย
ปี พ.ศ. 2544 และ พ.ศ. 2545

รายได้	จำนวนครัวเรือน (ข้อมูล 2544)	ร้อยละ	จำนวนครัวเรือน (ข้อมูล 2545)	ร้อยละ	ผลต่าง	ร้อยละ
น้อยกว่า 10,000	11	4.28	21	8.17	10	3.89
10,001 – 20,000	37	14.40	31	12.06	-6	-2.34
20,001 – 30,000	25	9.73	32	12.45	7	2.72
30,001 – 40,000	41	15.95	35	13.62	-6	-2.33
40,001 – 50,000	17	6.61	27	10.51	10	3.9
50,001 – 60,000	20	7.78	26	10.12	6	2.34
60,001 – 70,000	15	5.84	13	5.05	-2	-0.79
70,001 – 80,000	17	6.61	15	5.84	-2	-0.77
80,001 – 90,000	12	4.67	4	1.56	-8	-3.11
90,001 – 100,000	3	1.17	5	1.94	2	0.77
มากกว่า 100,000	59	22.96	48	18.68	-11	-4.28
รวม	257	100	257	100		

ปี 2544 ปี 2545

รายได้ต่อครัวเรือนต่อปีต่ำสุด	2,800	บาท	2,000	บาท
รายได้ต่อครัวเรือนต่อปีสูงสุด	610,000	บาท	500,000	บาท
รายได้ต่อครัวเรือนเฉลี่ย	73,368.13	บาท	68,502.13	บาท

ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของสมาชิกบ้านหัวยทรัย

ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่มาจากปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนได้แก่ ค่าอาหาร ค่าน้ำ และค่าไฟฟ้า ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี และค่าปัจจัยด้านค่านิยมต่างๆ ที่ยังคงความรุนแรง และเป็นส่วนที่เพิ่มภาระค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัว อันได้แก่ การผ่อนของใช้ต่างๆ และเรื่องดอกเบี้ยเงินกู้ ซึ่งดูจากข้อมูลแล้วชาวบ้านส่วนหนึ่งได้ย้ายหนี้สินของตนเองออกไปให้เหลือแหล่งหนึ่งน้อยที่สุด ซึ่งส่วนหนึ่งที่ชาวบ้านได้มีการพยายามลดภาระค่าใช้จ่ายของตนเองลงได้แก่ ค่าเหล้า/บุหรี่ และค่าการพนัน ซึ่งจากข้อมูลชาวบ้านได้ลดค่าใช้จ่ายที่ถือเป็นค่าใช้จ่ายพื้นเพื่อยังไปได้ (ดูตารางที่ 6)

ตารางที่ 6
เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสมาชิกบ้านหัวยทรัย
ก่อนและหลังการวิจัย (พ.ศ.2544 และพ.ศ.2545)

รายการ	สำรวจครั้งที่ 2 เดือน มิถุนายน 2544(257 ครัวเรือน)		สำรวจครั้งที่ 4 เดือน มิถุนายน 2545(257 ครัวเรือน)		ผลต่าง	ร้อยละ
	จำนวนเงิน	ร้อยละ	จำนวนเงิน	ร้อยละ		
ค่าไฟฟ้า	524,172	48.67	552,850	51.33	-28,678	-2.66
ค่าน้ำ	117,048	33.20	235,542	66.80	-118,494	-33.60
ค่าอาหาร	7,270,557	47.89	7,610,531	52.11	-339,974	-4.22
ค่าการศึกษา	1,814,433	55.56	1,451,240	44.44	363,193	11-12
การพนัน	776,983	51.41	734,400	48.59	42,583	2.82
ของใช้/เครื่องสำอางค์	-	-	647,416	-	-647,416	-
ผ่อน	1,599,540	37.42	2,675,450	62.58	-1,075,910	-25.16
เหล้า/บุหรี่	1,384,971	59.98	924,180	40.02	460,791	19.96
อื่นๆ	-	-	1,105,984	--	-1,105,984	-
ดอกเบี้ยเงินกู้	2,370,924	49.61	2,408,309	50.39	-37,385	-0.78
รวม	15,858,628	46.36	18,345,902	53.64	-2,487,274	-7.28

จำนวนครัวเรือนสมาชิกบ้านหัวยทรายที่มีค่าใช้จ่ายปัจจัยด้านต่างๆ

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าชาวบ้านได้พยายามลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น, ค่าใช้จ่ายพื้นเพื่อยล่องมากแม้บางอย่างยังต้องพึงปัจจัยการผลิตอยู่บ้างแต่ ชาวบ้านก็หาแนวทางแก้ไขปัญหานี้สินของตนเองอยู่ ดูได้จากการลดจำนวนครัวเรือนในการใช้จ่ายเรื่องน้ำ, การพนัน, เหล้าบุหรี่ ซึ่งสิ่งที่ถือเป็นปัญหาที่ลดไม่ได้แต่ก็พยายามไม่ให้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ได้แก่ ค่าไฟฟ้า, การศึกษา, ผ่อน, ดอกเบี้ยเงินกู้ ซึ่งเมื่อเบริกบเที่ยบกับยอดเงินที่ชาวบ้านจะต้องใช้จ่ายไปนั้น สรุปในส่วนค่าใช้จ่ายจะกระจากอยู่กับครอบครัวไม่เกี่ยวกับครอบครัวเท่านั้น

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสมาชิกบ้านหัวยทราย ก่อนและหลังการวิจัย(พ.ศ.2544 และ พ.ศ.2545)

รายการ	สำรวจครั้งที่ 2 เดือน มิถุนายน 2544(257 ครัวเรือน)		สำรวจครั้งที่ 4 เดือน มิถุนายน 2545(257 ครัวเรือน)		ผลต่าง	ร้อยละ
	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ		
ค่าไฟฟ้า	255	99.22	257	100	-2	-0.78
ค่าน้ำ	187	72.76	158	61.48	29	11.28
ค่าอาหาร	254	98.83	257	100	-3	-1.17
ค่าการศึกษา	129	50.19	142	55.25	-13	-5.06
การพนัน	166	64.59	165	64.20	1	0.39
ของใช้/เครื่องสำอางค์	-	-	211	82.10	-	-
ผ่อน	54	21.01	55	21.40	1	-0.39
เหล้า/บุหรี่	193	75.10	176	68.48	17	6.62
อื่นๆ	-	68.87	87	33.85	-	-
ดอกเบี้ยเงินกู้	142	55.25	199	77.43	57	-22.18

เครื่องคำนวณความสอดคล้องต่างๆ ในครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่าช่วงระยะเวลา 1 ปี ชาวบ้านมีการนำเครื่องคำนวณความสอดคล้องต่างๆ มาใช้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งชาวบ้านเองก็รู้ว่าการนำเครื่องคำนวณความสอดคล้องเข้ามาใช้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหานี้ขึ้น แต่ในทางปฏิบัติชาวบ้านก็ยังคงให้ความสำคัญและจัดหาของใช้ต่างๆ เพื่อคำนวณความสอดคล้องกับตนเอง ซึ่งของบางอย่างชาวบ้านก็รู้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับใช้ในครัวเรือน และของใช้บางอย่างก็เป็นของใช้ที่ฟุ่มเฟือย (มาจากการค่านิยมของชาวบ้านเอง การต้องการเลียนแบบครอบครัวอื่นๆ การรับรู้จากสื่อโฆษณาต่างๆ) ซึ่งก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายและหนี้ซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้ (ดูตาราง 7)

ตารางที่ 8
เปรียบเทียบเครื่องคำนวณความสอดคล้องต่างๆ ในครัวเรือน

ชนิดของใช้	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ	ผลต่าง	ร้อยละ
ทีวี	223	86.77	287	111.97	64	25.2
ตู้เย็น	202	78.60	253	98.44	51	19.84
เครื่องซักผ้า	6	2.33	17	6.61	11	4.28
วีดีโอ	36	14.01	46	17.90	10	3.89
วีดีโอดีดี	42	16.34	91	35.41	49	19.07
เครื่องเสียง	153	59.53	171	66.54	18	7.01
วิทยุ	112	43.58	137	53.31	25	9.73
รถจักรยาน	81	31.52	163	63.42	82	31.9
รถจักรยานยนต์	251	97.67	308	119.84	57	22.17
รถยนต์	49	19.07	59	22.96	10	3.89
เครื่องตัดหญ้า	45	17.51	77	29.96	32	12.45
รถไถ	26	10.12	39	15.16	13	5.04
พัดลม	73	28.40	173	67.32	100	38.92

ตอนที่ 4 แหล่งหนี้ที่ชาวบ้านเป็นลูกหนี้อยู่ (ข้อมูลครั้งที่ 2 – 4 เปรียบเทียบ)

แหล่งหนี้สินที่ชาวบ้านเป็นลูกหนี้อยู่

ผลการศึกษาพบว่าจำนวนครัวเรือนของชาวบ้านหมู่ที่ 4 ในช่วงระยะเวลา 1 ปี ที่ผ่านมา ชาวบ้านมีสมาชิกลดลงในช่วงปลายปี (เนื่องจากแหล่งเงินกู้ต่างๆเริ่มปิดบประมาณและเริ่มจะปล่อยเงินกู้) และจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นในช่วงต้นปี – กลางปี (แหล่งเงินกู้ต่างๆเริ่มปล่อยเงินกู้ให้สมาชิกและสมาชิกเองก็เริ่มทยอยไปขอกู้เงินจากแหล่งเงินกู้) ซึ่งจากข้อมูลจะเห็นว่า ธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์การเกษตรแม่ท่า จำกัด (ธ.ก.ส.)จะมีลูกหนี้เพิ่มขึ้น (ชาวบ้านโดยหนี้ไปอยู่ที่ ธ.ก.ส. เนื่องจากส่วนหนึ่งมาจากการนโยบายของภาครัฐ คือการพักชำระหนี้สินเกษตรกรรายย่อย), สหกรณ์การเกษตรแม่ท่าฯ มีลูกหนี้ลดลง (ชาวบ้านหันไปหาแหล่งเงินกู้ที่ดอกเบี้ยถูกกว่า) , หนี้สิน นอกระบบมีลูกหนี้เพิ่มขึ้น(การสนับสนุนจากนโยบายของรัฐ เช่น เงินกองทุน กชคจ. , เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ และการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนจากการพัฒนาเอกชนต่างๆ ที่เข้ามาส่งเสริมงานกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านอาชีพ ความเป็นอยู่และการสนับสนุนด้านงบประมาณที่มีดอกเบี้ยถูก) และ ช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาชาวบ้านก็พยายามลดภาระหนี้สินของตนลง โดยพยายามให้มีแหล่งหนี้สินน้อยที่สุด และพยายามเร่งชำระหนี้สินของตนเองให้หมดไปโดยเร็ว สังเกตุได้จากชาวบ้านที่ไม่มีหนี้สิน จากปี 2544 มีจำนวนร้อยละ 9.22 และชาวบ้านที่ไม่มีหนี้สินในปี 2545 มีจำนวนเพิ่มเป็นร้อยละ 14.48 (ดูตารางที่ 8)

ตารางที่ 9
เปรียบเทียบแหล่งหนี้สินที่ชาวบ้านเป็นลูกหนี้อยู่
ก่อนและหลังงานวิจัย(พ.ศ.2544 และ พ.ศ.2545)

แหล่งหนี้ของชาวบ้าน	มิถุนายน	ร้อยละ	พฤษจิกายน	ร้อยละ	มิถุนายน	ร้อยละ
257 ครัวเรือน					45	
ธกส.	174	48.60	142	45.95	166	44.50
สหกรณ์ฯ	20	5.59	35	11.33	14	3.75
นอกระบบ	131	36.59	78	25.24	139	37.27
ไม่มีหนี้สิน	33	9.22	54	17.48	54	14.48
รวม	358	100	309	100	373	100

จำนวนครั้งที่เงินกู้

จากการศึกษาพบว่าแหล่งเงินกู้ที่ชาวบ้านกู้จะมีอยู่ 3 แหล่งใหญ่ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร แม่ท้าจำกัด, สหกรณ์การเกษตรแม่ท้าจำกัด, หนี้สินนอกระบบ ซึ่งจากตาราง แหล่งเงินกู้ 1 แหล่ง หมายถึง ชาวบ้านเป็นลูกหนี้อยู่กับ ธ.ก.ส. / สหกรณ์ฯ/หนี้สินนอกระบบ แหล่งที่ 2 แหล่ง หมายถึง ชาวบ้านเป็นลูกหนี้อยู่กับ ธ.ก.ส.+ สหกรณ์ฯ/ ธ.ก.ส.+หนี้สินนอกระบบ / สหกรณ์ฯ+หนี้สินนอกระบบ แหล่งเงินกู้ 3 แหล่งหมายถึง ชาวบ้านเป็นลูกหนี้อยู่กับ ธ.ก.ส.+สหกรณ์ฯ+หนี้สินนอกระบบ ซึ่งจากตารางจะเห็นได้ว่าชาวบ้านของมีการลดจำนวนแหล่งเงินกู้ลงให้เหลือน้อยลง เพราะชาวบ้านของส่วนหนึ่งก็รู้ถึงสาเหตุของปัญหานี้สินว่า มาจากการกู้เงินดอกเบี้ยแพง ซึ่งทางออกที่ชาวบ้านต้องการคือ การหาแหล่งเงินกู้ที่ดอกเบี้ยถูกมาก แทนแหล่งเงินกู้ที่ดอกเบี้ยแพง และการเร่งชำระหนี้สินที่ตนเองมีอยู่ให้หมดไปโดยเร็ว

ตารางที่ 10 จำนวนแหล่งเงินกู้ที่ชาวบ้านเข้าไปขอรู้ยืม

จำนวนแหล่งเงินกู้	จำนวน(2)	ร้อยละ	ครั้งที่ 3	ร้อยละ	ครั้งที่ 4	ร้อยละ
1 แหล่ง	101	39.30	101	39.30	112	43.58
2 แหล่ง	120	46.69	101	39.30	87	33.85
3 แหล่ง	3	1.17	1	0.39	4	1.56
ไม่มีหนี้สิน	33	12.84	54	21.01	54	21.01
รวม	257	100	257	100	257	100

จำนวนเงินกู้ที่ชาวบ้านเป็นหนี้กับแหล่งทุน (257 ครัวเรือน)

จากการศึกษาข้อมูลที่ได้รับจากชาวบ้าน 257 ครัวเรือน (จากชาวบ้านทั้งหมด 297 ครัวเรือน) ตลอดช่วงระยะเวลา 1 ปี ข้อมูลจากแหล่งเงินกู้จริงเบรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้รับจากชาวบ้าน จะเห็นได้ว่า ข้อมูลที่ได้ไม่ตรงกัน เนื่องจากชาวบ้านที่ให้ความร่วมมือให้ข้อมูลมีเพียง 257 ครัวเรือน เท่านั้น ซึ่งชาวบ้านที่มีหนี้สินมีเกือบทุกครัวเรือน, บางครัวเรือนมีหนาแน่นครอบครัว, ชาวบ้านมีกล้าให้ข้อมูลหรือให้ข้อมูลแต่ไม่ทั้งหมด ซึ่งผู้วิจัยเองจึงให้ข้อมูลจากแหล่งเงินกู้จริงเป็นข้อมูลหลัก คือ ธ.ก.ส. และสหกรณ์ฯ ส่วนหนี้สินของระบบ ผู้วิจัยไม่สามารถนำข้อมูลจากแหล่งเงินกู้จริงมาได้ ผู้วิจัยจึงใช้ข้อมูลที่ได้จากชาวบ้าน 257 ครัวเรือน เป็นตัวเบรียบเทียบ ซึ่งจากการจะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีการลดแหล่งเงินกู้ให้เหลือน้อยลง และมีการลดวงเงินกู้ของตนเองให้น้อยที่สุด เพื่อเป็นการลดภาระดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายออกไป และทำให้มีเงินออมเพิ่มมากขึ้นเป็นการสร้างศักยภาพในการชำระหนี้สินของตนเองได้มากขึ้น (ดูตารางที่ 10)

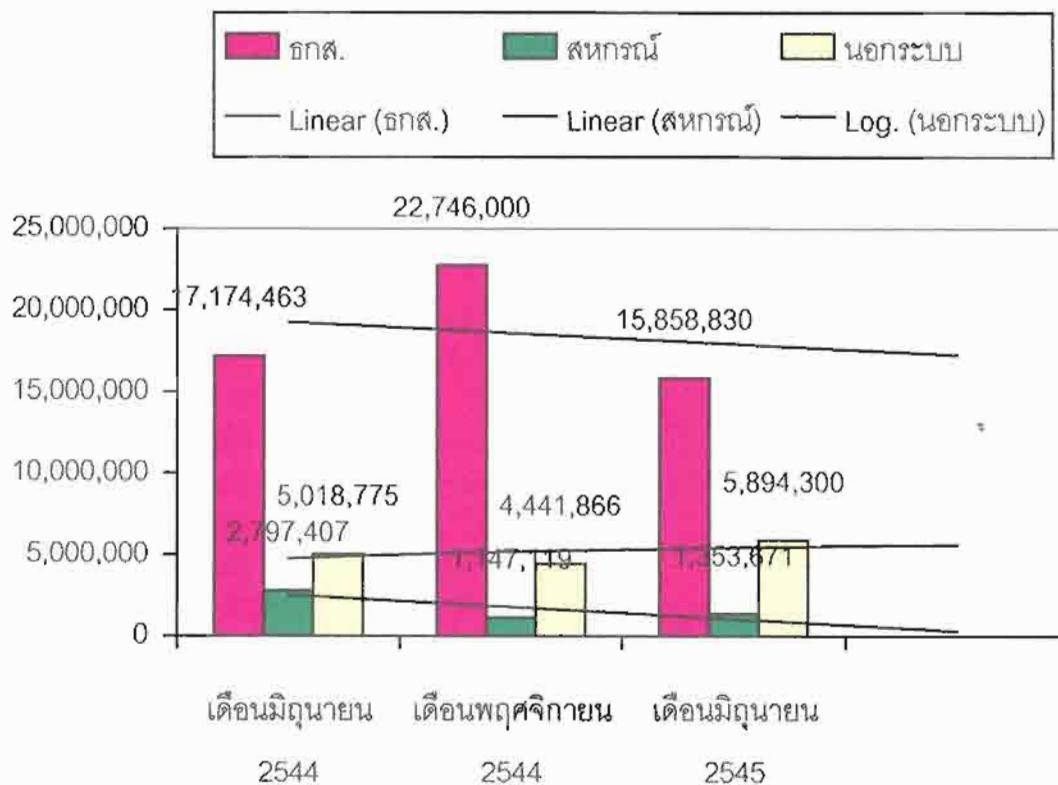
ตารางที่ 11
จำนวนเงินกู้ที่ชาวบ้านเป็นหนี้กับแหล่งทุน (257 ครัวเรือน)

แหล่งหนี้ของชาวบ้าน	มิถุนายน 2544	พฤษจิกายน 2544	มิถุนายน 2545
ธกส.	15,146,500	12,746,000	13,218,336
สหกรณ์ฯ	1,133,500	1,000,400	845,000
นอกระบบ	5,018,775	4,455,366	5,894,300
รวม	24,298,775	18,201,766	19,957,636

หมายเหตุ ข้อมูลตัวเลขหนี้สินที่แสดงนี้คือข้อมูลที่ได้รับจากชาวบ้านจำนวน 257 ครัวเรือน ซึ่งข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากแหล่งหนี้สินจริงๆ คือ

	มิถุนายน 2544	พฤษจิกายน 2544	มิถุนายน 2545
ธกส.	17,174,463	22,746,000	15,858,830
สหกรณ์	2,797,407	1,147,119	1,353,571
อื่นๆ ข้อมูล 257 ครัวเรือน	5,018,775	4,455,366	5,894,300
รวม	24,990,645	28,348,485	23,106,701

ข้อมูลหนี้สินจากแหล่งเงินกู้ต่างๆ

จากแผนภูมิ

- แนวโน้มการหนี้สินจากธนาคารเพื่อการเกษตรในช่วงปีที่ผ่านมาจะเพิ่มขึ้นในช่วงปลายปี และลดลงในช่วงกลางปีเนื่องจากปลายปีแหล่งเงินกู้เริ่มปล่อยเงินกู้และกลางปี ชาวบ้านเริ่มทยอย ชำระหนี้สิน ทั้งจำนวนเงินกู้ที่ชาวบ้านกู้ก็ลดน้อยลงเพื่อให้สอดคล้องเข้ากับนโยบายการส่งเสริม ของภาครัฐ (การพัฒนาชุมชนสินเชื่อเกษตรรายย่อย)

- แนวโน้มการเป็นหนี้สินของชาวบ้านจากแหล่งเงินกู้คือสหกรณ์ฯ จะเห็นได้ว่ามีแนวโน้ม ลดลงเนื่องจากชาวบ้านบางส่วนหันไปให้ความสำคัญกับแหล่งเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยที่ถูกกว่า

- แนวโน้มการเป็นหนี้กับแหล่งเงินกู้นอกระบบมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ไปกู้ กับแหล่งเงินกู้นอกระบบคือแหล่งเงินกู้ที่ดอกเบี้ยต่ำ (การส่งเสริมของภาครัฐที่เข้ามาดึงมือชาว บ้านโดยตรงเข่นเงินกองทุนหมู่บ้าน และการส่งเสริมของภาครัฐโดยผ่านทางองค์กรพัฒนาเอกชน ต่างๆ เช่นเงิน พอช.ฯลฯ)

เปรียบเทียบข้อมูลหนี้สินช่วงเดือนต่างๆ

จากแผนภูมิแห่ง

จะเห็นได้ว่าหนี้สินของชาวบ้านในช่วงกลางปีจะลดลง เนื่องจากชาวบ้านนำเงินมาชำระหนี้สินบางส่วนของตนเอง เพื่อให้หนี้สินช้าระทันตามกำหนด (เดือนกันยายน ของปีงบประมาณ) และหนี้สินก็จะมีเพิ่มมากขึ้นในช่วงปลายปี เนื่องจากแหล่งเงินกู้ต่างๆ เริ่มเปิดให้สมัครกู้ไปกู้ยืมเงิน และสามารถซื้อของก็ได้ สำหรับหนี้สินที่นำมาราชหนี้สินกับแหล่งเงินกู้ในไตรมาสก่อน(ยกหนี้) การยืมเงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบดอกเบี้ยแพงไปกว่าหนี้สินในระบบ แล้วกู้จากแหล่งเงินกู้ในระบบเพิ่มขึ้นเพื่อนำไปชำระแหล่งเงินกู้นอกระบบ(พร้อมดอกเบี้ย) แล้วในช่วงระหว่างปีก็เร่งทยอยนำเงินมาชำระหนี้สินในระบบเพื่อป้องกันการต้องเข้าไปสู่วัฏจักรวงเวียนเดิมๆ

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษากระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยหนี้สินของคนเชื้อสายยังยืน ในครั้งนี้ได้ดำเนินการในชุมชนบ้านห้วยทราย โดยมีวัตถุประสงค์ หลักคือ

1. เพื่อสร้างศักยภาพ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ให้เกิดการรัก หวงแหนบ้านเกิดที่ตนเชื้อสาย อภู
2. เพื่อคนในชุมชนจะไม่ได้เป็นหนี้สิน และไม่สร้างหนี้ให้กับคนเอง
3. เพื่อครอบครัวมีความอบอุ่น, ระบบเครือญาติมากขึ้น
4. เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง
5. เพื่อให้คนในชุมชนตระหนักรถึงข้อเสียของการเป็นหนี้สินและสามารถป้องกันตนเองจากการเป็นหนี้สินได้ โดยไม่ใช้เกิดได้ ไม่จ่ายเกินมี

โดยใช้กระบวนการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเอง

6.1 กระบวนการวิจัย และผลการดำเนินงาน

6.1.1 กระบวนการวิจัย

1. ประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนการลงพื้นที่
2. เทศชี้แจงทำความเข้าใจระดับเขต 12 เขต
3. เก็บข้อมูลหนี้สินครั้งที่ 1
4. เทศวิเคราะห์ข้อมูลในกระบวนการ
5. เทศนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเทศที่ชาวบ้าน (12 เขต)
6. เก็บข้อมูลหนี้สิน ครั้งที่ 2
7. นำเสนอเทศที่ระดับปีอก, หาแนวทางแก้ไขร่วม
8. จัดเวทีกลุ่มสนับสนุนแก้ไขปัญหาโดยมีวิทยากร
9. ได้กลุ่มเป้าหมาย (พ่อบ้าน, แม่บ้าน) กิจกรรมย่อย

พ่อบ้าน

- จัดทำโครงสร้างการทำงาน
- วิเคราะห์ศึกษาปัญหาอุปสรรค การประกอบอาชีพทางเลือกในการประกอบอาชีพ
- ประชุมทุกเดือน
- บัญชีรายรับ - จ่ายในครัวเรือน
- จัดหากองทุนช่วยเหลือสมาชิก
- พยายามลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

แม่บ้าน

- อบรมการนวด
- จัดทำโครงสร้างการทำงาน
- เทศประชุมทุกเดือน
- บัญชีรายรับ – จ่ายในครัวเรือน
- ขออนทัวร์ทุกเดือน
- นาอาร์ฟเสริมอื่นๆ เพิ่มเติม
- พยายามลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

10. เทศประชุมกลุ่มน้ำร่อง (ติดตามงาน)

11. เก็บข้อมูลรายรับ – จ่ายกลุ่มน้ำร่อง(วิเคราะห์)

12. ศึกษาดูงานบ้าน สามชา ต.หัวเสือ อ.แม่ทะ จ.ลำปาง

13. เทศสรุปผลการศึกษาดูงาน

14. เก็บข้อมูลหนี้สินครั้งที่ 3

15. เทศสรุปข้อมูลงานวิจัย ผลการทำงานวิจัย ทีมงาน

16. เทศนำเสนอชาวบ้านระดับหมู่บ้าน

17. จัดทำเอกสารเผยแพร่/ปิดโครงการ
(กิจกรรมที่ทำผ่านมาทั้งหมดทั้งที่มีการติดตามและมีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลชาวบ้าน เพื่อถูกความสนใจของชาวบ้านเป็นระยะๆ)

6.1.2 การดึงคนเข้ามามีส่วนร่วม

การดึงคนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานนั้น

กลุ่มผู้นำ การแลกเปลี่ยนให้ข้อมูลกับผู้นำและสร้างบทบาทการทำงานร่วมกัน

กลุ่มคน การจัดเวทีระดับเขตชึ้นเป็นกลุ่มคนขนาดเล็กซึ่งถือว่าสามารถสื่อสารข้อมูลได้ทั่วถึง ทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเห็นปัญหาในกลุ่มชาวบ้านเพื่อนำไปสู่ความตระหนักรถึงปัญหานี้สิน

การให้เห็นรูปธรรมของการทำงานวิจัย หรือnamธรรมที่เป็นในรูปแบบใดก็ได้แต่สามารถบอกได้ว่าเป็นผลที่ได้จากแก้ไขปัญหานี้สิน

6.1.3 การสร้างการยอมรับให้ผู้ใหญ่

สิ่งสำคัญที่จะเข้าไปสร้างการยอมรับในการทำกิจกรรมงานใดๆ ส่วนหนึ่งคือ ตัวของเยาวชนจะต้องมีการปรับปรุงด้วย หรือเพิ่มศักยภาพการทำงานให้ผู้ใหญ่เกิดการยอมรับ และความมุ่งมั่นในการงานและการให้ผู้ใหญ่เข้ามาร่วมสนับสนุนเสริม(การมีส่วนร่วมการทำงาน)กิจกรรมที่ทำการให้ข้อมูลอย่างต่อเนื่องและให้ชาวบ้านทราบว่าตอนนี้เรากำลังทำอะไรอยู่และไปถึงไหนมากน้อยเพียงใดแล้ว เป็นการสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบของตนเองด้วย โดยต้องเริ่มทำตั้งแต่ครอบครัวก่อน และการสนับสนุนจากครอบครัวในการพัฒนาชุมชน

6.1.4 การพัฒนาทักษะเครื่องมือ

จากเดิมที่มีวิจัยมีการนำเสนอด้วยวิธีเอกสารเป็นหลัก ซึ่งเมื่อนำเสนอด้วยชาวบ้านแล้ว ชาวบ้านรับรู้ข้อมูลไม่ทั่วถึง ไม่เข้าใจเอกสารทำให้ความสนใจในการร่วมทำกิจกรรมมีน้อย ทั้งประสบการณ์การนำเสนอของทีมวิจัยเองในช่วงแรกยังมีน้อยทำให้การนำเสนอไม่ต่อเนื่องด้วย เมื่อมีการสรุปการจัดเวทีดังกล่าวแล้ว ก็มีการหาแนวทางที่จะนำข้อมูลมาปรับปรุง เป็นสื่อที่ให้ชาวบ้านเข้าใจง่าย และสื่อที่ใกล้ตัวชาวบ้าน เพื่อทำให้เวทีจัดมีสีสัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันมากขึ้น เช่นการใช้ตัวหนอน (เปรียบเสมือนหนึ้นสินที่ชาวบ้านเป็นหนี้) ต้นไม้ (เปรียบเสมือนชุมชน) ซึ่งตัวหนอนเข้ามา กัดกินต้นไม้ ไปไม่ทำให้ต้นไม้ผุพัง เป็นต้น ซึ่งเมื่อชาวบ้านดูแลทำให้มีสีสันในการจัดเวทีทำให้ไม่น่าเบื่อ ทั้งการอินคำรามแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นต่างๆ ได้ด้วย เมื่อหลังจากจบเวทีดังกล่าว ชาวบ้านส่วนหนึ่งก็ได้มีการนำข้อมูลไปพูดคุยกันในชุมชน ที่ทำงานของตนเอง และขยายต่อไปสู่คนที่ไม่ได้เข้าร่วมเวที

6.1.5 เรายกขึ้นอย่างไร

จากการวิจัยที่ผ่านทำให้เราได้เรียนรู้หลายอย่าง อย่าง ซึ่งเห็นได้ว่าเรามีความก้าวหน้าขึ้น คือ

- สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนได้ และมีการวางแผนการทำงานเพื่อแก้ไขตามประเด็นปัญหาได้
- ทีมพูดในที่สาธารณะชนได้ และพัฒนาไปถึงการนำเสนออย่างต่อเนื่อง
- มีการพัฒนาสื่อการนำเสนอให้มีความดึงดูดความสนใจ
- มีการปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ชุมชนเกิดการยอมรับ
- ทีมงานที่เคยเป็นปัญหาสังคมนำจุดด้อยของตนเองมาสร้างการยอมรับในชุมชนได้

6.2 ข้อมูลนี้สิน

6.2.1 สาเหตุของหนี้สินที่ชาวบ้านในแต่ละเขตนำเสนอด้วยผู้วิจัยได้รวบรวมไว้โดยไม่ได้เรียงลำดับความสำคัญไว้

1. ราคาสินค้าอุปโภค บริโภคสูง
2. รายได้น้อย รายจ่ายสูง
3. ความอยาก
4. ลั่งลูกเรียน การศึกษา
5. ภาระดอกเบี้ย
6. ผู้เชื้อเพลิงทำให้ต้องซื้อยิ่งเงินจากที่อื่น
5. ปัจจัยการผลิตสูง ราคាពลัตต์ต่ำ
6. ค่านิยม ความฟุ่มเฟือย (ของใช้ เครื่องอำนวยความสะดวก)
7. ทางเลือกด้านอาชีพมีน้อย
8. ที่ทำกินมีน้อย
9. ดินเสื่อม ทำให้ได้ผลผลิตน้อย
10. น้ำไม่พอใช้ ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในที่ดินได้
11. เศรษฐกิจตกต่ำ
12. การเลือกงาน
13. การพนัน(ไก่, นวย, ไฮโล)
14. พ่อค้าคนกลางเอาราษีบ(การกดราคาซื้อ)
15. ยาเสพติด(ไม่ถือเป็นปัญหาที่ใหญ่)
16. ราคาน้ำมันแพง

6.2.2 แหล่งหนี้สินของชาวบ้าน

แหล่งหนี้สินที่พบในบ้านหัวทยาย ส่วนใหญ่คือ (เรียงจากมาก - น้อย)

- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแม่ท่า จำกัด (ธ.ก.ส.)
- สหกรณ์การเกษตรแม่ท่า จำกัด
- ผู้ยืมจากญาติ พี่น้อง (หันมีดอกเบี้ย และไม่มีดอกเบี้ย)
- เงินกู้จากกองทุนคอมทัพย์ (ดอกเบี้ยร้อยละ 2, 1.5, 1 ต่อเดือน)
- เงินกู้จากนายทุนที่อยู่ในชุมชน (ดอกเบี้ยร้อยละ 5, 3 ต่อเดือน)
- เงินกู้จากนายทุนที่อยู่นอกชุมชน (ดอกเบี้ยร้อยละ 5, 3 ต่อเดือน)

6.2.3 วิเคราะห์หนี้สินมาจากการไฟฟ้าบ้าง (โดยเรียงลำดับความสำคัญจากมาก – น้อย)

- ค่านิยม ความอยาก
- ปัจจัยการผลิต ราคาพืชผล
- ระบบการศึกษา สงสัยเรียน
- ดอกเบี้ย การอุดหนี้เชื้อเพลิง
- ยาเสพติด อบายมุข
- การพึ่งพาปัจจัยภายนอกชุมชนมากเกินไป
- ทางเลือกด้านอาชีพมีน้อย
- เศรษฐกิจทางท้า

6.3 ข้อมูลหนี้สินนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกจริงหรือ?

6.3.1 นิยาม “จิตสำนึก” คือ ความคิด/แนวคิด/ความรู้สึกที่อยู่ภายในร่างกายของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่างๆ และสามารถสร้างขึ้นมาเองได้

6.3.2 วิธีการเข้าไป/สร้างจิตสำนึก

- การเข้าไปสร้างกระบวนการให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาร่วมกัน
- ให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมในการแลกเปลี่ยนปัญหาและร่วมคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยนำปัญหาที่ชาวบ้านมี ประสบอยู่มาพูดคุย
- การนำข้อมูลหนี้สินจากแหล่งทุนต่างๆ มาให้ชาวบ้านทราบ แลกเปลี่ยนปัญหาสาเหตุของการนำเงินมาใช้
- สร้างกระแสเรื่องการลดหนี้สินนำไปสู่การปลดปล่อยหนี้สินของคนในชุมชนโดยยกมาเป็นตัวอย่าง
- วิเคราะห์ร่วมกับชาวบ้านให้เห็นผลกระทบของการเป็นหนี้สิน
- การเก็บข้อมูลหนี้สินจากชาวบ้านแล้ว นำมาเสนอให้ชาวบ้านทราบถึงสาเหตุการเป็นหนี้สิน และการเข้าไปแลกเปลี่ยนพูดคุยกับชาวบ้านเป็นรายครัวเรือน ทำให้ทราบปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านได้
- การสร้างความตื่นตัวเนื่องของงานที่ทำ (ให้ข้อมูล และการทำงานของชาวบ้านแต่ละกลุ่ม ทั้งข้อมูลหนี้สินที่ชาวบ้านมีอยู่ ให้เห็นแนวโน้มของการเพิ่ม / ลดหนี้สินด้วยวิธีการของชาวบ้าน)
- การให้ความสนับสนุนจากองค์กรทั้งใน / นอกชุมชน ในการพัฒนาจิตสำนึกของชาวบ้าน

6.3.3 ผลที่ได้รับจากการเข้าไปสร้างจิตสำนึก

- หนึ่งสินคดลง
- ได้กลุ่มชาวบ้านที่สามารถพัฒนาการเป็นผู้นำในการเข้าไปสร้างจิตสำนึก
- กลุ่มน้ำร่อง พ่อบ้าน / แม่บ้าน ลดค่าใช้จ่ายที่เป็นส่วนฟุ่มเฟือยของครอบครัวลงได้
- มีการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาชุมชน / ครอบครัว ในการเฝ้าระวังเรื่องการเข้าไปสร้างกระบวนการเป็นหนึ่งสินที่เรื่องรัง
- ชาวบ้านมีการตื่นตัว เห็นปัญหานี้สิน ว่าควรจะได้รับการแก้ไข (แม้ว่าจะยังไม่เข้าถึงจิตสำนึกที่แท้จริง แต่อย่างน้อยก็มีความต้องการลดภาระหนี้สินให้กับตนเองลง)

6.3.4 เงื่อนไข / ปัจจัย

ปัจจัยที่สำคัญในการให้ชาวบ้านตระหนักรถึงปัญหานี้สินคือ

- ข้อมูลตัวเลขการเป็นหนี้สินจากแหล่งทุนจริง เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ชาวบ้านให้
- กลุ่มน้ำร่องที่หาแนวทางลด (ผลสำเร็จของการหาแนวทางแก้ไขปัญหา) ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม (ว่ามีอะไรบ้างให้ชาวบ้านทราบ)
- การบันทึกรายรับ – จ่ายประจำวันของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เห็นว่าแต่ละวันค่าใช้จ่ายที่เราจ่ายไปมีอะไรบ้าง และสามารถลดได้หรือไม่ ส่วนรายรับที่เราได้เพียงพอกับความต้องการของเรารึไม่ และทำให้ทราบว่าเราจะวางแผนการใช้จ่ายในรอบวัน / เดือนต่อไปอย่างไรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
- การทำความเข้าใจกับคนในครอบครัวให้รู้ถึงสาเหตุของปัญหานี้สินร่วมกัน ซึ่งถือเป็นการลดความกดดันได้ในครอบครัว ว่าค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่มาจากใคร เรื่องอะไร และตอนนี้ครอบครัวเรามีภาระหนี้สินเท่าไร และเราควรหาแนวทางแก้ไขร่วมกันอย่างไร เพื่อทุกคนจะได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

6.4 ผลกระทบที่ได้จากการวิจัย

6.4.1 ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ก่อน – หลังงานวิจัย

ก่อน ชาวบ้านไม่ค่อยรู้จักงานวิจัยของงานวิจัยเป็นงานวิชาการที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าถึงและมีการเก็บข้อมูลอยู่เสมอแต่ไม่เห็นผลประโยชน์ที่จะส่งกลับมาให้ชุมชน ชาวบ้านคิดว่างานวิจัยเป็นการเอาข้อมูลไปขาย การให้ข้อมูลของชาวบ้านไม่ค่อยที่จะให้ข้อมูลหรือให้ข้อมูลที่ไม่เป็นจริง เพราะกลัวว่าจะเข้าข้อมูลไปทำไม่ดีกับตัวชาวบ้านเอง ทั้งความเชื่อถือในกลุ่มเยาวชนก็มีน้อย เพราะมองว่าเยาวชนมีประสบการณ์น้อยกว่าจะมาสอนผู้ใหญ่ไม่ได้ การดำเนินชีวิตของชาวบ้านเองก็ดำเนินแบบชีวิตทางเข้ากินค่าและหาเงินใช้หนี้สินโดยไม่มีการวิเคราะห์ถึงผลกระทบและสาเหตุของกระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยชาวบ้าน

หนึ่งสินี่ว่าเกิดจากอะไรต่างคนต่างทำงานโดยไม่ได้มาแลกเปลี่ยนพูดคุยถึงปัญหานี้สินี่ ซึ่งเป็นปัญหาที่ใกล้ตัว

หลัง ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและมีการได้รับข้อมูลอย่างต่อเนื่องที่ชาวบ้านไม่สามารถได้รับรู้จากงานวิจัยทั่วไป ชาวบ้านได้รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้นโดยผลการศึกษาวิจัยชาวบ้านเป็นคนได้รับประโยชน์ ทางทีมเยาชนชาวบ้านได้มีการยอมรับมากขึ้น ทุนชุมชนให้โอกาสกับทีมเยาชนได้แสดงความคิดเห็นถึงเรื่องต่างๆ มากขึ้น ซึ่งส่วนระหว่างวัยลดลง คนในชุมชนมีการวิเคราะห์ถึงสถานะ ผลกระทบของปัญหานี้สินี่มากขึ้น และทางบ้องกันตอนเองจากการเป็นหนึ่งสินี่ได้ รวมทั้งมีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมเพื่อชุมชนมากขึ้น จำนวนหนึ่งสิบของชาวบ้านก็ลดลง ชาวบ้านให้ความสำคัญกับปัญหานี้สินี่มากขึ้น

6.4.2 ปัญหาอุปสรรค และวิธีการแก้ไขปัญหา

- เด็กจะสอนผู้ใหญ่ไม่ได้ เพราะยังมีการยึดถือผู้อาวุโสกัน (ผู้ใหญ่ชอบน้ำร้อนมาก่อน เด็กจะไปร้อนไวมากกว่าผู้ใหญ่ได้) ซึ่งเมื่อเข้าไปทำกิจกรรมช่วงแรกบางครั้งทีมก็ยังโดนผู้ใหญ่ว่าให้ ซึ่งส่งผลไปถึงความร่วมมือในด้านการให้ข้อมูลต่างๆ จากชาวบ้าน ซึ่งทางทีมได้นำปัญหาดังกล่าวมาแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน และพยายามปรับปรุงตนเองให้มีความรับผิดชอบ ช่วงเหลืองานสังคม ให้ผู้ใหญ่เห็นความตั้งใจจริงว่าเราต้องการจะศึกษาและแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง ซึ่งมาระยะหลังทีมงานทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องผู้ใหญ่ก็เริ่มยอมรับมากขึ้น
- ต้องการยึดอาชีพที่ง่ายๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่อยากจะหลุดพ้นจากอาชีพเชิงเดียว คือปลูกข้าวโพดฝักอ่อน แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าไม่มีอาชีพอื่นที่มีรายได้ที่แน่นอน และมีตลาดรองรับได้เท่าการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน ชาวบ้านก็เลยไม่กล้าเสี่ยง เพราะกลัวขาดทุน, ไม่อยากกลับไปเริ่มต้นกับอาชีพที่ไม่มีความแน่นอน (ไม่กล้าเสี่ยง) แนวทางแก้ไข คือนำข้อมูลการทำกิจกรรมหลากหลายอาชีพมาให้ชาวบ้านศึกษา และข้อมูลตัวเลขต้นทุนการปลูกข้าวโพดฝักอ่อนในรอบหนึ่งๆ มาให้ชาวบ้านดู (ต้นทุนการผลิตลดลงจนเก็บเกี่ยวและได้รับเงินรุ่น) เพื่อให้ชาวบ้านสามารถวิเคราะห์ได้ว่าควรจะปลูกข้าวโพดในรุ่นใดจึงจะได้กำไร และไม่ควรปลูกในรุ่นใด เพราะมีความเสี่ยงต่อการขาดทุนสูง(ข้าวโพด 1 ปีสามารถปลูกได้ถึง 4 – 5 รอบ/รุ่น) ซึ่งเมื่อสำรวจข้อมูลครั้งที่ 4 ชาวบ้านลดจำนวนรอบการปลูกข้าวโพดลงตามความเป็นไปได้ของสภาพดิน และความเสี่ยงเพิ่มขึ้น

- ไม่ต้องการรวมกลุ่มทำงานร่วมกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังติดปัญหาเรื่องการส่งเสริมการรวมกลุ่มของภาครัฐแล้วนำสิ่งของหรือเงินมาให้ชาวบ้านทำกิจกรรมร่วมกัน (ไม่ใช่ความต้องการของชาวบ้านโดยตรง เป็นการสร้างแรงดึงดูดใจให้ชาวบ้านมาร่วมกลุ่มกันเท่านั้น) เมื่อคำนึงการไปช่วงระยะเวลาหนึ่งชาวบ้านเริ่มมีปัญหาและลาออกจากกลุ่มทำให้กลุ่มล้ม塌รายไป (มีหลายครั้ง) ทำให้ชาวบ้านเมื่อพูดถึงกลุ่มจึงมีการเบื่อหน่าย ส่วนใหญ่ต้องการทำกิจกรรมแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง วิธีแก้ไขปัญหา ทีมงานจะให้ข้อมูลเรื่องการทำกิจกรรมในรูปกลุ่มแต่ไม่ได้เสนอให้ชาวบ้านรวมกลุ่มให้ทำกิจกรรมได้กิจกรรมหนึ่ง แต่จะให้ชาวบ้านเป็นคนเสนอความต้องการของตนเองว่าต้นเองต้องการจะทำอะไร และทำในรูปกลุ่มหรือทำในรูปของการแก้ไขด้วยตนเอง (ความต้องการ / สมควรใจของชาวบ้าน) ซึ่งการทำในรูปกลุ่ม(กลุ่มน้ำร่องฯ)ช่วงแรกก็มีปัญหาบ้างแต่กลุ่มก็มีพัฒนาการของตนเอง หากเราไม่เข้าไปสร้างบทบาทของตนเองให้ชาวบ้านยึดติดมากจนเกินไป ชาวบ้านจะมีการแลกเปลี่ยนและแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองแล้วจะไม่สมบูรณ์แต่ยังน้อยชาวบ้านก็เกิดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเป็นการสร้างผู้นำ/แกนนำในกลุ่มนั้นๆไปในตัว
- การยอมรับในการทำงานของกลุ่มเยาวชนมีน้อย เนื่องจากชาวบ้านยังยึดภาพเด็กในอดีต ที่มีแต่ความก้าวร้าว เกเร สร้างปัญหาให้กับทุกคน แล้วอยู่ๆ จะมาสอนให้ผู้ใหญ่เห็นปัญหานี้สิน ซึ่งผู้ใหญ่เองก็ไม่มีความเชื่อมั่นในการทำงานของเยาวชนเท่าไนก ซึ่งแนวทางแก้ไขคือ การปรับปรุงตนเองของกลุ่มเยาวชนการสร้างการยอมรับ เริ่มตั้งแต่ครอบครัวของตนเองเป็นต้นไปจึงถึงญาติมิตรคนรอบข้าง ตลอดจนสังคม ว่าเราสามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสังคมได้ และสามารถช่วยเหลือสังคมได้(ยกปมด้อยของตนเอง มาสร้างเป็นปมเด่น)
- การทำงานเฉพาะกลุ่มได้กลุ่มนี้ไม่สามารถทำให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ทั้งหมด จากการทำงานที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าแม้ทีมเยาวชนจะดำเนินงานไปได้ส่วนหนึ่งแต่สิ่งสำคัญคือการให้การสนับสนุนจากผู้ใหญ่ / ผู้นำในทุกคนที่จะเป็นตัวเสริมให้งานดำเนินไปได้ดียิ่งขึ้น เพราะผู้ใหญ่เองสามารถสื่อสาร กับผู้ใหญ่ด้วยกันเอง ได้ดีกว่าเด็กไปให้ข้อมูลหรือ แลกเปลี่ยนกับชาวบ้านเอง แนวทางแก้ไขปัญหาคือ การดึงผู้ใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและพูดคุยสร้างกระบวนการภารกับผู้ใหญ่/ผู้นำให้มีความเข้าใจเหมือนกัน แล้วผู้ใหญ่ / ผู้นำเองจะเป็นสื่อที่จะนำไปขยายให้ทีมงานได้
- การสร้างเครื่องมือนำเสนอ กับชาวบ้าน ถือเป็นสิ่งที่สำคัญมากส่วนหนึ่ง เนื่องจากที่ผ่านมาทีมงานไม่ได้ให้ความสำคัญกับสื่อ มีการนำเสนอชาวบ้านเป็นข้อมูลที่เป็นเชิงตัวเลข / ตัวหนังสือ ซึ่งเมื่อนำเสนอในเวทีแล้ว ชาวบ้านเข้าใจยากทำให้ชาวบ้านเบื่อ

หน่วยไม่ให้ความสนใจ และดูเหมือนจะรู้สึกว่าเป็นข้อมูลที่พูดข้ามไปข้ามมา(คนพูดก็งง กับข้อมูลเอง) ซึ่งแก้ไขโดยการนำเสนอข้อมูลสื่อ ที่เป็นในเชิงสร้างสรรค์ การสร้างมุข ตอกให้ชาวบ้านเกิดความเพลิดเพลินในการเรียนรู้ข้อมูล เป็นการซึ่งชั้นข้อมูลได้เป็นอย่างดี ดูได้จากหลังการจัดเวทีชาวบ้านจะมีการนำข้อมูลไปแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในร้าน ที่คนเองทำงานร่วมกับผู้อื่นอยู่

6.4.3 สาเหตุที่ทำให้เกิดความสำเร็จ / ไม่สำเร็จในงานนี้น่า

งานวิจัยนี้สินถือว่าก่อให้เกิดประโยชน์กับทีมงานและคนในชุมชนหลายๆ ด้านซึ่งถือว่าเป็นความสำเร็จในการทำงานวิจัย อันได้แก่

- ทีมเยาวชนมีการพัฒนาฯ / ปรับปรุงแก้ไขตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสังคม มากขึ้น เพราะทีมมีการกลับมาของถึงข้อกพร่องของตนเองที่ทำให้สังคมไม่ยอมรับแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น (โดยสร้างปมด้อยในอดีตของตนเอง ให้เป็นปมเด่นสามารถสอนคนรุ่นหลังได้)
- การที่จะทำงานได้งานหนึ่งให้บรรลุผลสำเร็จได้ สิ่งสำคัญคือการสร้างความต่อเนื่องของงานที่ทำ และให้ชาวบ้านเห็นข้อมูลอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดการกระตุ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะทำให้สามารถซึ่งชั้นงานได้บ้างไม่มาก ก็น้อย เพราะการที่จะทำงานกับคนหมู่มาก และทำเรื่องแนวคิดด้วยนั้น ความจริงใจ และความตั้งใจเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด
- การสร้างทักษะการทำงานของตนเองให้เกิดการยกระดับการเป็นผู้นำ การพูดนำเสนองาน ซึ่งถือเป็นความสำเร็จที่เห็นได้อย่างชัดเจน ทีมงานมีการกล้าคิด กล้าแสดงออก ในที่สาธารณะ มีการนำเสนอที่มีเหตุผล มีการพัฒนาสื่อต่างๆ ให้ข้อมูลชาวบ้านเข้าใจในงานมากขึ้น ซึ่งเนื่องมาจากการสนับสนุนและการพูดคุยเห็นปัญหาร่วมกัน ทำให้มีการเกิดแนวคิดที่จะประยุกต์งานให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น
- มีการนำข้อมูลมาพัฒนาให้เกิดประสบการณ์เรื่อยๆ มีการวางแผนการทำงานล่วงหน้า มีความรอบคอบในการทำงานมากขึ้น

แต่ปัญหาที่ทำให้งานไม่สำเร็จตามเป้าหมายที่ทางทีมงานได้คาดหวังไว้ อันได้แก่

- ความคาดหวังของทีมงานต่อชาวบ้านที่จะเข้าใจและมีความตระหนักรถึงปัญหานี้สิน สูงเกินไป เพราะมุ่งมองของทีมงานคิดว่าเป็นเรื่องง่ายๆ แต่ความเป็นจริงแล้วไม่ใช่
- ดูถูกการผลิตของชาวบ้านทำให้การทำงานของทีมงานไม่ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ในบางช่วงเนื่องจากชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับอาชีพมาก เพราะเป็นเรื่องปากท้องของชาวบ้าน

- งบประมาณในการจัดกิจกรรมล่าช้าทำให้ดำเนินการไม่ได้ตามช่วงเวลาที่เหมาะสมเลยทำให้ขาดความต่อเนื่องของงาน ผลให้ต้องมีการสร้างกระบวนการภารกิจบ้านใหม่
- ปัญหาของทีมเยาวชนต้องรับผิดชอบกับครอบครัวในบางช่วงมากขึ้นทำให้มีเวลาในการเข้าร่วมทำกิจกรรมน้อยลงส่งผลให้งานที่ได้รับมอบหมายไม่สมบูรณ์

6.5 ข้อเสนอแนะ / แนวทางวิจัยต่อ

6.5.1 เรื่องอะไรที่เยาวชนเห็นว่าสามารถทำได้

จากการทำงานเรื่องกระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยตนของจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน ตลอดช่วงระยะเวลา 1 ½ ปีที่ผ่านมาของกลุ่มเยาวชนนั้น ทีมงานได้รับประสบการณ์บทเรียนหลายอย่าง ซึ่งเป็นส่วนต่อที่ทำให้กลุ่มสามารถพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสังคม/คนในชุมชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งแม้ที่ทำจะถือว่าเป็นงานหนักพอสมควรสำหรับกลุ่มเยาวชน แต่บทเรียนที่เราได้คือ หากเรามีความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานและทีมงานเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้การทำงานบรรลุไปได้ ถึงแม้งานจะยากลำบากแค่ไหนก็ตาม ซึ่งจากการทำงานที่ผ่านมาเราได้ค้นพบว่าประเด็นงานศึกษาเรื่อง “กระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยตนของจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน” นั้น เคพะเพียงกลุ่มคนใด กลุ่มคนหนึ่งที่ทำ ไม่สามารถทำให้งานบรรลุไปได้ สิ่งสำคัญคือความร่วมมือ / เข้าใจของคนในชุมชนเอง และความเชื่อถือของคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างการยอมรับและการร่วมมือการทำงาน ผู้ใหญ่/ผู้นำในชุมชนควรเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้มากขึ้น ซึ่งงานที่ทางกลุ่มเยาวชนเห็นว่าเหมาะสม และสามารถเข้าไปสร้างกระบวนการภารกิจกลุ่มเป้าหมายให้เกิดการเห็นผลเร็ว และมีผลได้ในระยะยาวคือการเข้าไปสร้างกระบวนการภารกิจกลุ่ม ยุวชน (เด็กอายุ 7 ปี – 15 ปี) ซึ่งถือเป็นวัยที่รับรู้และศึกษาการเปลี่ยนแปลงตามกระแสสังคมโลกปัจจุบัน หากเด็กเข้าไปสูงเรียนรู้แล้วก็จะนำความรู้นี้ไปต่อยอดต่อไป ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่อไปได้ในอนาคต ซึ่งกลุ่มเยาวชนเองเห็นว่าการจะเข้าไปสร้างจิตสำนึกของคนได้ ควรเริ่มปลูกจิตสำนึกตั้งแต่เด็กขึ้นไป เพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ในวันข้างหน้า

6.5.2 ผู้ใหญ่คิดงานต่อไปอย่างไร

แม้งานวิจัยจะหมดไป แต่ก็กลุ่มผู้ใหญ่ที่ทางทีมวิจัยได้เข้าไปสร้างกระบวนการภารกิจยังมีการทำแผนการทำงานของกลุ่มอยู่ ซึ่งสิ่งสำคัญที่กลุ่มมองคือการที่จะให้ชาวบ้านหันมาให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาของหนี้สินให้ชัดเจนนั้น กลุ่มจะต้องทำกิจกรรมและให้หน้างานออกมาระบุรุษรวมกัน ซึ่งเมื่อกลุ่มมีการทำกิจกรรมและมีความชัดเจน เข้าใจในเรื่องปัญหานี้สินแล้ว จึงจะสามารถ

เข้าไปสร้างความเข้าใจ/จิตสำนึกับกลุ่มคนชาวบ้านได้ (เพราะเชื่อว่าหากจะทำงานให้เกิดประสิทธิภาพครอบครัวเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องเริ่มต้นทำความเข้าใจให้ชัดเจน)

6.6 ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการวิจัยการพัฒนา

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่าปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลต่อความสำเร็จของงานวิจัย คือ

1. การโอนเงินงบประมาณการทำกิจกรรมของแหล่งทุน ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้งานล่าช้า ไม่ตรงตามกำหนดการที่ทางทีมวิจัยได้วางไว้ เป็นส่วนให้งานออกมายังไงคือประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร
2. ช่วงเวลาในการทำกิจกรรมกับชาวบ้าน ซึ่งทีมงานขาดการวางแผนการทำงานให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ในช่วงฤดูกาลต่างๆ เช่นบางครั้งทำกิจกรรมในช่วงฤดูกาลทำนา ชาวบ้านจึงไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรม หรือไม่เกิดกิจกรรมช่วงฤดูฝน ซึ่งทำให้เป็นอุปสรรคต่อการทำงานเป็นอย่างมาก

สิ่งสำคัญที่ทางทีมวิจัยเห็นว่า ควรจะปรับปรุงแก้ไขคือ

1. การกำหนดช่วงเวลาการทำกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพภูมิปัญญาที่ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน โดยศึกษาข้อมูลจาก การประกอบอาชีพของชาวบ้าน ช่วงเวลาที่ชาวบ้านว่าง ฤดูกาลที่เหมาะสม เป็นต้น
2. การจัดหมวดกิจกรรม และงบประมาณควรให้มีความสอดคล้องกันอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพราะจะมีผลต่อการทำกิจกรรมงานนั้นๆ ไปด้วย

6.7 แนวทางการวิจัยและพัฒนาในอนาคต

1. การศึกษาภารกุ่มนำร่องฯ(พ่อบ้าน,แม่บ้าน)ในประเด็นหัวข้อ"การทำงานในรูปแบบกลุ่มสมาชิก จะสามารถสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สินได้หรือไม่ย่างไร" เนื่องจากกลุ่มทั้ง 2 ได้มีการพัฒนาและมีความพร้อม เข้าใจถึงปัญหาอยู่พอสมควร ซึ่งก็กำลังหาแนวทางแก้ไขปัญหา(ลองผิด,ลองถูก) และข้อมูลบางส่วนก็มีอยู่บ้างแล้ว หากได้เข้ามาสนับสนุนติดตามพุทธิกรรมการทำงานอย่างต่อเนื่องจะทำให้เห็นผลได้เร็วขึ้น
2. การศึกษากลุ่มเยาวชน / ยุวชนในการศึกษาถึงการเข้าไปสร้างกระบวนการปลูกจิต สำนึกรักให้มีความตระหนักรถึงปัญหานี้สิน และการป้องกันตนเองให้เกิดหนี้สินได้ในอนาคต ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องที่พูดคุย, การสร้างกิจกรรมอย่างต่อเนื่องโดยแทรกประเด็นเนื้อหา และการศึกษาพุทธิกรรมการกินการอยู่ ของเด็กเหล่านั้น ตลอดถึงการเลี้ยงดูของครอบครัว ซึ่งจะนำไปสู่การตอบคำถามได้ว่า "ปัจจัยที่ทำให้เด็กมีจิตสำนึกรักในการไม่เข้าไปสูงเกินของปัญหานี้สินได้อย่างไร"

บรรณานุกรม

จันทร์ศรี สมวิลาศ 2536. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงคืนสินเชื่อการเกษตรของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต(เกษตรศาสตร์) สาขาวิชาสังเสริมการเกษตร

ฝ่ายวิจัยธุรกิจและสังคมเกษตร 2531. รายได้ – รายจ่าย ของเกษตรกร ปีเพาะปลูก 2529 / 30. กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

คณะกรรมการธิการการเกษตรและสหกรณ์สภាភัฒนาชนบท 2533. ปัญหานี้สินของเกษตรกร. กองการพิมพ์ สำนักงานเลขานุการรัฐสภา.

ปรีชา แซรี 2539. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงนี้เงินทุนของเกษตรกรลูกค้า อ.ก.ส. ในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. เชียงใหม่: วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาวิชาสังเสริมการเกษตร.

สุเทพ แสนมงคล 2543. การก่อตัวของ"ความสัมพันธ์เชิงหนี้สิน" ในหมู่ชาวนาผู้ผลิตพืชพานิชย์ เขตอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

กลุ่มงานวิจัยระบบพัฒนาไร่นา 2536. หนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ปีเพาะปลูก 2534/35. กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

นนท์ โลภิชชานนท์ 2543. ความสำคัญในอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่: วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต(เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ฝ่ายวิจัยระบบพัฒนาไร่นา 2534. หนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ปีเพาะปลูก 2531/32. กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

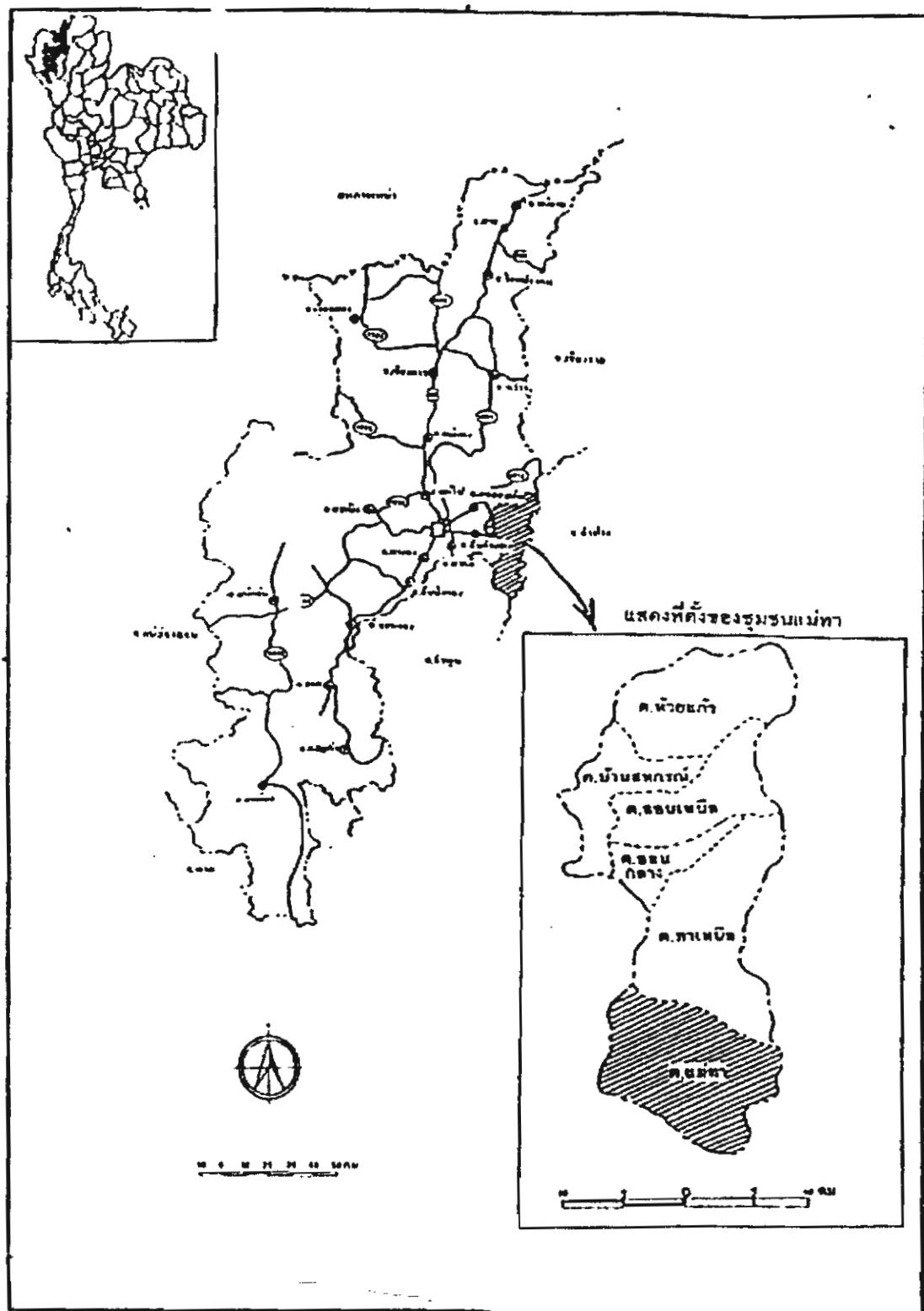
พิชณ์ นิตย์สมอ. 2538 บทบาทของ อ.ก.ส. กับปัญหานี้สินເກົ່າຕອກ. ວາງສາດ อ.ก.ສ. 17(4):24.

ທອງໄຈນ໌ ຂ່ອນຈັນທີ. 2521. អລັກເສດຖະກິດ. กรุงເທິງ: ໄກສາວັດນາພານີ້ການພິມປົງ.

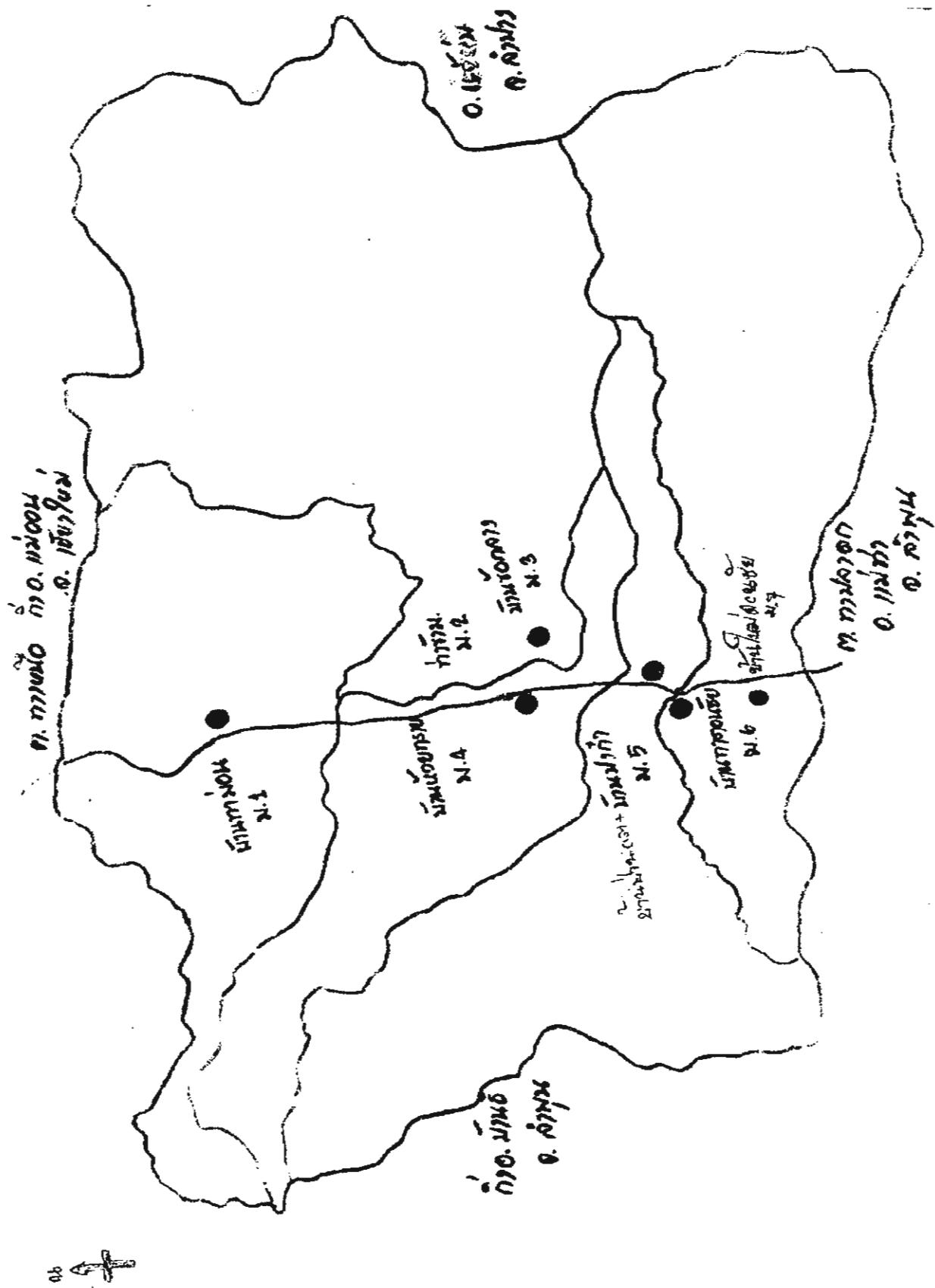
มหาวิทยาลัยສູງໂທຍະຮ່ວມາລິຫານ. 2531. ຄວາມຮູ້ທີ່ໄປເກີຍກັບສະກອນ. กรุงເທິງ: ໂຮງພິມປົງ.
มหาวิทยาลัยສູງໂທຍະຮ່ວມາລິຫານ.

ภาคผนวก

แผนที่ที่ตั้งของชุมชน

กระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน

กระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน

รายชื่อคณะกรรมการมุ่นบ้าน
ซึ่งเป็นทีมที่มีบทบาทในการเข้ามาหนุนเสริมให้งานวิจัยดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

1. นายคำ	ปันติปุ่ง	หัวหน้าเขต 1
2. นายไฟบูลย์	บุญมาอุป	หัวหน้าเขต 2
3. นายสมจิตรา	อุปคำแดง	หัวหน้าเขต 3
4. นายวิโรจน์	ทพรม	หัวหน้าเขต 4
5. นายมา	ยืนน้อย	หัวหน้าเขต 5
6. นายสิงห์ทอง	สุดใจ	หัวหน้าเขต 6
7. นายศรีมูล	สุทธนิล	หัวหน้าเขต 7
8. นายเรืองเดชา	อะตีตะ	หัวหน้าเขต 8
9. นายคำชา	ไชยชา	หัวหน้าเขต 9
10.นายสุเมธ	อุปคำแดง	หัวหน้าเขต 10
11.นายประเสริฐ	ผัดอุป	หัวหน้าเขต 11
12.นายสรชัย	กันอะดา	หัวหน้าเขต 12

แบบสำรวจข้อมูลนี้สินของชาวบ้านครั้งที่ 1

แบบสอบถาม

การเป็นหนี้สินของชาวบ้านหัวยทราย

จำนวนสมาชิกในครอบครัว

จำนวน คน ชาย คน หญิง คน

อาชีพหลัก.....

อาชีพเสริม.....

จำนวนหนี้สินและแหล่งทุนที่ถูกยืม

ธกส.	บาท	ดอกเบี้ย	%
สหกรณ์	บาท	ดอกเบี้ย	%
อื่นๆ(หนี้นอกระบบ)	บาท	ดอกเบี้ย	%
.....	บาท	ดอกเบี้ย	%
.....	บาท	ดอกเบี้ย	%

รายรับ ประมาณ บาท ต่อ วัน

รายจ่าย ประมาณ บาท ต่อ วัน

การพนัน เล่น ไม่เล่น

จำนวน บาท ต่อ เดือน

เหล้า	☐	ดื่ม	☐	ไม่ดื่ม	ถ้าดื่มประมาณ	บาท ต่อ วัน
บุหรี่	☐	สูบ	☐	ไม่สูบ	ถ้าสูบประมาณ	บาท ต่อ วัน

มีบุตรกำลังเรียนหนังสือ คน ค่าเล่าเรียน บาท ต่อ เดือน

มีบุตรที่กำลังทำงานอยู่ คน เงินเดือน บาท ต่อ เดือน

มีบุตรที่ไม่ทำงาน คน

เขต

แบบสำรวจข้อมูลน้ำสินของชาวบ้าน ครั้งที่ 2 – 3

แบบสำรวจข้อมูลการเป็นน้ำสินของชาวบ้าน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

หัวหน้า..... คน ชาย..... คน หญิง..... คน

อาชีพหลัก.....

อาชีพเสริม.....

ข้าวโพดฝักอ่อน ปลูก ไม่ปลูก

กรณีปลูกข้าวโพด

ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน..... รุ่น (กีครั้ง / ปี)

รุ่นที่ 1 ขายได้..... บาท ระยะเวลาปลูกถึงขาย..... เดือน / วัน

รุ่นที่ 2 ขายได้..... บาท ระยะเวลาปลูกถึงขาย..... เดือน / วัน

รุ่นที่ 3 ขายได้..... บาท ระยะเวลาปลูกถึงขาย..... เดือน / วัน

รุ่นที่ 4 ขายได้..... บาท ระยะเวลาปลูกถึงขาย..... เดือน / วัน

รายได้อายุ่งอื่น..... บาท ต่อ..... วัน..... เดือน

รายได้อายุ่งอื่น..... บาท ต่อ..... วัน..... เดือน

ค่าใช้จ่ายประจำ

ค่าไฟฟ้า ประมาณ..... บาทต่อเดือน

ค่าน้ำ ประมาณ..... บาทต่อเดือน

ค่าอาหาร ประมาณ..... บาทต่อวัน

ค่าเล่าเรียนลูก ประมาณ..... บาทต่อเดือน(รวมค่ารถ, ค่าใช้จ่ายอื่นๆ)

ค่าเล่นหอย ประมาณ..... บาทต่อเดือน

ค่าการพนันอื่นๆ ประมาณ..... บาทต่อเดือน

ค่าผ่อน..... ประมาณ..... บาทต่อเดือน

ค่าผ่อน..... ประมาณ..... บาทต่อเดือน

ค่าผ่อน..... ประมาณ..... บาทต่อเดือน

ค่าเหล้า ประมาณ..... บาทต่อเดือน

ค่าบุหรี่ ประมาณ..... บาทต่อเดือน

อื่นๆ.....

จำนวนของใช้ภายในบ้าน

ทีวี	☐ ไม่มี	☐ มี	จำนวน.....	เครื่อง
ตู้เย็น	☐ ไม่มี	☐ มี	จำนวน.....	เครื่อง
เครื่องซักผ้า	☐ ไม่มี	☐ มี	จำนวน.....	เครื่อง
วีดีโอ	☐ ไม่มี	☐ มี	จำนวน.....	เครื่อง
วีดีโอดีดี	☐ ไม่มี	☐ มี	จำนวน.....	เครื่อง
เครื่องเสียง	☐ ไม่มี	☐ มี	จำนวน.....	เครื่อง
วิทยุ	☐ ไม่มี	☐ มี	จำนวน.....	เครื่อง
รถจักรยาน	☐ ไม่มี	☐ มี	จำนวน.....	เครื่อง
รถจักรยานยนต์	☐ ไม่มี	☐ มี	จำนวน.....	เครื่อง
รถมอเตอร์	☐ ไม่มี	☐ มี	จำนวน.....	เครื่อง

อื่นๆ.....

จำนวนหนี้สิน

รถส.	☐ ไม่มี	☐ พักหนี้	☐ ไม่พักหนี้	
		☐ มีหนี้สิน		บาท

สหกรณ์	☐ ไม่มี			
	☐ มีหนี้สิน		บาท ดอกเบี้ย	บาท ต่อ.....

นอกรอบบบ	☐ ไม่มี			
	☐ มี จำนวน	บาท ดอกเบี้ย	บาท ต่อ.....	
	จำนวน	บาท ดอกเบี้ย	บาท ต่อ.....	
	จำนวน	บาท (ไม่มีดอกเบี้ย)		

สาเหตุการเป็นหนี้สิน

เขต

แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานกลุ่มน้ำร่อง
กระบวนการสร้างสำนักการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน
วันที่เก็บข้อมูล...../...../.....

คือ - ศกุล กลุ่ม

บ้านเลขที่ หมู่ที่ 4 ตำบลแม่ทา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50130

มีสมาชิกครอบครัว คน

ลำดับ	คือ - ศกุล	สถานะภาพ	อายุ	การศึกษา	อาชีพ
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					

การประกอบอาชีพ

1. อาชีพหลัก

1.1 คือ

- ต้นทุนการผลิต
- รายได้หลังหักค่าใช้จ่าย
- ระยะเวลาการผลิต

1.2 คือ

- ต้นทุนการผลิต
- รายได้หลังหักค่าใช้จ่าย
- ระยะเวลาการผลิต

1.3 คือ

- ต้นทุนการผลิต
- รายได้หลังหักค่าใช้จ่าย
- ระยะเวลาการผลิต

2. อาชีพรอง.....

- ต้นทุนการผลิต.....
- รายได้หลังหักค่าใช้จ่าย.....
- ระยะเวลาการผลิต.....

3.รายได้สินฯ.....

-
-
-

รายจ่ายในครัวเรือน

1. ค่าน้ำบาทต่อเดือน

2. ค่าไฟฟ้าบาทต่อเดือน

3. ค่าน้ำมันบาทต่อเดือน

4. ค่าเล่าเรียนบุตร

- เทอมละบาท

- จ่ายรายสัปดาห์บาท

- ค่ารถประจำทาง / ค่าหอพักบาทต่อเดือน

5. ค่าอาหารบาทต่อ.....

6. ค่าน้ำยาบาทต่องวด เล่น.....งวด

7. ค่าเหล้าบาทต่อ.....

8. ค่าบุหรี่บาทต่อ.....

9. ค่าผ่อนประมาณบาทต่อ.....

ค่าผ่อนประมาณบาทต่อ.....

ค่าผ่อนประมาณบาทต่อ.....

10. ค่าโทรศัพท์บาทต่อเดือน

11. ค่าของใช้บุคคล

- สมุดบาทต่อ.....

- แมมพูบาทต่อ.....

- ยาสีฟันบาทต่อ.....

- แป้งเครื่องสำอางบาทต่อ.....

- แปรงสีฟันบาทต่อ.....

- น้ำยาล้างจานบาทต่อ.....

- ผงซักผ้า/น้ำยาบาทต่อ.....

- เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม.....บาทต่อ.....
- แก๊ส.....บาทต่อ.....

1. สัตว์เลี้ยง(ระบุ).....ค่าใช้จ่าย.....บาทต่อ.....
2. รายจ่ายอื่นๆ(ระบุ).....

.....

.....

รายการเงินออม

1. ธ. พานิชย์ 1 – 1,000 1,001 – 5,000 5,001 – 10,000 10,001 ขึ้นไป
2. ธ. เพื่อการเกษตร 1 – 1,000 1,001 – 5,000 5,001 – 10,000 10,001 ขึ้นไป
3. สมగรรณ 1 – 1,000 1,001 – 5,000 5,001 – 10,000 10,001 ขึ้นไป
4. กลุ่มออมทรัพย์ 1 – 1,000 1,001 – 5,000 5,001 – 10,000 10,001 ขึ้นไป
5. เงินสดในครัวเรือน 1 – 1,000 1,001 – 5,000 5,001 – 10,000 10,001 ขึ้นไป
6. ให้คณอื่นยืม/ออกเงินกู้.....บาท ดอกเบี้ย.....ต่อ.....

รายการของใช้ – เครื่องใช้ภายในบ้าน

ลำดับ	รายการ	ปีที่ซื้อ	อายุการใช้	จำนวน	ราคาระบเมิน
1	รถยนต์				
2	รถจักรยานยนต์				
3	รถจักรยาน				
4	ทีวี				
5	ตู้เย็น				
6	เครื่องซักผ้า				
7	พัดลม				
8	เครื่องเสียง				
9	วีซีดี				
10	เครื่องเสียง+วีซีดี				
11	วีดีโอดี				
12	โทรศัพท์				
13	เตาไฟฟ้า				
14	หม้อหุงข้าว				
15	กะทะติกน้ำร้อน				
16	วิทยุ/ทรายนิสเตอร์				
17					

รายละเอียดหนี้สิน

ลำดับ	แหล่งทุน	เงินต้นที่กู้ยืม	เงินคงค้างชำระ	ดอกเบี้ย (%)	เหตุที่กู้
1	ธ.ก.ส.....				
2	สหกรณ์.....				
3	กองทุนหมุนบ้าน				
4	ออมทรัพย์.....				
5					
6					
7					

ปัญหา/อุปสรรค

.....
.....
.....
.....
.....

แนวทางแก้ไขปัญหาเบื้องต้น

.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะต่อโครงการวิจัย/ทีมงาน

.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ให้ข้อมูล

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้สำรวจ

ກ່ອມສົ່ງລາງໝໍ່ນີ້ຈະ (ຄູນທີ 2)

รายงานการศึกษา หัวเรื่อง 4

รายงานผลการติดตามสิ่งปฏิกูลในห้องทดลอง หน่วยทราย หนักที่ 4						
ลำดับ	รับ	ขาย(ก่อสร้างโดยชั้น)	ขาย(ทุ่นเพื่อขาย)	เรียน	คงเหลือ	คงเหลือ
	คงเหลือ	คงเหลือ	คงเหลือ	คงเหลือ	คงเหลือ	คงเหลือ
1	1,733,880	670,223	229,557	126,705	250,096	192,240
2	2,343,113	693,171	99,643	117,440	250,910	317,724
3	1,389,184	798,019	288,829	187,300	122,340	144,348 -
4	1,773,200	694,918	130,910	64,500	66,570	112,080
5	1,961,375	768,134	165,865	427,716	562,480	178,896 -
6	1,767,870	839,172	287,404	184,840	253,088	162,756
7	1,457,950	373,514	135,466	63,440	137,340	728,190
8	2,190,450	587,568	226,960	49,600	315,500	206,708
9	692,087	689,487	171,755	105,300	29,080	39,600 -
10	1,811,850	578,604	187,696	284,632	63,080	18,388
11	1,122,225	699,698	152,256	99,860	242,920	156,000 -
12	814,450	750,945	152,325	138,100	81,120	78,000 -
	19,057,634	8,143,453	2,228,666	1,869,433	2,374,524	1,606,740
						2,834,818
						15,236,500
						1,133,500
						5,018,775

31 388 775 1/20

“**କାହାରେ କାହାରେ କାହାରେ କାହାରେ**”

2797 407

မြန်မာနိုင်ငြိမ်မြို့တော်လွှာမြို့နယ် (မြို့၂၃) လုပ်ကောင် 247 မြန်မာနိုင်ငြိမ်

ลำดับ	รั้ง	ค่าอาหาร	ค่าน้ำ/ไฟ	ค่าน้ำมัน	การศึกษา	ขยะใช้	ยารักษา	งานบุญ	ผ่อน	การพัฒนา	ค่าน้ำ	คงเหลือ	คง	สหกรณ์	เงินฯ	ต้นทุน
																คงต้น
1	163,418	62,400	4,878	33,220	8,480	7,400	4,153	4,860	28,354	10,282	2,180	-	2,789	1,740,000	35,000	807,666
2	211,741	59,350	8,820	25,735	17,950	14,660	1,850	6,150	31,138	6,960	500	38,628	670,300	10,500	660,000	
3	143,300	65,350	5,685	23,300	31,700	7,030	290	5,300	27,050	5,350	5,260	-	33,015	1,279,000	130,000	413,000
4	103,200	31,056	3,528	4,800	6,596	6,016	1,670	2,500	10,926	3,150	2,145	30,813	457,000			95,500
5	230,276	43,920	5,414	17,690	15,655	11,876	2,580	7,740	32,656	8,008	1,000	83,737	925,200	90,400	902,200	
6	141,350	57,200	4,361	22,000	17,040	9,120	850	4,320	11,188	14,740	2,495	-	1,964	970,000	200,000	455,000
7	54,727	28,170	1,541	6,180	15,600	6,800	150	7,400	2,700	4,150	5,250	-	23,214	1,160,000	60,000	27,500
8	93,566	42,300	2,560	26,150	8,700	6,920	2,600	4,820	37,436	11,400	2,310	-	51,630	1,167,000		
9	141,371	58,900	3,271	16,879	11,734	6,186	600	13,640	21,403	6,255	3,452	-	949	929,000	164,000	13,000
10	71,294	39,000	2,744	4,585	8,010	4,155	540	5,400	900	8,950	5,598	-	8,588	806,000		
11	71,180	35,270	2,732	6,450	12,060	7,692	2,684	5,050	25,440	8,776	3,704	-	38,678	860,000		89,000
12	110,792	51,400	5,928	17,745	13,960	12,800	2,120	7,070	9,810	12,665	10,150	-	32,856	730,000	155,000	137,000
รวม	1,536,215	574,316	51,462	204,734	167,485	100,655	20,087	74,250	239,001	100,686	44,044	-	40,505	11,693,500	844,900	4,441,866

၁၁၁။ ၁၆၉၈၀၂၆၆ ၁၁၁၁ (၂၄၇ ၅၅၅)

ପ୍ରକାଶକ

ก็จะมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อในช่องทางเดินหายใจ แต่ก็ต้องดูแลตัวเองให้ดี

ข้อมูลตัวเลขหนี้สิน (ครั้งที่ 4) ไม่มีหนี้สิน 54 ราย/หนี้คงเหลือ 66 ราย)

ลำดับ	รับ	ค่าไฟฟ้า	ค่าไห้ฟ้า	ค่าอาหาร	ค่าเช่า	การศึกษา	กากพนัก	ขายยา	ผ่อน	หนี้/บุตร	เงินฯ	คงเหลือ	คง	สหกรณ์	เงินฯ	คงเดิม
1	1,971,850	50,580	46,208	582,905	64,080	62,880	48,120	489,334	53,760	39,025	1,506,958	1,420,700	25,000	901,000	361,167	
2	2,417,760	89,840	27,156	879,475	153,600	121,200	101,400	642,168	93,000	410,736	- 100,815	1,712,200	120,000	870,000	319,352	
3	1,084,560	51,108	15,648	940,500	119,600	176,160	121,600	327,864	63,360	43,520	- 774,800	1,092,500	260,000	575,400	113,670	
4	678,650	53,560	25,786	429,895	86,060	23,640	14,040	87,780	23,640	53,180	- 118,931	500,000	500,000	12,500	51,300	
5	2,551,700	66,360	17,352	576,206	220,200	31,560	35,040	169,296	109,380	68,660	1,257,646	987,500	65,000	726,000	221,872	
6	1,837,200	41,604	5,964	505,525	94,020	35,640	60,720	133,536	102,660	22,419	835,112	885,000	262,300	97,662		
7	867,250	20,676	11,332	375,800	98,040	21,120	20,400	42,348	40,920	27,164	209,450	1,040,000	40,000	180,000	122,330	
8	1,319,740	29,688	10,574	527,425	120,120	88,560	91,680	134,592	92,640	55,120	169,341	1,385,000	676,800	441,980		
9	1,257,050	33,426	4,920	767,050	21,760	72,480	16,428	379,300	61,700	141,010	- 241,024	898,000	130,000	282,500	254,660	
10	1,441,800	29,360	50,018	529,250	184,600	43,320	40,200	52,872	115,740	78,440	318,000	904,000	442,500	442,500	113,670	
11	1,214,250	36,056	7,320	704,450	130,200	30,000	41,628	116,400	95,880	44,850	7,466	1,828,436	1,828,436	283,500	206,636	
12	963,238	50,592	13,264	792,050	158,960	27,840	56,160	99,960	71,500	121,860	- 428,948	565,000	205,000	681,800	104,010	
	17,605,048	552,850	235,542	7,610,531	1,451,240	734,400	647,416	2,675,450	924,180	1,105,984	1,667,455	13,218,336	845,000	5,894,300	2,408,309	

หนี้ที่ส่วนราชการได้รวมบ้านทั้งหมด 19,957,636 บาท (257 ราย)

จำนวนหนี้ทั้งหมดที่สำรองไว้ ร.ก.ส. 15,858,830 บาท สหกรณ์ 1,353,671 บาท
หนี้รวมบ้านห้วยทราย(จากที่ข้อมูลจริงแหล่งทุนที่สำรองไว้ + ข้อมูลหนี้นักเรียนของบ้านที่ขออบรมฯบ้าน)รวม 23,106,801 บาท

รายการรายรับค่าข้าวโพด

1 กก. ต่อเท่ากับ 20 กก. (รุ่นแล้ง 1)

ว.ด.ป. (เงิน)	จำนวน (กรະสອນ)	ชั้งทั้งเปลือก		แกะแล้ว		จำนวนเงิน		จำนวนเปลือก (เง.)	เงินค่าเปลือก	หมายเหตุ
		กก.	ชีด	กก.	ชีด	บาท	สต.			
2/2/45	2	56		8		160		1	8	25/2/45
	3	97		14		280		3	18	รับค่าดอก
	6	213		28	5	570		7	44	ข้าวโพด
	9	275		38		760		9	45	975 บาท
	11	335		46	5	930		13	65	
	13	400		63		1,260		15	75	
	11	350		50	5	1,010		11	66	
	17	510		80	5	1,610		17	102	
0	15	450		71		1,420		15	90	
1	15	470		71	5	1,430		15	90	
2	14	440		67		1,340		14	84	
3	10	380		48		960		12	75	
4	15	410		72		1,440		15	45	
5	11	340		53		1,060		11	33	
6	6	200		28		560		7	21	
7	3	110		15		300		3	9	
8	3	110		16		320		3	9	
9	2	47		7		140		2	6	
10/2/45	2	50		7	5	150		2	6	
รวม	168	5,243		785		15,700		175	891	

รวมรายรับทั้งหมด

17,566 บาท

รายจ่ายค่าข้าวโพด 1 กก./องที่เท่ากับ 20 กก.(รุ่นแล้ง 1)

ว.ด.ป.	รายการ	จำนวนค่าใช้จ่าย		จำนวนเงิน		หมายเหตุ
				บาท	สต.	
7/11/44	ค่าน้ำมันตัดตอฟาง	2 ลิตร		30		
	ค่าแรงตัดตอฟาง	1 คน	2 วัน	200		
10/11/44	ค่าแรงเผาฟาง	2 คน	1 วัน	200		
11/11/44	ค่าแรงยกร่องน้ำ	1 คน	1 วัน	100		
14/11/44	ค่าแรงคนใส่ข้าวโพด	12 คน	1 วัน	1,200		
	ค่าเมล็ดพันธุ์	1 กก./อง	20 กก.	1240		
	ค่ายาพุ่รา丹	3 ถุง	3 กก.	150		
	ค่าอาหารกลางวัน	12 คน	1 มื้อ	170		
	ค่าอาหารเย็น	8 คน	1 มื้อ	200		
25/11/44	ค่าปุ๋ย 16-20-0	1.5 ถุง	25 กก.	175		
	ค่าปุ๋ย 46-0-0	1.5 ถุง	25 กก.	160		
28/12/44	ค่าแรงยกร่อง	18 คน	1 วัน	1,800		
	ค่าปุ๋ย 46-0-0	4 ถุง	200 กก.	1,380		
	ค่าอาหารกลางวัน	18 คน	1 มื้อ	300		
	ค่าอาหารเย็น	8 คน	1 มื้อ	100		
25/1/45	ค่าตัดตอกข้าวโพด	6 คน	1 วัน	975		
1-18/2/45	ค่าแรงเก็บ	2 คน	18 วัน	1,800		
	ค่าน้ำมันรถ		7 ลิตร	119		
1-18/2/45	ค่าแรงแกะข้าวโพด			800		
รวม				11,099		

รายรับ ค่าข้าวโพด 1 กก./ กก. 878 บาท

รายจ่ายค่าข้าวโพด 1 กก./ กก. 554 บาท

คงเหลือค่าแรงงาน 1 กก./ กก. 324 บาท

นายกำจัด อະติถะ

ผู้จัดทำ

26/2/45

รายการรับจากข้าวโพด รุ่นสูบน้ำ แล้ง 2

ว/ด/ป เดือน	จำนวน กรະสอบ	น้ำหนักทั้งเปลือก		แกะแล้ว		จำนวน เงิน	จำนวนเปลือก เปลือก	เงินค่า เปลือก	หมายเหตุ
		กก.	ชีด	กก.	ชีด				
9/5/45	2	70		6	5	130	2	16	
10/5/45	7	224		28		560	8	64	
11/5/45	10	320		56	5	1,130	13	104	
12/5/45	13	416		60		1,200	15	120	
13/5/45	12	420		60		1,200	12	96	
14/5/45	10	330		46		920	11	88	
15/5/45	12	384		57		1,140	12	96	ค่าต้นข้าวโพด
16/5/45	7	226		35		700	7	56	300 บาท
17/5/45	6	210		26		520	6	48	
18/5/45	5	160		30		600	6	48	
19/5/45	2	69		6		120	2	16	
20/5/45	6	210		30		600	6	42	
รวม	92	3,039		441		8,820	88	698	
รวมรายรับทั้งหมด 9,818 บาท									
รวมรายจ่ายทั้งหมด 11,068 บาท									

ว/ด/ป	รายการ	จำนวนที่ใช้จ่าย	จำนวนเงิน(บาท)	
26/2/45	ค่ารถพวง		1,000	
2/3/45	ค่ายกร่องน้ำ	2 คน	1 วัน	200
4/3/45	ค่าเมล็ดพันธุ์	19 กก.	กก. 62 บ.	1,178
	ค่าปุ๋ย 16 – 20 – 0	30 กก.	กก. 7 บ.	210
	ค่าอาหารกลางวัน	12 คน	1 มื้อ	346
	ค่าแรงใส่เมล็ด	12 คน	1 วัน	1,200
5/3/45	ค่าน้ำมันสูบนำ้	10 ลิตร	ลิตร 17 บ.	170
6/3/45	ค่าน้ำมันสูบนำ้	10 ลิตร	ลิตร 17 บ.	170
	ค่าแรงสูบนำ้	1 คน	2 วัน	200
21/3/45	น้ำมันสูบนำ้	15 ลิตร	ลิตร 18 บ.	270
	ปุ๋ย 46 – 0 – 0	20 กก.	กก. 6.9 บ.	138
	ปุ๋ย 16 – 20 – 0	20 กก.	กก. 7 บ.	140
	ค่าแรงสูบนำ้	1 คน	2 วัน	200
	ค่าน้ำแข็ง			5
31/3/45	ปุ๋ย 46 – 0 – 0	140 กก.	กก. 6.9 บ.	966
	ค่าแรงยกร่องใส่ปุ๋ย	18 คน	1 วัน	180
	ค่าอาหารกลางวัน	18 คน	1 มื้อ	201
3/4/45	ค่าน้ำมันสูบนำ้	10 ลิตร	ลิตร 18 บ.	180
4/4/45	ค่าน้ำมันสูบนำ้	8 ลิตร	ลิตร 18 บ.	144
	ค่าแรงสูบนำ้	1 คน	2 วัน	200
17/4/45	ค่าน้ำมันสูบนำ้	8 ลิตร	ลิตร 18 บ.	144
	ค่าน้ำมันสูบนำ้	17 ลิตร	ลิตร 18 บ.	306
	ค่าแรงสูบนำ้	1 คน	2 วัน	200
1/5/45	ค่าแรงเก็บ	2 คน	9 วัน	1,800
	ค่าน้ำมันรถ			300
	รวม			11,868

รูปภาพกิจกรรม

กระบวนการสร้างจิตสำนึกการปลดปล่อยตนของจากการเป็นหนี้สินอย่างยั่งยืน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นายเทพฤทธิ์ กะองพรม

วัน เดือน ปีเกิด 16 พฤษภาคม 2522

ประวัติการศึกษา - นักเรียนศึกษาตอนต้น โรงเรียนป่าบึงวิทยาคม
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2537

- ประภาคเนื้อบัตรวิชาชีพ โรงเรียนปฏิบัติเทคนิค้านนาเมืองใหม่
จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2540
- ประภาคเนื้อบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่
สาขาติดตั้งไฟฟ้า ปีการศึกษา 2543